

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1984 (ČÍSLO 312) CENA 8 ZŁ

ŽIVOT MEDZI NAŠIMI OCHOTNÍKMI

str. 16 · 17

ROZHOVORY V MOSKVĚ

Ve dnech 4. a 5. května tr. dlel na pravni návštěvě v SSSR na pozvání ÚV KSSS první tajemník ÚV PSDS, předseda rady ministrů PLR Wojciech Jaruzelski. Rozhovorům v kremelském paláci předsedali ze sovětské strany generální tajemník ÚV KSSS, předseda Nejvyššího sovětu SSSR Konstantin Černěnko a z polské strany Wojciech Jaruzelski. Rozhovory plně potvrdily naprosté vzájemné pochopení ve všech otáz-

kách polsko-sovětských vztahů. Obě strany jednomyslně ocenily příčiny aktuální nebezpečné mezinárodní situace, v níž hlavním zdrojem napětí je politika nejagresivnějších sil v USA.

Na závěr rozhovorů byl podepsán dlouhodobý program rozvoje hospodářské a vědeckotechnické spolupráce mezi PLR a SSSR do roku 2000.

Návštěva vytvořila trvalé smluvní základy pro plánovité rozšíření vzájemně prospěšné spolupráce opírající se nejnovější vymožnosti vědy a techniky.

V PRVOMÁJOVOM SPRIEVODE

Tento rok sme sa zúčastnili prvomájových pochodov v oveľa viacom počte, ako v predošlých rokoch. Našou účasťou v sprievodoch sme manifestovali našu oddanosť ideám, ktoré už sto rokov sú ideami poľského robotníckeho hnutia a 40 rokov ich realizujeme v ľudovom Poľsku.

Manifestácie, ktorých sa v celom Poľsku zúčastnilo vyše 8 miliónov ľudí potvrdili podporu pre politiku obnovy uskutočňovanú PZRS a jej spojencami; vôle upevňovania

výsledkov socialistického Poľska a vydobytkov pracujúcich; účasť spoločnosti v práci pre čo najrýchlejšie prekonanie krízy; želanie žiť v mieri a upevňovať socialistické spoločenstvo.

Vo Varšave vyše päť hodín trvajúceho sprievodu sa zúčastnilo 220 000 obyvateľov hlavného mesta. Z Grzybowského námestia, kde prejav prednesol Wojciech Jaruzelski, sprievod prešiel historickou trasou robotníckych manifestácií.

VOL'BY
A PO VOL'BÁCH

O význame volieb do národných výborov sme do tohto čísla pripravili zvláštny materiál. Avšak pre oneskorenie tlače sme ho museli zmeniť. Pripomeňme, že ústredný výbor KSČaS sa osobitným listom obrátil na celý aktív a členov Spoločnosti o podporu volebného programu a plnú účasť vo voľbách.

Tento významný akt pripadol na mimoriadne obdobie, v ktorom naša krajina po zdolani hlbokých spoločensko-politickej otriasov v minulých rokoch vicročila na novú, jedine správnu cestu socialistickej obnovy, načrtnutú na 9. miromiadnom zjazde PZRS. Správnosť tejto cesty sa plne overila a získava čoraz väčšiu podporu širokých kruhov spoločnosti.

Volby, súhlasne s novým volebným poriadkom schváleným Sejmom PLR, predchádzala široká kampaň, vyplnená diskusiami o volebnom programe a spoločenskými konzultáciami kandidátov na členov národných výborov, aby sa na volebné listiny dostali ľudia hodní všeobecnej dôvery, poctiví a múdri, tešiaci sa autorite medzi spoluobčanmi. Podnetným, mobilizujúcim činiteľom v tejto kampani sa stala Volebná deklarácia Krajinskej rady Vlasteneckého hnutia národnej obrody ako platforma národného dorozumenia a jednotnej činnosti všetkých ľudí dobrej vôle na ceste socialistických spoločenských premien.

Treba zdôrazniť, že na kandidačných listinách v jednotlivých volebných obvodoch, na Spiši, Orave a v českých strediskach boli aj naši krajania — činitelia KSČaS, vzorní rolníci a pracovníci, angažovaní v práci pre spoločné dobro.

Nepochybujem, že všetci členovia našej Spoločnosti si 17. júna vzorne splnili svoju vlasteneckú povinnosť a masovou účasťou vo voľbách vyjadrili podporu kandidátom PRON a tým istým aj našim krajanským kandidátom. Týmto významným aktom sme pomohli zaistíť v krajinе upevnenie ľudovlády a politickej, hospodárskej i spoločenskej stabilizácie. Inač povedané, od toho vo veľkej miere záviselo, ako budeme žiť v mestách a na dedinách, aké získame možnosti uspokojovania našich potrieb.

JÁN SPERNOGA

V ČÍSLE:

Jihočeský kraj	6—7
Z tradicí žýrardowských Čechů	8
Vyše dvadsať rokov predsedom	12
Zažali zelenú	10
Hovoria delegáti	13
Nás hlas v PRON	20—21

FINÁLE

BERLÍN 9. mája

Na troskách Berlina dobytého sovietskou armádou a po jej boku bojujúcou poľskou armádou. Foto: Józef Rybicki.

Hoci od porážky fašistického Nemecka uplynulo už tridsaťdeväť rokov, dejiny druhej svetovej vojny patria ešte stále k našej prítomnosti. Ešte je živá bolest spomienok na veľké obete a utrpenia a pamäť o strašlivých zločinoch nemeckého fašizmu a napokon o porážke hitlerizmu na troskách tretej ríše.

Päť a pol roka trvalo veľké vojnové úsilie protifašistickej koalície, ktorej hlavnym piaricom bol Sovietsky zväz, kým bola porazená najsielnejšia armáda agresorov v doterajších dejinách. Nemecký imperializmus, ktorý pripravil a rozpútal najväčšiu a naj-

krvavejšiu vojnu v dejinách ľudstva, utrel drtivú porážku. V noci z 8. na 9. mája 1945 veliteľstvo wehrmachtu podpísalo na berlínskom predmeti Karlhorst bezpodmienečnú kapituláciu. Zrutili sa fašistické plány na dobytie vlády nad svetom a na fyzické vyhladenie a podrobenie celých národov.

Víťazstvo bolo vykúpené veľkými obeťami, najmä národov Sovietskeho zväzu a Poľska. Vyše 50 miliónov zabitých a zavraždených v hitlerovských táboroch, materiálne a kultúrne straty, ktoré nemožno vyčísliť — to je bilancia tejto krutej vojny. A to je aj varovanie pre budúce pokolenia.

Prvá víťazná bitka poľských vojákov pri Lenine na dlhej ceste od Oky do Berlina.

Poľski vojáci bojovali za oslobodenie vlasti na všetkých frontoch. Boje o Monte Cassino.

„Pušky vymenili na kosy.“ Pomoc pri prvej povojnovej žatve.

Poľský voják drží stráž pri Odre.

VARŠAVA. Podpisali túto protokol o spolupráci medzi Poľskou komorou zahraničného obchodu a Obchodno-priemyselnou komorou ZSRR na roky 1984-85. Medaily a čestné diplomy obdržalo 36 poľských podnikov — najlepších exportérov do Sovietskeho zväzu. Predvída sa, že vzájomné obraty dosiahnu tento rok hodnotu okolo 10,8 miliárd rublov, teda o vyše 2 miliardy viac ako v roku 1983.

YEHUDI MENUHIN, svetoznámy vynikajúci huslový virtuóz a dirigent pricestoval 25. apríla tr. na šesťdňovú návštavu do Poľska, počas ktorej vystúpil v dvojitej úlohe — sólistu a dirigenta s Poľským komorným orchestrom vo varšavskej Národnej filharmónii a v Krakovskej filharmónii. Veľký umelec sa počas návštavy v Poľsku stretol s ministrom kultúry a umenia prof. Kazimierom Zygułským. Na snímke: Yehudi Menuhin s manželkou na varšavskom letisku.

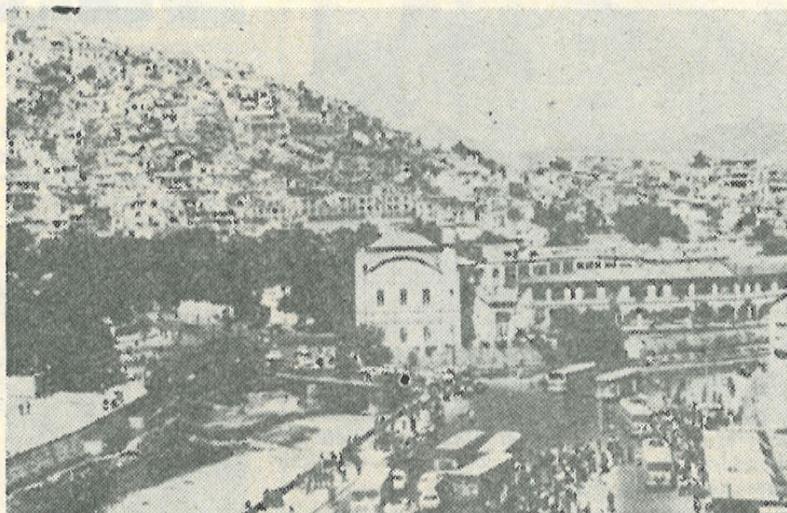

ZENY Z GREENHAM COMMON. Posledné aprílové týždne prešli v znamení oživenia protivojnových hnutí. Svedčia o tom demonštrácie v New Yorku, Tokiu a v Západnej Európe. Pripravujú sa protestné akcie proti inštalovaniu amerických rakiet stredného doletu v Holandsku, Belgicku, NSR a v Taliansku.

Kampaň v prospech jaderného odzbrojenia (CND) vo Veľkej Británii po aprílovom týždenom pochode medzi základňami, kde majú byť umiestnené americkej rakety, plánuje ďalšiu akciu v júni počas návštavy prezidenta Ronalda Regana v Londýne.

Na snímke: britská polícia v akcii proti ženám protestujúcim v základni Greenham Common.

Z okazji Dnia Drukarza žyczymy wszystkim towarzyszom sztuki drukarskiej, a w szczególności pracownikom naszej drukarni przy ulicy Smolnej w Warszawie, powodzenia w pracy zawodowej, szczęścia i zadowolenia w życiu rodzinnym.

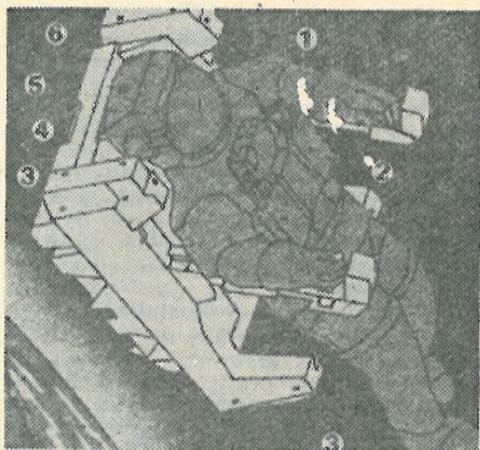

V TĚCHTO DNECH (27. dubna) oslavil afghánský lid šesté výročí ozbrojeného povstání, jímž byl svržen feudální protiľidový režim a zahájena národné demokratická revoluce. V průběhu těchto let prošla afghánská revoluce vážnými zkouškami. Obrovské škody způsobila především rozbijeceská činnost frakční skupiny Háfizulláha Amína a její represálie proti obyvatelstvu. V prosinci 1979 nastoupilo v Afghánistánu nové politické a státní vedení v čele s Babrakem Karamelem, které důsledně realizuje cíle dubnové revoluce. Na snímku záběry z ulic hlavního města ADR — Kábulu.

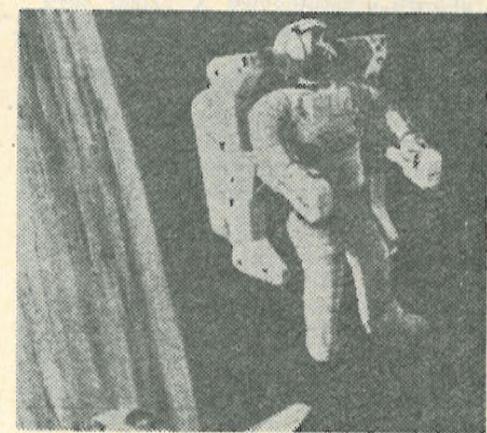

DILLÍ. Demonštranti vo svätom meste Sikhov Amritsari. V severindickom štáte Pandžab, obývanom vo väčšine predstaviteľmi tohto etnicko-náboženského spoločenstva, udržuje sa veľké napätie. Sikhijskí teroristi urobili atentáty na 37 železničných staníc. Miestne separatistické organizácie žiadajú priznať Pandžabu širokú autonómiu a dokonca nezávislosť. Na snímke hore: Indira Gándhiová so synom a nevestou.

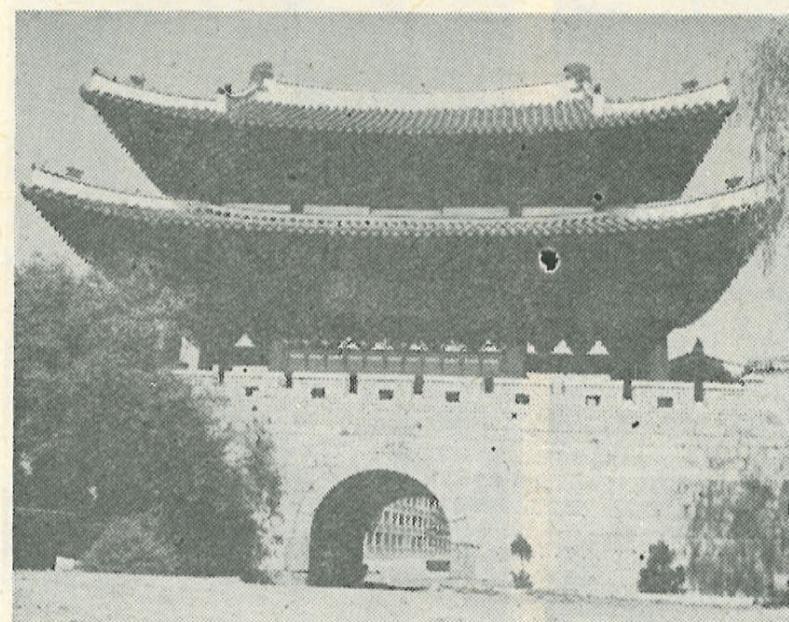
V KOZME. Takto si počíval v kozme (snímka dolu) člen posádky americkej kozmickej lode Challenger — Bruce McCandless, ktorý ako prvý kozmonaut na svede vyšiel do kozmického priestoru bez stáleho spojenia s materiálou lodou. Pohyboval sa, ako je známe, pomocou tzv. „tryskového plecniaka“ (maketa hore), ktorý bol vybavený nasledujúcim zariadením: 1. klimatizačný systém, udržujúci astronautu pri živote; 2. schránky na nástroje; 3. pohonný systém (24 minimotory); 4. osvetľovací systém, potrebný pri práci; 5. televízna kamera; 6. ovládacie zariadenia.

RUDOLF HESS (89-ročný), bývalý Hitlerov zástupca odpykáva trest doživotného väzenia a je objektom opäťovného zájmu západonemeckej vlády. Spolok sa opäť obrátil na USA, Francúzsko, Veľkú Británii a ZSSR o prepustenie hitlerovského zločinca zo spojeneckého

väzenia v západoberlínskej štvrti Spandau. Zámienkou pre prepustenie Hessu na slobodu po 43 rokoch by mali byť jeho 90. narodeniny pripadajúce 26. apríla a vysoké náklady udržiavania väzňa — 2,3 mil mariek vlny. Hodno zaznamenať, že západonemecká vláda sa prihovára za človeka, ktorý 40 rokov po ukončení vojny nadálej vyjadruje svoju neoblomnú vernosť führrovi.

PANMUNDŽON. Došlo tuna k stretnutiu severo- a juhokórejskej delegácie, ktoré rokovali o spoločnej športovej reprezentácii na Olympiádu v Los Angeles. Stretnutie skončilo fiaskom. Šéf severokórejskej delegácie oznámil, že juhokórejská strana „zmenila rozhovory v politickom divadle“. Na snímke: Pamiatková vstupná brána do Phenianu — hlavného mesta Kórejskej ľudovej republiky. (Neskôr sa KLDR rozhodla, že sa na OH nezúčastní).

39. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ ČESKOSLOVENSKA

9. května národy Československa slaví 39. výročí osvobození z nacistické okupace a Den vítězství ve druhé světové válce. Vnesly svůj příspěvek k vítězství nad fašismem v národně osvobozenec boji na mnoha frontách, zakončeném v květnu 1945 národním povstáním v Praze, i když o osudech války rozhoďly síly mnohonásobně větší než ty, jimž disponovalo Československo, především na východní frontě. Osvobození Československa Sovětskou armádou, v jejímž složení bojovaly jednotky 1. československého sboru vytvořeného v SSSR a 2. polské armády, bylo poslední etapou tohoto boje. Květnové vítězství mělo rozhodující vliv na národní osudy Čechů a Slováků, na budoucnost Československa a jeho poválečnou politickou, zeměpisnou a společenskohospodářskou podobu.

Předtím, 28. srpna 1944, vypuklo Slovenské národní povstání, které se stalo počátkem demokratických změn v poválečném Československu. Tehdy vznikla Slovenská národní rada, která schválila deklaraci proklamující obrození Československa jako jednotného státu dvou rovnoprávných národů a program nových politických, státoprávních, společenských a kulturních poměrů. Byl vytvořen systém národních výborů. První československá vláda Národní fronty, utvořená v dubnu 1945, zahájila realizaci programu národní a demokratické revoluce. Jeho rozhodující silou byla Komunistická strana Československa.

Politické změny po 9. květnu doprovázely proces společenských změn, výstavbu nového státu, který se naprostoto lišil od předválečné republiky vyhlášené v říjnu 1918 a oslabené mnichov-

ským diktátem ze září 1938. Komunistická strana Československa, pokračující v programu mírové revoluce, přes ostré srážky s domácí buržoazii upevňovala svůj vliv v lidových masách. Stala se nejsilnější stranou Národní fronty.

Únor 1948 se stal rozhodujícím střetnutím s československou buržoazii a skončil plným převzetím politické moci dělnickou třídou ve spojenectví s rolníky. Národy Československa vstoupily na cestu socialistické výstavby, již krácejí dodnes a na ní dosahují stále větších úspěchů.

Ceskoslovensko je dnes státem s vysokou úrovní výrobního potenciálu, vyznačujícím se velkou dynamikou hospodářského růstu, s vysokým rozvojem vědy, osvěty a kultury, se stále rostoucí životní úrovni lidu. Podle hospodářského potenciálu patří k nejvyspělejším státům na světě. Mezinárodní úlohu ČSSR určuje skutečnost, že je integrální částí světového socialistického systému, členem Varšavské smlouvy a Rady vzájemné hospodářské pomoci.

Polsko a Československo pojí pevné svazky přátelství a bratrské spolupráce, opírající se nejen o sousedství, ale o společné cíle a tužby.

V den státního svátku země našich předků se radujeme z jejich výsledků a přejeme jí srdceň další úspěchy.

Na snímku: Dlouhá bojová cesta vojenských jednotek 1. československého sboru z Buzuluku do Prahy. Vstoupily do boje po boku Sovětské armády u Sokolova a přes Kyjov, Jaslo, Duklu, Prešov, Liptovský Mikuláš a Ostravu prošly slavnou bojovou cestou až do Prahy. (Foto ČTK)

ZASTAVENÍ DRUHÉ

JIHOČESKÝ KRAJ

Rozlohou 11 344 km² je tato oblast druhým největším krajem v ČSR (z 8 krajů včetně hlavního města Prahy) a pátým největším v ČSSR (z 12 krajů včetně Prahy a Bratislav). Slavy).

Počtem obyvatelstva je však naopak v České socialistické republice nejmenší, v Československu je pak předposlední (na posledním místě je hlavní město SSR Bratislava); žije tady pouze 688 535 obyvatel.

Administrativní středisko tvoří město CESKÉ BUDEJOVICE, kde k roku 1980 žilo 86 170 obyvatel.

Organizačně se kraj dělí na 8 menších správních jednotek — okresů — což je nejmenší počet v Československém výběru. Patří sem: České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Pelhřimov, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor. Z nich nejmenší rozlohu mají Strakonice — 1031 km² — a největší Jindřichův Hradec, 1944 km²; nejvíce obyvatel žije v okrese České Budějovice — 164 171 — nejméně pak na Prachaticku — pouze 50 498.

Průměrná hustota obyvatelstva na 1 km² je 61; nejlépe je na tom Českobudějovicko se 101 obyvatelem na 1 km², nejhůře okres Český Krumlov, kde na 1 km² připadá jen 34 lidí.

TROCHU ZE ZEMĚPISU A EKONOMIKY

Jádrem Jihočeského kraje jsou pánve Českobudějovická a Třeboňská, oddělené Líšovským prahem a obklopené na severu Středočeskou pahorkatinou, na severovýchodě Českomoravskou vrchovinou, na jihu Novohradskými horami a na západě Šumavou. Osou kraje je řeka Vltava s přítoky Malší, Lužnicí a Otavou.

Už sám charakter oblasti napovídá, že je to území převážně zemědělské se zvláště dobrými podmínkami pro živočišnou výro-

bu; převládá chov skotu, prasat a ovcí. Ze zemědělských plodin se pěstují pšenice, brambory, ječmen, žito, len a pšeniny — rozsáhlé horské louky jsou využívány jako pastviny a k produkcii sena. Velký význam pro ekonomiku kraje má také rozvoj tradičního rybníkářství a zejména rybářství, především chov kaprů. Důležitou složku zásobování masem tvoří i velkokapacitní přesování drůbeže.

V porovnání ze zemědělstvím je průmyslová základna poněkud slabší, což je pochopitelně dáné mimo jiné i charakterem krajiny. Z nerostných surovin se těží pouze rašelina, grafit a křemelina. V průmyslu dominuje strojírenství: převažují výroba zemědělských strojů, obráběcích strojů, motocyklů a vzdutotechnického zařízení. Z ostatních odvětví je výrazněji zastoupen ještě průmysl elektrotechnický, textilní a konfekční, dřevopracující, mlékárenský, pivovarnický a masný. Ostatně, mnoho výrobků z jižních Čech je známo daleko za hranicemi Československa. Namátkou jmennujme např. motocykly ze Strakonic, českobudějovické pivo Budvar, odvědy z Písku...

MALÉ OHLEDNUTÍ DO HISTORIE

To, co Jihočeskému kraji chybí na možnosti průmyslové základny, bohatě si vyhrazuje přírodními krásami, turistickými atraktivitami a především svou bohatou minulostí. A historie byla k této typicky české oblasti vyskutku velmi štědrá.

Vezměme například husitství, jedno z nejvýznamnějších údolí českých národních dějin, které je s tímto krajem bytostně přímo srostlé. Nejenom že odtud pochází zakladatel husitské ideologie Mistr Jan Hus a legendární vojevůdce husitských polních vojsk Jan Žižka z Trocnova (jenž mimo jiné aktivně bojoval i proti rádu německých ry-

tířů v bitvě u Grunwaldu v roce 1410), ale centrem husitského revolučního hnutí se vlastně staly celé jižní Čechy. Zřejmě proto zde také v roce 1420 přívrženci husitství založili město Tábor, které se po dobu čtrnácti let stalo střediskem duchovního a vojenského odporu proti všem tehdejším vnitřním i zahraničním nepřátelům země.

Můžeme ovšem uvést i jiné příklady revolučních tradic českého lidu. Jejich symbolem se v této oblasti stalo zejména povstání Chodů, jež vypuklo koncem 17. století v okolí města Domažlice a které bylo namířeno proti národnostnímu a sociálnímu útlaku zdejších obyvatel, někdejších potomků strážců hranic Českého království; ostatně, kdo má zájem, může si přečíst román Psohlavei od spisovatele Aloise Jiráska, v němž je tato událost věrně a působivě literárně zpracována. (K tomuto románu se vrátíme v jednom z příštích čísel).

K historickým pokladům jižních Čech neodmyslitelně patří i počátky novodobého českého rybníkářství. Za zakladatele a prvního „moderního stavitele“ rybníků je tady považován Jakub Krčín z Jelčan, který v tomto kraji žil a působil v letech 1535–1604. Dodnes po něm zůstalo množství rybníků; ten největší z nich, Rožmberk, má rozlohu 7,11 km².

UMĚLECKÉ PAMÁTKY

Tak jako na celém území Československa, je jich v tomto kraji všuktu dost. A možná, že dokonce i o něco více než v jiných oblastech. Za což tak trochu může přirodní charakter krajiny a v neposlední řadě její historický vývoj ve středověku. Ten byl zvláštní: zpočátku se vyznačoval velkou rozdrobeností feudální mocí a četnými zemaninskými statky, později naopak koncentrací majetku na několik málo šlechtických panství. Do 16. století vládli v jižních Čechách prakticky jen Rožmberci a pánové z Hradce, dalších dvě stě let pak už jen knížecí rod Schwarzenbergů. A po všechn zůstaly nějaké ty umělecké památky, hrady, zámky...

Státi se jen podívat na mapu: jsou jich stovky a ani za dva týdny dovolené je určitě všechny neprojdete. A nejsou to zámky ledajaké. Taková Hluboká nad Vltavou, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Dačice, Zvíkov, Horšovský Týn nebo vodní zámeček Červená Lhota, to jsou pojmy nejen v československém, ale i v evropském měřítku. Podobné je to i s někdejším husit-

Státní zámek Hluboká nad Vltavou. Svou dnešní podobu v novogotickém stylu získal zámek při poslední přestavbě, která proběhla v letech 1842–1872. V současné době jsou v prostorách zámku umístěny expozice nábytku, zbraní ... a své sídlo tady našla Jihočeská Alšova galerie

Zámecké náměstí — detail se sochou Jana Žižky

ským městem Táborem, které má dnes statut městské památkové rezervace. A mohli bychom se zmínit i o dalších. Třeba o Alšově jihočeské galerii v Hluboké nad Vltavou, o Českých Budějovicích, Třeboni, Domažlicích. Všude je co vidět.

Jižní Čechy mají prostě od památek všechno. Dokonce se mohou pochlubit i svébytnou lidovou architekturou. Na širých jihočeských rovinách najdeme totiž ještě dnes množství bývalých rolnických usedlostí a drobných zemědělských staveb, vybudovaných zvláštním, pro tuto oblast typickým stylem. Říká se mu „selské baroko“ a jeho stopy najdeme už jen v kraji pod Šumavou.

MALÁ PROCHÁZKA SOUČASNOU JIHOČESKOU KRAJINOU

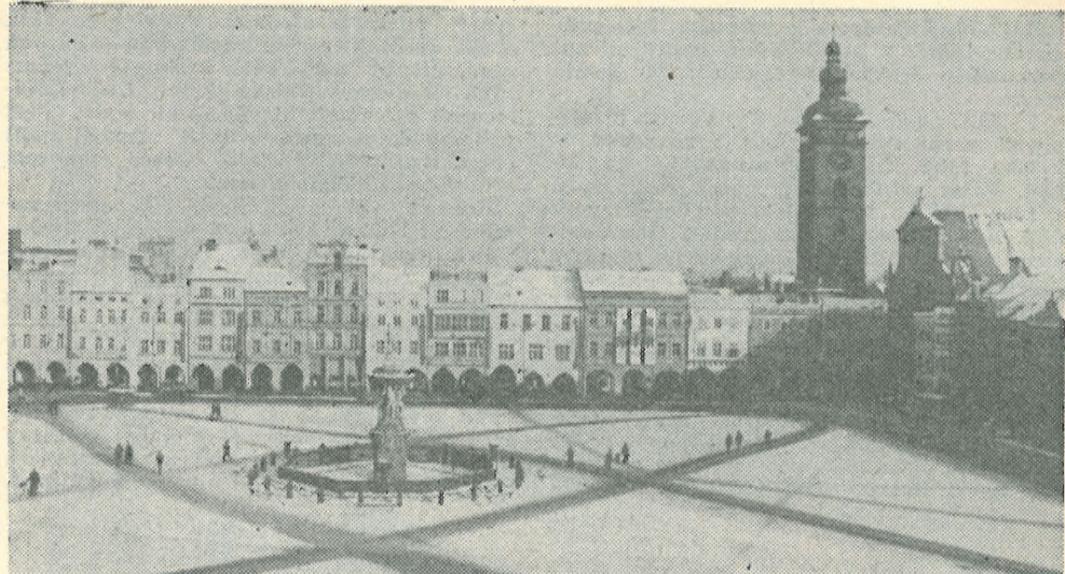
Proč malá? Z jednoduchého důvodu: Tu „velkou“ bychom zřejmě asi z časových důvodů nezvládli. Přece jenom je toho tady k „chodění“ a k „vidění“ víc než dost. Ostatně, posudte sami. Třeba taková Šumava. Chcete se vykoupat v přehradním jezeře na Lipně, vyplápnout si k evropské raritě — boubínskému pralesu — pokochat se krásou Čertova a Černého jezera, navštívit chodské vesnice, kde ještě stále lidé chodí v národních krojích a vyrábějí svéráznou keramiku ...? Nebo vás zajímá putování po stopách význačných českých spisovatelů a umělců Jindřicha Šimona Baara, Jindřicha Jindřicha, Boženy Němcové a Mikoláše Alše, kteří tady kratší či delší dobu žili, působili, jezdili sem?

Vidíte, a to máme zatím jen malíčký kousek Šumavy; o lesích, horských bystřinách a houbách raději pomlčime. Jenomže, jižní Čechy nejsou pouze hory. Stovky rybníků, například takový Svět, Rožmberk nebo rybníky v okolí Jindřichova Hradce či Dačic by taky stály za zmínu. A malé pohoštění v Třeboni na „kapru po třeboňsku“, posezení v hospůdce na českobudějovickém Budvaru či velkopopovickém, dobре vychlazeném pivu ...

Ano. To všechno jsou jižní Čechy. Kraj vysokých hor a širých rovin, lesů, vod, českých lidových písniček a dobrého piva. A hlavně dobrých, pracovitých lidí. Protože bez nich by dnes jižní Čechy nebyly tím, čím jsou. A lidé by tady nežili tak, jak žijí.

JIŘÍ F. PILOUS

Panoramá Šumavy

Krajské město České Budějovice

Jedna z typických pošumavských chalup z okoli Volar

Pohled na lipenské přehradní jezero u Nové Pece, v západní části Šumavy

Dějinám Žyrardowa je věnována řada prací, ale žádný z poválečných autorů se ani nezmiňil o českých osídlecích v tomto městě.

V XIX. století se do Žyrardowa přistěhovali první tkalci z Čech a Německa. V Polsku totiž chyběl kvalifikovaní pracovníci. Počet přistěhovalců rychle rostl; z 25 v roce 1870 na 800 osob o patnáct let později. Když Polská banka prodala žyrardowskou továrnu Hilovi a Dittrichovi z Moravy, závod se začal rychle rozvíjet. Přibývalo dělníků, ale v archivních materiálech žyrardowských závodů není žádná zmínka o národnostním složení zaměstnanců. Nepřihlížejí ani k evangelicko-reformovanému vyznání, k němuž patřila většina Čechů. Po dlouhé práci se podařilo zjistit, odkud pocházeli žyrardowští Češi. Většina přišla ze Zelova. Jedním z nich byl otec spisovatele Pavla Hulky — Laskowského. Se jmé-

ženýři, mistři a úředníci. Týká se to však pouze osob, které se přistěhovaly z jiných zemí, nikoliv z Polského království. Z těchto středisek v Polsku (Zelov, Kucov, Kamennice) přicházeli hlavně chudí tkalci, kteří v dosavadním místě bydlíště nemohli najít práci. Byli tedy ve stejné situaci jako celá žyrardowská dělnická třída.

Koncem XIX. a začátkem XX. století začali Češi emigrovat do Ameriky a do Ruska. Odjelo tenkrát 53 osob. Po první světové válce se česká skupina v Žyrardově značně zmenšila. Rozptýlili se za vánky a většina z nich se už do Žyrardowa nevrátila.

Evangelicko-reformovaný sbor vznikl v Žyrardově v roce 1874. Skládal se hlavně z Čechů, kteří přišli z různých míst v Polském království, a ze Škotů a Francouzů, kteří pracovali v továrně. Sbor byl vysvěcen v roce 1874. Byla i smíšená manželství, Chtěl-li se evangelík oženit s katoličkou,

Lodži zřízena škola pro české děti. Bohumil Procházka založil v Lodži knihkupectví s českými knihami a časopisy. S Jednotou spolupracovali spisovatelé českého původu Pavel Hulka — Laskowski z Žyrardowa, Jan Neprase z Astrachaně a Jan Auerhan z Prahy. Bratři Procházkové vydávali četné časopisy. Od roku 1900 vycházel v Lodži měsíčník Život, v letech 1906—7 Kostnická Jednota a v letech 1908—9 spolek Jednota vydával časopis stejného názvu.

Zvláštní pozornost si zaslouží již zminěný Pavel Hulka — Laskowski (1881—1946). Jeho rodiče se za chlebem dostali ze Zelova do Žyrardowa. Tam se narodil Pavel, tam vyrostl a pracoval v žyrardowské továrně. Po nocích se učil, později vystudoval filozofii v Heidelbergu a věnoval se literární práci. Téměř celý život strávil v Žyrardově. Mnoho překládal, je autorem řady článků a literárně kritických eseji publikovaných v časopisech Wiadomości Literackie, Robotnik, Trybuna Robotnicza aj. Svůj život vylíčil v knize Mój Żyrardów, vydané v roce 1934. Z jeho původních prací uvedeme několik: Tvůrce náboženství Iránu Zarathustra a jeho učení, Úsměv léta — veselé vyprávění a obrázky pro děti, Poručík Rieger, Zpěvniček pro nemocnice, Pět století hereze. Jako publicista, eseista a literární kritik uveřejnil v různých listech asi 5000 článků. Mezi překlady z češtiny do polštiny byly mj. Horďubal Karla Čapka, Osudy dobrého vojáka Svejká za světové války Jaroslava Haška, Křest svatého Vladimíra Karla Havlička Borovského, Babička Boženy Němcové a Jestráb kontra Hrdlička Svatopluka Čecha. Pavel Hulka — Laskowski je pohřben v Těšíně, ale v Žyrardově dodnes žije jeho dcera se synem a vnučkou.

Vraťme se však k české kolonii v Žyrardově. V meziválečných letech se situace žyrardowských Čechů nelišila od situace celé žyrardowské dělnické třídy. Dělnické byty měly jednu nebo dvě místnosti, bez kanalizace a vodovodu, ale i o takové byty se mohli ucházet jen dlouholetí pracovníci továrny a ne všichni je dostali. Značná část dělníků docházela z okolních vesnic nebo bydlela u příbuzných a známých. Tkalci pracující na akord vydělávali v letech 1924—1939 30—60 zlatých týdně, což sotva stačilo na uživení dvoučlenné rodiny. Náboženský život se soustředil kolem odbočky evangelicko-reformované církve, která v roce 1930 měla 78 rodin a 184 osob. V letech 1928—1930 tu bylo pokřtěno 7 dětí, konfirmováno 6, konala se jedna svatba a 10 pohřbů. Bohoslužby se konaly polsky.

Za okupace se české obyvatelstvo podobně jako Poláci ocitlo v těžké situaci. Asi 1600 obyvatel Žyrardowa bylo vyvezeno do koncentračních táborů. Bojové skupiny AL dobyly pokladnu žyrardowských závodů, vykolejily vlak na trati Žyrardów—Radziwiłłów. Bojovaly i jiné odbojové skupiny. Oddíl GL „Wir“ dobyl vojenský transport a získaný cukr rozdal místním občanům. Celkem za okupace zahynulo asi 6000 Žyrardowanů. Připomeneme, že Čech Josef Miller z Žyrardowa, který před válkou spolupracoval s českým konzulátem, působil ve výzvědné službě v Generálním gouvernementu a když ho nacisté odhalili, uprchl až do Argentiny.

Evangelicko-reformovaná kaple byla po celou okupaci otevřena. Po pádu varšavského povstání přišlo do Žyrardowa mnoho Čechů. Ve farním sirotčinci byla mládež z Varšavy.

Po osvobození v roce 1945 začaly práce na obnově zničených továren. První zahájily práci lnářské závody, potom koželužna. Na začátku lidé pracovali za chléb a talíř polévky. Situace se pomalu stabilizovala.

Česká kolonie ve městě se značně změnila. Většina mladých lidí odjela do jiných měst, část se po válečném toulání nevrátila do Žyrardowa. Zůstali starí lidé. Mnoho mladých se provdalo nebo oženilo s Polkami a Poláky. Přes tyto potíže byla obnovena odbočka evangelicko-reformované církve. Počet jejich členů se však neustále zmenšoval; dnes je jich jen osm, a všech Čechů v Žyrardově asi třicet.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

Z tradicí žyrardowských Čechů

Ceský orchestr v Žyrardowě — 1912. (Snímek: archiv autora)

nem Hulka jsem se setkal v materiálech z Husince u Střelína, z Velkého Táboru v bývalém okrese Kępno a v Zelově. Byla to cesta české náboženské emigrace, kterou zahájili Čeští bratři. V roce 1742 se před náboženským pronásledováním vystěhovali nejprve do Slezska a pak až do středního Polska. Zakoupili půdu v Zelově, kde vzniklo silné středisko českého národního a náboženského života. V důsledku dělení půdy a přelidnění Zelova byli během doby nuteni hledat práci po celém Polsku. Přistěhovali se do Varšavy, Lodže a Žyrardowa a na Volyň.

V roce 1887 Karel Dittrich přivedl do Žyrardowa skupinu Čechů přímo z Čech. Byli to hudebníci pro zakládaný orchestr, ale jejich základní prací v Žyrardově byla samozřejmě práce v továrně u stavů. Tyto rodiny pocházely z různých konců Čech, většinou však z okolí Ústí nad Orlicí. Přistěhovaly se celé rodiny: Vojtýnkovi, Waltmillerovi, Majksnerovi. Orchestr trval až do roku 1914. První dirigentem byl Čech Groh a po něm Antonín Majksner.

Na rozdíl od hlavní skupiny Čechů v Žyrardově, kteří byli evangelicko-reformovaného vyznání, hudebníci, které přivedl Dittrich, byli katolíci. Obě skupiny mezi sebou neudržovaly bližší styky, uzavíraly se ve vlastní společnosti.

Celkový počet Čechů v Žyrardově nepřekročil 700 osob. Nejvíce jich bylo na začátku XX. století. Mnozí autoři pišící o Žyrardově tvrdí, že čeští pracovali hlavně jako in-

svába se musela konat v katolickém kostele a musel slíbit, že děti budou vychovány v římskokatolickém vyznání. Kromě toho musel zaplatit za povolení určitou částku varšavsko-hnězdenskému arcibiskupovi. Když po přímluvě superintendenta evangelicko-reformované církve jim továrník přidělil na kapli místo v tovární budově v Kościelné ulici 7, stali se odbočkou evangelicko-reformované farnosti ve Varšavě. Sbor měl 96 rodin, 670 osob. V roce 1901 bylo už jen 53 rodin a 240 osob. Varhaníci byli Češi, kteří pracovali bezplatně, museli tedy vydělávat na živobytí v továrně. Duchovní péčí o odbočku v Žyrardově měli pastoři z Varšavy.

SPOLEČENSKÝ A KULTURNÍ ŽIVOT

V Žyrardově rozvíjela činnost odbočka varšavské Besedy. Kromě ní tu závažnou úlohu sehrál i kulturní spolek Betania, který založil v roce 1906 v Lodži redaktor Bohumil Procházka se svým bratrem Karlem. Betania postavila dokonce svůj vlastní dům v Lodži v Piotrkowské ulici 242. Byla tam čítárna, knihovna a prodej knih. Spolek pořádal kurzy, představení, diskuse, zábavy, výstavy a výlety, poskytoval nocleh a stravu lidem bez střechy nad hlavou a pomáhal svým členům hledat práci. V roce 1907 vznikl nový spolek Jednota, který rozvíjel podobnou činnost jako Betania. Jeho knihovna měla 300 svazků, v čítárně bylo vyloženo 20 časopisů. Z iniciativy Jednoty byla v

MATKA

Po strmých schodoch do neba
stúpajú matky. Jednou rukou v chlebe,
tou druhou pripaľujú sviečočku
pod nosom najmladšieho.

A po všetkom, keď už sa stáva z nich
len plášťik spomienky, na odchod prehodený
cez plece samot.,
— vždy ešte matky a dávno už nie ženy —
košeľu veľkých smutných detí pohladia
tak náruživo ako v baladách
pohľadza milá milého
šabličkou, šabľou sťatého...

MILAN RÚFUS

KVĚTEN

Jdem všichni, s ženami a dětmi
a se snem předků.
Jdem slunce přivítat, jež vyvolala ze tmy
modlitba věrných pokolení
a práce.

V rosnaté trávě tančí naše děti,
bratrský řetěz rukou spjal je v kruh.
V té budoucnosti zášti nemí
a z jejich písni zpívá družný duch
a mluví k otcům.

Neb nikdy bojovník,
ať za pluhem jde, nebo buší v kov,
vítězit chce-li, nesmí zhřdat bratrem.

KAREL TOMAN

Kresba: Areta Fedakova

SLOVNÍK ŽIVOTA (III)

Podľa istých svojich vlastností dostal pomenovanie aj hlucháň, ktorý pri tokaní na chvíľu stráca schopnosť sluchovo vnímať. To sa v prenesenom význame používa na označenie hluchých alebo nahľuchlých ľudí. Názvy ďalších vtákov ako slávik, sojka, vrana, hrdlička, holub, straka, vrabec, havran, bocian a iné sa v prirovnaniach využívajú ako prvky horovorej i umeleckej reči: spieva ako slávik, škrieká ako sojka, kráka ako vrana, hrkúta ako hrdlička, sivý ako holub, kradne ako straka, čierny ako havran, lepší vrabec v hrsti ako holub na streche, atď. Súhrne možno konštatovať, že výrazy z odborného štýlu sa pomerne často využívajú v horovom štýle, a naopak — mnohé spoločenské situácie bývajú často podnetom pre vznik výstižných odborných termínov.

POĽSKY

kurzyć	prášiť; fajmiť
kusiciel	pokušiteľ
kusić	zvádzat
kuso	kuso
kusťosz	kustód
kusy	krátky, kusý
kusza	kuša
kuszenie	pokušenie
kuszetka	ležadlo
kuštyčák	krivat
kušmierz	kožušník

CESKY

prášiť; kouřit	prášiť; kouřit
pokušiteľ	pokušiteľ
svádzať	svádět
kuso	krátko, málo
kustód	kustod
krátky, kusý	krátký, kusý
kuša	kuše
pokušenie	pokušení
ležadlo	lehátka
krivat	belhat
kožušník	kožušník

SKLADY

kušnierski	kušniersky
kušnierstwo	kušnieriectvo
kuter	kuter
kuternoga	čaptoš; šmatliak
kutwa	držgros
kutwić	žgrlošit
kuty	kutý
kuzyn	bratanec
kuzynka	sesterinka
kužnia,	kováčna, výhňa
kwadrans	štvrí hodiny
kwadrat	štvorec
kwadratový	štvorcovy
kwadryga	kvadriga
kwakać	kvákat
kwalifikacja	kvalifikácia
kwalifikacyjny	kvalifikatný
kwalifikator	kvalitár
kwapić się	chvátat
kwarantanna	karanténa
kwarc	kremén
kwarcowy	kremenný
kwarcowá lampa	horské slnko
kwartalny	štvrtročný
kwartet	kvarteto
kwas	kyselina
kwasek	kyselina vinná
kwasié	kvasiť, nakladat
kwaskowaty	nakysly
kwasomierz	kyselinomer

ZAŽALI ZELENÚ

Plenárne zasadanie ÚV KSČaS z 23.X. min. roku v Novej Belej prijalo rad návrhov smerujúcich o.i. k zlepšeniu podmienok krajskej kultúrnej činnosti a slovenského školstva na Spiši a Orave. Zároveň rozhodlo predložiť tieto otázky na prerokovanie novosáčským straníckym a administratívnym orgánom. V súvislosti s tým sa 12.XII. min. r. na Vojvodskom výbere PZRS v Nowom Sáči konala porada, ktorú viedol vedúci Administratívneho oddelenia VV PZRS Alfred Potoczek. Zúčastnili sa jej: predstaviteľ Administratívneho oddelenia ÚV PZRS Wojciech Klimek, tajomník VV PZRS Grzegorz Jawor, riaditeľ Spoločensko-administratívneho oddelenia Voj. úradu Roman Kostanecki, kurátor osvety a výchovy Lechoslaw Mikształ a riaditeľ Oddelenia kultúry a umenia Voj. úradu Andrzej Krupiński. Našu Spoločnosť reprezentovali: predseda ÚV kr. Adam Chalupec a tajomník ÚV kr. A. Andrašák.

Účastníci porady prerokovali jednotlivé návrhy a uznali, že požiadavky Spoločnosti sú oprávnené, preto ich treba realizovať. Zároveň dohodli, že pre vypracovanie konkrétnych riešení týchto návrhov sa uskutočnia osobitné pracovné stretnutia s predstaviteľmi kompetentných vojvodských inštitúcií.

Naposledy sa takéto stretnutia konali 15. marca t.r. v Kuratóriu osvety a výchovy a v Oddelení kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sáči. Z našej Spoločnosti sa ich zúčastnili: tajomník ÚV A. Andrašák, úradujúci člen ÚV E. Mišinec, st. inštruktor UV L. Molitoris a red. J. Spernoga.

Stretnutie v kuratóriu, venované otázkam zlepšenia podmienok výuky slovenčiny a uskutočnené za účasti kurátora osvety a výchovy L. Mikszta, jeho zástupcu M. Pacholazza a st. inšpektora J. Jaglu, malo celkové kladný priebeh a prinieslo viaceré konkrétné

riešenia. Ich výsledkom malo byť o.i. zlepšenie od nového školského roku kádrového zabezpečenia tejto výuky v školách ako napr. v Lapšanke, Nedeci a Harkabuze. V tej poslednej sa má pritom preložiť vyučovanie slovenčiny zo soboty na iný deň. Zároveň bolo dohodnuté, že pre zlepšenie kádrového obsadenia kuratórium zamestná každého z našich absolventov stredných a vysokých škôl na Slovensku, ktorí prejavia záujem o vyučovanie slovenčiny.

Už asi definitívne má byť tento rok vybavená otázka príručiek a učebných pomocí. Bude sa to riešiť o.i. dodávkami z ČSSR. Prispieje k tomu ministerstvo školstva SSR a Matica slovenská, s ktorých predstaviteľmi rokoval v tejto veci predseda ÚV A. Chalupec a podpísal zmluvu o spolupráci s Oddelením pre styky so Slovákm v zahraničí. Týka sa to aj zabezpečenia pre školy detskej a mládežníckej literatúry, časopisov a pod. Pripomeňme, že v poslednom období KSČaS už dodala školám vyše osemsto kusov tejto literatúry a viac ako tristo platní s nahrávkami slovenských piesní a hovoreného slova.

K ďalším vyriešeným záležitosťiam patrí otázka kvalifikačných skúšok pre učiteľov slovenčiny. Bola už menovaná skúšobná komisia, do ktorej KSČaS delegovala kr. E. Mišincea. Teda záujemci o túto formu zvýšenia kvalifikácií môžu už podávať prihlášky na kuratórium. Vo veci učiteľských kurzov, ktoré sú dôležitou formou zdokonaľovania vedomostí, sa o.i. dohodlo, že zoznam kandidátov na tento kurz sa bude zakaždým konzultovať s KSČaS. Zároveň sa budú podnikať ďalšie kroky pre zvýšenie počtu miest na tomto kurze.

V školách, kde sa vyučuje slovenský jazyk, majú sa — podľa dohody — tvoriť záujmo-

vé krúžky, súvisiace s výukou tohto predmetu, k čomu kuratórium zaviazalo metodóloga slovenčiny. S tým sa spája aj možnosť organizovania súborov piesni a tancov, aké už pôsobia v školách v Krempachoch, Jurgove, Vyšných Lapšoch, Jablonke a Hornnej Zubrici. K ich vybaveniu prispeje aj kuratórium.

Nemencia sa zásady zápisov na slovenčinu. Teda prípustné sú všetky formy, napr. osobný zápis rodičov v škole, písomné prihlásky s podpismi rodičov doručené žiakmi do školy a pod. Pritom kuratórium bude prisne bdiť, aby sa nikde neznažoval počet hodín slovenského jazyka, čo sa doteraz stávalo v niektorých školách.

Účastníci stretnutia dohodli, že je nutné pokračovať v recitačnej súťaži i súťažiach kresieb a českej i slovenskej piesne, ktoré školy majú súrsie propagovať, aby sa ich mohol zúčastniť väčší počet žiakov. Popri KSČaS a Zivote do fondu odmien pre laureátov týchto súťaží prispieje aj kuratórium.

To sú hlavné z prerokovaných otázok. Iné, ako napr. dvojjazyčné tabule na školách, organizovanie školami zájazdov na Slovensko pre žiakov učiacich sa slovenský jazyk a pod. si budú vyžadovať ďalšie snahy, stretnutia a rozhovory a akiete ešte uplynie trochu času, kym sa ich podarí realizovať.

Podobný ráz, aj keď s rozdielnymi výsledkami, malo stretnutie v Oddelení kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sáči, uskutočnené za účasti jeho riaditeľa dr. A. Krupińskiego a iných vedúcich predstaviteľov vojvodského kultúrneho života — riad. A. Malczaka, B. Mardylovej, A. Zabierowského a ďalších. Rozhovory sa týkali najmä možnosti poskytnutia pomoci pri zabezpečovaní podmienok pre kultúrnu činnosť našej Spoločnosti.

Tieto možnosti, ako zdôraznil riaditeľ dr. A. Krupiński, nie sú príliš veľké, najmä pre obmedzený vojvodský fond rozvoja kultúry. Napriek tomu bude možné získať isté prostriedky, hlavne z gminných fondov, na vybavenie konkrétnych súborov bud' klubovní miestnych skupín, hoci to ešte nie je isté. Oddelenie kultúry sa taktiež vynasnaží využiť potrebnú sumu na nákup hudobných nástrojov pre dvanásťlenný dychový orchester našej Spoločnosti. Zároveň môže hrať kúpu starodávneho domu aj s hospodárskymi staviskami, v ktorom by sa mohlo zriadiť múzeum duševnej a hmotnej kultúry slovenskej menšiny na Spiši o Orave.

Bolo takiež dohodnuté, že Vojvodská knižnica v Nowom Sáči sa prostredníctvom Československého informačného a kultúrneho strediska vo Varšave vynasnaží doplniť slovenské knižné zbierky v gminných a obecných knižničnach na Spiši a Orave. Pritom na nich, podobne ako na iných kultúrnych objektoch, majú byť umiestnené dvojjazyčné tabule. Zároveň aby sa naši krajania mohli plne podieľať na kultúrnom dianí vo svojich oblastiach, majú byť zapojení do programových rád pôsobiacich pri gminných kultúrnych strediskach.

Ziaľ, ostal ešte celý rad nevyriešených otázok. Patrí k nim o.i. odborná choreografická pomoc súborom, a ich pravidelná účasť na podujatiach organizovaných na území vojvodstva, v tom najmä problém hradenia prepravy súborov, ako aj školenia ľudových kapiel a dychoviek, vysielania súborov na zahraničné vystúpenia a hradenia ich trovov; je tu aj otázka sprístupnenia miestnosti na sídlo MS v Dolnej Zubrici v miestnom kultúrnom dome, prinavracania pôvodných slovenských nápisov na pamätkových objektoch a ďalšie. Budú si vyžadovať ďalšie stretnutia a rozhovory, keďže výrazne obmedzujú našu kultúrnu činnosť. Preto aj ony mali by byť realizované.

Avšak kym sa tak stane, mali by sme sa vsetci už v terajšom predzjazdovom období ešte aktívnejšie pustiť do práce. Lebo bez nej, ani pri najväčšej pomoci zvonka, nedospejeme k žiadnym výsledkom, na ktorých nám, hádam, všetkým veľmi záleží.

JÁN SPERNOGA

V rytmie polky — tancujú členovia novobelského súboru MS KSČaS.

Foto: DS

Narodil jsem se v Polsku před třiceti lety, 20. ledna 1954. Můj tatínek se narodil před padesáti lety. Je v přímé linii potomkem těch Jersáků, kteří přišli do Zelova s první skupinou osadníků a zakoupili tu půdu. Moje maminka, rozená Wolská, je o dva roky mladší než otec. Domá jsem byl vychován jako Čech, mluvilo se česky, a teprve ve škole jsem se naučil polsky. Od nejmladších let se pamatuji, jak dobře u nás v Zelově pracovala Česká beseda, kterou vedla naše Společnost. Jako kluk — byl jsem v šesté třídě — jsem tam často chodil, pomáhal jsem v loutkovém divadle a trochu jsem hrál na harmoniku. To loutkové divadlo, to byla pro děti báječná zábava, rád na to vzpomínám. Chtěl bych, abychom se dnes vrátili k té dobré tradici. Myslím, že se nám to s krajaným podaří.

Co Čech, to muzikant. I mne zajímal hudba. Českou dechovku bych mohl poslouchat celý den.

že by se Život měl obširněji věnovat otázce těch českých krajanů, o kterých psal v loňském roce v cyklu Zbigniewa Tobjańského „Moravané za řekou Psinou“. V budoucnosti vidím také možnost značných organizačních změn. Ze zmíněných článků v Životě vyplývá, že nás Čechů není v Polsku tak malá hrstka, jak jsme si dosud myslí, a že Zelovem a Kucovem česká menšina v Polsku nekončí. A jak víme, o dalších Čechích na Raciborskou Život ještě nepsal.

Měli bychom prostřednictvím Společnosti navázat organizační spojení s těmito krajanými. V této věci rovněž mnoho očekáváme od sjezdu, především rozvinutí organizační práce mezi novými krajanými. Snad se v budoucnosti spojíme v naší Společnosti.

Od sjezdu také očekávám, že vyřeší otázku instruktora, který by se zabýval naší problematikou. Ze zkušenosti a v souvislosti s dalšími plány je vidět, že čtvrt nebo půl

koda. Chybí nám prostředky a definitivní rozhodnutí. Zelovské orgány se v této otázce také obrátily na kulturního radu československého velvyslanectví s prosbou o uvážení, zda by se kniha nemohla vytisknout v ČSSR, ale dosud nemáme odpověď. Počítáme tu s pomocí redakce. Chtěli bychom, aby tuto knihu vydaly společně naše Společnost a orgány v Zelově a Piotrkowě. Byla by to rovněž publikáční činnost naší Společnosti.

Soudíme, že je potřebné nové vydání knihy Edwarda Matuszewského „49 listov z povodu braci českých“, kterou vydalo Wydawnictwo Lódzkie. Náklad je dávno vyčerpán. Mělo by vyjít nové, případně doplněné vydání.

V práci obvodní skupiny bych se chtěl vrátit k českým písničkám a zorganizování souboru. Máme málo muzikantů, ale v posledních měsících se 5 — 6 mladých krajanů učí hrát na kytaru a perkusi. Dvě krajanské děti se učí hrát na varhany. Chtěli bychom, aby se učilo hrát více mladých krajanů, abychom tak vytvořili vlastní soubor, jehož repertoár by se opíral o český folklor. Teď cvičíme např. písničku „U Brna louka široká“. Noty dostáváme z ČÚZ, velmi se nám hodí.

Chtěli bychom, aby se spolupráce s Československým ústavem zahraničním rozvíjela rytmicky než dosud, abychom se mohli častěji setkat a pohovorit si o našich problémech a práci. Počítáme s větší pomocí ČÚZ. Jsme vděčni za tábory pro děti a možnost lázeňského léčení v Československu. Rádi bychom v tom pokračovali, a snad by ČÚZ mohl pomoci uspořádat zájezdy i pro starší krajanů, aby mohli navštívit vlast svých předků?

Myslím, že se příznivě rozvíjí naše spolupráce s Československým kulturním a informačním střediskem ve Varšavě, i když jsou s tím starostí — vzdálenost je velká a zájem obrovský. Měli jsme díky Středisku kurzy češtiny a doufám, že od října v nich budeme pokračovat. Středisko nám též půjčuje filmy. Krátce řečeno, je to dobrá spolupráce. Chtěli bychom v ní pokračovat.

Na společném setkání v Zelově orgánů města Zelova, vedení Střediska, představitelů našeho OV a UV KSCaS orgány Pietrkowského vojvodství navrhly Středisku, aby u nás v Zelově začínaly každoroční Dny československé kultury v Polsku. Rozhodnutí záleží na Středisku, ale velmi bychom chtěli, aby se to podařilo. Aby se u nás konaly Dny československé kultury, aby Středisko u nás pořádalo výstavy, setkání s tvůrci a přednášky, zkrátka aby u nás rozvíjelo ty formy práce, o nichž čteme v programech Střediska. Vřele bych si přál, aby na těchto podnicích i na těch, které sami pořádáme, byla plná účast krajanů.

Máme jeden velký sen — stavbu Domu české kultury v Zelově, v němž by byla i naše klubovna a kde bychom mohli otevřít muzeum, ukázat to všechno, co zůstalo po našich předcích, to, co by se ještě dalo najít a zachránit. Každý starý kolovrátek nebo tkalcovský stav — to je kousek tradice, který bychom mohli ukázat i těm, kteří se vystěhovali do Československa a přijíždějí navštívit příbuzné v Zelově.

Ve spolupráci s městem nemáme žádné překážky. Městský úřad, strana, požární stráž, náčelník města — všichni nás vidí a pomáhají. Velkou pomoc nám poskytuje kulturní odbor Vojvodského úřadu v Piotrkowě. Loni jsme dostali dotaci 450 000 zlatých, a především instruktora, který učí hru na hudební nástroje. Naši krajané se také aktivně podílejí na životě města. PRON navrhl tři krajanů na kandidáty ve volbách do národních výborů. Účastníme se též práce volebního kolegia. Jsme živě spjati se zelovskou společností, společně působíme, nejen při slavnostních přiležitostech, ale v každodenním životě. Každý pracuje na svém místě — jedni na poli, druzí v továrnách. A obvodní skupina Společnosti přispívá svou činností ke kulturnímu a osvětovému životu Zelova.

Zaznamenal: ADAM CHALUPEC

ZENON JERSÁK NEJENOM O SOBĚ

VZPOMÍNKY A PLÁNY

Skončil jsem střední školu v Zelově a potom pomaturitní školu v Radomsku. Jsem strojním technikem, pracuji v bavlnářských závodech, mám na starosti tkalcovské stavy. To je ostatně také tradice našich předků, kteří byli tkalci.

Rodičům je už přes padesát, pomáhám jim v hospodářství jak mohu. Moje žena pecházi z jiného prostředí, ale je velmi tolerantní, takže mohu dálé pěstovat naše tradice a vychovávat v nich naše dítě.

Tatínek se zúčastnil zakládání naší krajské organizace v roce 1957, aktivně v ní pracoval, byl členem revizní komise a výboru. Mnoho jsem po něm převzal. Táhne mne to do práce ve Společnosti, chtěl bych dobré poznat český rodokmen zelovských Čechů. Ta minulost byla skvělá. Škoda, že v poslední době tak málo čerpáme z toho dědictví. Mnoho zelovských Čechů, např. z mé rodiny 90 procent z babiččiny strany, po druhé světové válce se vystěhovalo do Československa a už tam zůstali.

Už dva roky jsem předsedou zelovského obvodního výboru KSCaS. Myslím, že se tu dá hodně udělat. Chceme ve Společnosti udržet staré tradice a folklor, který je dnes velmi skromný, ale měl by se dále rozvíjet. Mám bratra a sestru, kterou práce Společnosti mezi krajanými také velmi zajímá. Svoje děti vychovává v českém duchu. Od malíčka se učí česky, a podobně je tomu i v jiných krajských rodinách. Upevňuje to naše přesvědčení, že naše krajská práce je potřebná, i když ještě musíme mnoho udělat.

Co očekávám od sjezdu? Myslím, že by se měl konat na podzim. Chtěl bych, aby nám pomohl šíření rozvinutí naší činnosti v organizačních a kulturních otázkách. Potřebujeme více knih, abychom mohli otevřít opravovnu knihovnu. O nedostatku knih se u nás hodně mluví, máme jich skutečně velmi málo. A ještě o časopisu Život. Podle mého názoru poslední číslo (z února t.r.) je tím, na co čekáme, a za to redakteři děkujeme. Bylo tam víc českých materiálů než normálně. Vím, že Slováků je více než nás, ale snad by alespoň každé třetí nebo čtvrté číslo mohlo být věnováno českým čtenářům, nebo dělit každé číslo na polovinu. Mluvili jsme o tom na naší poslední volební schůzi. Můj rozhovor s šéfredaktorem Života potvrdil, že je třeba vyplnit mezery, jakou je to, že v redakci není český novinář. Rovněž myslíme,

úvazku nestačí. Musí být konkrétní člověk, zabývající se výhradně naší tematikou.

Je také nutné věnovat větší pozornost kroužku v Husinci a rozvoji jeho činnosti. Naše obvodní skupina tu má velké úkoly, ale od ústředního výboru očekáváme opravu budovy, výměnu opotřebovaného zařízení a takovou organizaci práce, aby byla přijemná i užitečná.

Dále bych se chtěl zmínit o knížce o Čechách v Polsku, hlavně v Zelově, k níž sebral a zpracoval materiál Zbigniew Tobjański. Zdálo se, že věc bude vyřízena v letech 1980–81, ale známé události způsobily odložení. Máme tu společně stanovisko s orgány zelovskými a dokonce i vojvodskými z Piotr-

Vyše dvadsať rokov predsedom

Činnosť Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov sa opiera predovšetkým o prácu desiatok aktívnych a obetavých krajanov, ktorí zmysel svojho života našli v rozvoji krajanského hnutia. K najaktívnejším mestnym skupinám na Orave v súčasnosti patrí nepochybne mestna skupina v Podvilku, ktorej predsedom je dnes už šesťdesaťročný krajan Jozef Gribáč. Možno o ňom pravom povedať, že svoj život zasvätil Spoločnosti, veď funkciu predsedu vykonáva už dvadsať dva rokov.

Narodil sa 3. augusta 1922 v Podvilku v chudobnej rodine oravských roľníkov. Od útlača deťstva pomáhal rodičom v domácnosti a na poli. V predvojnovom období sa na biednej a zaostalej Orave žilo naozaj ťažko. Čože ťažší život mali na Orave Slováci, ktorí nie len nemali žiadne práva, ale ich ani neuznávali za národnostnú menšinu. So skutočnosťou sa však nezmieril Jozefov otec, Eugen Gribáč, ktorý svojmu synovi od najmladších rokov vstiepoval lásku a úctu k starej vlasti a slovenským predkom. Keďže na Orave v tom čase neboli slovenské školy, Jozef Gribáč skončil základnú poľskú (ludovú) školu.

Situácia na Orave sa zmenila po r. 1939, nastali ťažké vojnové roky. Dvadsaťročného Jozefa povolali na vojnu. Na talianskom fronte, kam ho čoskoro odvelili, bol väzne ranený. A hoci — spomína už dnes s úsmievom krajan J. Gribáč — ma už chceli pochovať, predsa žijem a pracujem dodnes. V máji 1945 sa dostal do amerického zajatia a neskôr, už po skončení druhej svetovej

vojny, ho zaradili do československej armády. Domov sa vrátil v auguste 1945. Prvé vojnové roky neboli najľahšie nielen pre neho, veľa si musel vytrpieť pre svoje národné cítenie.

Naši krajania sa však nedali zastrašiť a už v r. 1946 začali na Orave organizovať slovenské Spolky. Medzi prvými, ktorí sa napriek prenasledovaniu nebáli bojovali o právo byť Slováki a o práva prislúchajúce národnostnej menšine, bol Eugen Gribáč a jeho syn Jozef. Najlepšou odmenou pre nich bolo pochopenie ich snahy poľskou Ludovou vládou a možnosť založiť vlastnú kultúrnu organizáciu, v rámci ktorej mohli šíriť slovenské slovo a zachovávať zvyky svojich dedov.

Krajan Jozef Gribáč spomína na tieto roky s nostalgiou v hlase a možno aj trochu so smútkom, avšak nie len preto, že bol vtedy ešte mladý, ale hlavne kvôli nezistnej práci krajanov a ich súdržnosti, obetavosti a láske k starej vlasti.

Krajan Jozef Gribáč, ktorý začínal ako radový člen činnosti v divadelnom krúžku, a za vyše tridsaťpäťročnej pôsobnosti sa podielal skoro na všetkých akciach a prácach Spoločnosti.

V roku 1966 ho krajania v Podvilku zvolili za predsedu miestnej skupiny. Svoju funkciu sa snaží vykonávať poctivo a v záujme svojich členov často vystupuje na schôdzkach obvodného výboru. Najviac obľúbenou formou kultúrnej činnosti MS je čin-

nosť divadelného krúžku, vďaka ktorej divadelníci z Podvilk sú známi nielen na Orave. Nechcem povedať, že je to iba zásluha predsedu MS, na jeho výsledkoch sa podieľa niekoľkočlenný obetavý aktív, čo zdôrazňuje aj kr. J. Gribáč. Treba tu však vidieť aj jeho zásluhu, ako vedúceho činiteľa MS a Spoločnosti a predovšetkým ako človeka, ktorý si vie získať ľudí, ich dôveru a vie kolektívne pracovať.

Budúlosť krajanskej organizácie vidí kr. J. Gribáč v mladých, preto sa stále stará o príliv žiakov na vyučovanie slovenčiny, najmä preto, že sám bol pozbavený takejto možnosti a v záujme tohto vyučovania udržuje úzke styky s vedením školy.

— Viacej pozornosti — hovorí Jozef Gribáč — musíme venovať našej mládeži, najmä deťom, ktoré sa učia slovenčinu, pre ktoré treba systematicky organizovať príležitosťné podujatia ako stretnutia pod stromčekom a pod.

Naša MS patrí k najaktívnejším na Orave, čo však neznamená, že by nemohlo byť lepšie. O lepšie podmienky sa musíme dožadovať aj na našom najvyššom fóre — 7. zjazde. Naši krajania však musia dať zo seba viac srdca a sôl v záujme všetkých Slovákov, podobne ako to vedeli naši krajania-začiatelia.

Krajan J. Gribáč bol v minulosti a je aj dnes členom obvodného výboru na Orave a delegátom na 7. zjazd KSČaS. Avšak hlavnou náplňou jeho života je práca na poli, veď povolaním je roľník. Je to jednoduchý, prostotorek dedinský človek, jeden z mnohých, akých môžete stretnúť na Orave, ale srdcom a dušou Slovák.

V obci od r. 1975 plní funkciu podrichtára.

Za jeho záslužnú spoločenskú prácu ho vyznamenali medailou Zaslúžilý činiteľ FNJ, striebornou medailou Za zásluhy pre Novosáčské vojvodstvo a medailou Za zásluhy pre KSČaS.

D. SURMA

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

1.VI. MEDZINÁRODNÝ DEŇ DETÍ.

1.VI.1804. V Novospasskom (Smolenská gubernia) sa narodil Michail I. Glinka, prvý významný ruský hudobný skladateľ, zakladateľ ruskej národnej hudby, klavirista, skladateľ opier, ktoré dovtedy ruská hudba nemala. Jeho prvou operou bol Ivan Susanin, sedliak, ľudový hrdina (premiéra r. 1836), o šesť rokov malá premiéra jeho druhá opera Ruslan a Lúdmila, ktorú zložil podľa veršovanej rozprávky A. Puškina a ktorá sa stala národným hudobným eposom. Glinka tvoril aj symfonické diela, skladby pre klavír, komornú hudbu, fantáziu na dve ruské piesne, ktorá sa nazýva Kamarinskaja. Je to základné dielo ruskej orchestrálnej hudby. Z nej vychádzali Borodin, Čajkovskij, Korsakov a ďalší skladatelia min. storočia (um. 15.II.1857 v Berline).

3.VI.1924. V Kierline (pri Viedni) umrel Franz Kafka, významný rakúsky spisovateľ židovského pôvodu, ktorý žil dlhé roky v Prahe. Stal sa známy až po smrti, kedy jeho knihy (Premena, Proces, Zámok a in.) preložili do mnohých jazykov na celom svete; je považovaný za jedného z najväčších súčasných prozaikov. Osou jeho tvorby je dráma ľudského osudu, ukazuje samotu a bezradnosť človeka vo svete; mal veľký vplyv na súčasnú svetovú literatúru. (nar. 3.VII.1883 v Prahe).

3.VI.1972. Nadobudli platnosť zmluvy podpísanej medzi Nemeckou spolkovou republikou a Poľskom i Sovietskym zväzom; pos-

ledný politický akt vyplývajúci z porážky Nemeckej ríše; týmto uznali bez výhrad terajšie hranice Poľska na Odre a Lužickej Nise a hranice území obývaných nemeckým národом za konečné a nenarušiteľné.

4.VI.1944. V Osvienčimi zahynul Bronisław Czech, jeden z najväčšieho poľských lyžiarov, trojnásobný olympionik, tatranský kuriér počas druhej svetovej vojny; na pamiatku jeho smrti, ako aj ďalších lyžiarov a kuriérky, taktiež zavraždených hitlerovcami, konajú sa v Zakopanom medzinárodné lyžiarské preteky — Memoriál Bronisława Czechy a Heleny Marusarzowny.

5.—10.VI.1967. Izraelská agresia na arabské krajiny: Egypt, Sýriu a Jordánsko; začiatok podnes trvajúceho konfliktu na Blízkom východe.

6.VI.1799. V Moskve sa narodil Alexander S. Puškin, veľký ruský básnik, tvorca novodobej ruskej literatúry (um. po súboji 10.II.1837 v Petrohrade).

6.VI.1944. Vylodenie spojeneckých vojsk na pobreží Normandie v okupovanom Francúzsku. Bola to najväčšia výsadkárska operácia v druhej svetovej vojne, pripravovaná pod krycím menom „Overlord“; druhý front na Západe, na ktorý netrpeľivo očakávali národy okupovanej Európy. Celý invázny úsek mal šírku skoro 90 km, od ústia rieky Orne a kanálu spájajúceho mesto Caen s morom na východe až po pláž pri meste Quinéville na západe. Po dvojnásobnom od-

kladani termínu invázie, normandskú operáciu predchádzala dlhá, starostlivá príprava a niekoľkomesačné nálety na francúzske pobrežie. Priamo pred vylodením hlavných spojeneckých sil zaútočili tisíce lietadiel na fronte od Dunkerku až po Bretonsko, tri paradesantné divizie v tyle nepriateľa a lodné delostrelectvo spustilo silnú palbu. Letecké nálety boli usmerňované tak, aby v nemeckom velení vyvolali dojem, že k vylodeniu dojde na inom úseku francúzskeho pobrežia. Celkovo sa invázie zúčastnilo ok. 11 tisíc vojenských lietadiel a 2 tisice dopravných. Invázna flotila počítala ok. 5 000 lodí a ok. 4 000 dopravných lodí, v tom poľské vojenské lodie: Błyskawica, Dragon, Krakowiak, Piorun a Ślązak a 8 poľských obchodných lodí. Morské konvoje chránilo vyše 700 vojenských lodí, ktoré zároveň svojou palbou podporovali výsadkárske jednotky. Boli medzi nimi aj vojaci československej a poľskej armády na Západe. V prvý deň sa na inváznom úseku vylodilo skoro 200 000 vojakov. Do 12. júna spojenci prepravili na pevninu skoro 356 000 vojakov a ok. 200 000 vozidiel s plnou výzbrojom; za 20 dní po vylodení spojenecká armáda vo Francúzsku mala už vyše milión vojakov a 200 000 vozidiel. Hlavným veliteľom spojeneckých vojsk bol gen. D. Eisenhower. Utvorenie druhého frontu prispeло k osloboodeniu okupovaných západocurápskych krajín a obsadeniu západného Nemecka po Labe.

9.—10.VI.1943. V Moskve sa konal I. zjazd Zväzu poľských vlastencov (ZPP), politickej organizácii zoskupujúcej poľskú ľavici v

HOVORIA DELEGÁTI

**KAROL
FULA**

predseda MS KSČaS
v Chyžnom a člen
OV KSČaS na Orave

Narodil sa v r. 1942 v Chyžnom v slovenskej rodine Anny a Andreja Fulu. Od najmladších rokov pomáhal rodičom na gazdovstve a príručal sa roľníckemu povolaniu. Skončil základnú školu s vyučovacím jazykom slovenským. Prvé kroky v krajskom krúžku a folklórneho súboru, pri ktorom sa zároveň naučil hrať na hudobných nástrojoch. Najlepším učiteľom v krajskej práci mu bol vlastný otec, neúnavný krajanský činiteľ, spoluzačitateľ Spoločnosti a dlhoročný predsedá MS v Chyžnom. Mladý Karol často pomáhal otcovi v jeho práci a neskôr ho aj zastupoval na rôznych podujatiach organizovanej Spoločnosťou.

Po smrti otca Andreja Fulu ho krajania v r. 1983 zvolali za predsedu Miestnej skupiny KSČaS v Chyžnom a v tomto roku za člena obvodného výboru na Orave.

Povolaním je roľník, spolu z manželkou (oženil sa v r. 1981) a matkou gazduje na 14 ha gazdovstve.

Veľké zásluhy má krajan Karol Fula v propagácii nášho časopisu, dlhé roky zbieraní v Chyžnom predplatné.

— My na Orave v súčasnosti potrebujeme obnoviť kultúrne styky s pohraničným okresem Dolný Kubín na Slovensku. V našej miestnej skupine musíme vynaložiť všetko úsilie, aby v škole, ktorú už v tomto roku pravdepodobne otvorila, sa slovenčinu učili krajanské deti nielen z dolného, ale aj z horného konca dediny. Naša práca bude smerovať predovšetkým k rozširovaniu členskej

základne a v najbližšej budúcnosti by sme chceli pôsobiť už aktívnejšie.

**SEBASTIÁN
MLYNARČÍK**

predseda MS KSČaS
v Čiernej Hore (2) a
člen OV KSČaS na
Spiši

Narodil sa 15. septembra 1922 v Čiernej Hore v roľníckej rodine. V rodnej obci sa vychoval a skončil základnú polskú (Ľudovú) školu. Od najmladších rokov pomáhal rodičom na poli na malom horskom gazdovstve. V 1945 r. sa oženil a obrábal otcovskú zem. Krajan Mlynarčík sa zapojil do organizovania Spoločnosti v Čiernej Hore. V Čiernej Hore do sedemdesiatych rokov mali jednu miestnu skupinu. Čierna Hora leží na protiahľadých svahoch kopca a je pomerne roziahnutá, čo značne stažovalo prácu miestnej skupiny, a tak S. Mlynarčík vysiel s iniciatívou založenia miestnej skupiny v Čiernej Hore do Jurgova. Od založenia novej miestnej skupiny plní funkciu predsedu. Bol členom obvodného výboru na Spiši a viacnásobným delegátom predošlých zjazdov Spoločnosti.

Je roľníkom, hospodárom na vyše 2 ha gazdovstve. Má tri deti. Okrem toho už 29 rokov pracuje v TANAPe — Javorina na Slovensku. Taktiež bol jedným zo zakladateľov hasičského zboru, kde funkciu náčelníka plnil do roku 1960. Predsedom čiernohorského hasičského zboru je 24 rokov. Za vzornú prácu bol vyznamenaný medailou Za zásluhy pre KSČaS.

— V našej miestnej skupine musíme viažeť pozornosť venovať slovenskému školstvu. Rodičia by si už konečne mali uvedomiť

a posielat svoje deti na vyučovanie slovenčiny. Miestny výbor sa bude snažiť zvýšiť počet žiakov. Pri spolupráci a dobrej vôle všetkých krajanov to dokážeme.

**EUGEN
BANDYK**

predseda MS KSČaS
v Privarovke a člen
OV KSČaS na Orave

Narodil sa 11.8.1925 v roľníckej rodine v Privarovke. Mladost strávil v rodnej obci pri vypomáhaní rodičom na gazdovstve. Skončil základnú školu, z čoho tri triedy externe s vyučovacím jazykom slovenským. V r. 1942–44 vycestoval do práce na Slovensko. Po návrate sa v r. 1946 oženil s Irenou Kucekovou, s ktorou majú 6 detí. V r. 1946 vycestoval do Jaworzna, kde pracoval ako vodič nákladných áut. 3 roky pracoval v Okresnom výbere gminných družstiev. V r. 1965 mal autonehodu, ktorá ho vyradila z ďalšej práce vodiča. V súčasnosti pracuje na 6 ha gazdovstve. Ešte v mladých rokoch sa naučil vďaka svojmu starému otcovi hrať na husliach. Je primášom kapely Vengrinovcov, chýrnej nielen na Orave. So Spoločnosťou sa zviazať práve vďaka kapele, často vystupovali na podujatiach krajanskej organizácie. Neskôr naučil 4 krajanských chlapcov hrať na husliach.

— Celý môj doterajší život bol spojený s hudbou. Iný si ani neviem predstaviť. Najviac by som si želal, aby sa oživila činnosť miestnych skupín a rozhýbalo folklórne hnutie na Orave a boli oživené staré ľudové tradície. Väčšiu pozornosť musíme venovať našej mládeži a hoci si to všetci uvedomujú, musíme zopakovať, že od nich závisí naša budúcnosť. Musíme im vytvoriť na dedinách také podmienky, taktiež aj pre kultúrne vyžitie, aby neutekali za ľahkým chlebom do mesta. Mňa osobne poteší, keď niekto z mladých vezme do rúk husle a zahrá tie naše staré pesničky.

ZSSR, ktorá vznikla z iniciatívy poľských komunistov; ideová deklarácia prijatá na zjazde vyzývala poľský národ do boja s hitlerovským Nemeckom v spojenectve so Sovietskym zväzom a postulovala zaviesť v obrodenom Poľsku ľudovodemokratické zriaďovanie; výsledkom snáh ZPV bolo utvorenie v ZSSR poľských ozbrojených síl; 1. júla 1944 ZPV uznal zvrchovanosť Krajinskej národnej rady a jeho poprední činiteľia sa stali členmi Poľského výboru národného oslobodenia utvoreného v oslobodenom Chele 21. júla 1944; ZPV prestal existovať v r. 1946.

9.—25.VI.1944. Bitka v Janowských a Lipských lesach a v Solskom pralese — najväčšia na poľskom území partizánska bitka jednotiek Ludovej armády (AL), Krajinskej armády (AK), Sedliackých praporov (BCh), a sovietskych partizánov so silnou skupinou hitlerovských vojsk.

11.VI.1904. V Plzni sa narodil česky národný umelec Emil František Burian, významný režisér, dramatik a skladateľ, jeden z tvorcov divadelnej avantgardy, zakladateľ divadla „D 34“ v Prahe (um. 9.VIII.1959).

16.VI.1919. Pod vplyvom Veľkej októbrej socialistickej revolúcii bola v Prešove vyhlásená Slovenská republika rád; napriek tomu, že existovala iba do 1.júla 1919, zohrala významnú úlohu v revolučnom hnutí na Slovensku a vôbec v celej Československej republike.

17.VI.1934. Dekrétom prezidenta PR v Beleze Kartuzskej bol utvorený koncentračný

tábor pre osoby, ktoré sanácia uznala za politicky nebezpečné.

18.VI.1945. Vláda PDR začína spoluprácu s UNESCO.

22.VI.1854. Nedaleko dediny Bóbrka pri Krosne dali do prevádzky prvú naftovú fažnú jamu na svete. Jej tvorcom bol Ignacy Lukasiewicz, vynálezca petrolejovej lampy.

22.VI.1941. O 3.15 hod. Nemci a ich valašskí spojenci bez vypovedania vojny zaútočili mohutnou vojnou mašinériou na Sovietsky zväz. Skoro päť a pol milióna vojakov vyskúšaných na vojne, bezmála päť tisíc lietadiel, vyše 41 tisíc diel a minometov, asi 3700 tankov a 193 vojnových lodí od Baltického po Čierne more neocakávané vtrhlo na Sovietske územie; do konca októbra chceli dobyť Moskvu a dosiahnuť rozhodujúce víťazstvo pred príchodom zimy. Avšak po počiatočných neúspechoch sovietska armáda zastavila nepriateľa, sama prešla do protiútoku a po štyroch rokoch neobvykle ťažkých bojov zasadila rozhodujúci úder fašistickému Nemecku a jeho spojencom. Dosiahla historické víťazstvo na ruinach Berlína na nacistickej tretej ríše, víťazstvo, ktoré prinieslo slobodu Poľsku, Československu, Maďarsku a iným európskym krajinám. Stalo sa zvratným bodom v dejinách nemeckého národa, ktorý na západ od Odry a Nisy vytvoril po prvýkrát nový, mierový, socialistický nemecký štát.

Cena víťazstva bola obrovská. Boj na život a na smrť si vyžiadal obeť 20 miliónov sovietskych ľudí, padlých, zabitych a zavraždených.

dených nacistami; sovietske hospodárstvo niekoľko päťročí liečilo vojnové rany. V boji so spoločným nepriateľom sa zrodilo bratstvo sovietskych, poľských a československých vojakov, zrodilo sa spojenectvo a priateľska spolupráca oslobodeného Československa a Poľska so Sovietskym zväzom.

24.VI.1983. Sejm PDR schválil uznesenie vo veci programu rozvoja polnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva do r. 1990, ktorý predložila Rada ministrov.

27.VI.1919. Bol vydaný zákon o zriadení Československej štátnej univerzity v Bratislavе, ktorú neskôr premenovali na Univerzitu Komenského (na ktorej študovali a študujú aj deti našich krajanov z Oravy a Spiša).

28.VI.1914. V Sarajeve (Juhoslávia) bol spáchaný atentát na rakúsko-uhorského následníka trónu Františka Ferdinanda a jeho manželku, čo bolo zámenkou pre vypuknutie I. svetovej vojny.

8.VI.1919. Reprezentanti Poľska Roman Dmowski a Ignacy Paderewski podpisali mierovú zmluvu vo Versailles.

28.VI.1945. V Poľsku vznikla Dočasné vláda národnej jednoty.

30.VI.1946. V Poľsku sa konalo ľudové referendum, v ktorom väčšina obyvateľov hlasovala za jednosmernový parlamentom, upevnením demokratických premien Ľudového Poľska a za hranicami na Odre, Nise a Balte.

KAREL ČAPEK

REKORD

„Pane okresní,“ hlásil četník Hejda okresnímu soudci Tučkovi, „tak tu mám jedno těžké ubližení na těle. Himl, to je horko!“

„Jen si, člověče, udělejte pohodlí,“ radil mu pan soudce.

Pan Hejda postavil pušku do kouta, hodil přísluhu na zem, odepjal řemen a rozepjal si kabát. „Uf,“ řekl. „Zatracený holomek! Pane soudce, takový případ jsem ještě neměl. Tak se podívejte.“ Po těch slovech zvedl něco těžkého, zavázaného v modrém kapesníku, co prve nechal ležet u dveří, rozvázal uzly a vybalil kámen veliký jako lidská hlava. „Jen se na to podívejte,“ opakoval důklivě.

„Co má na tom být?“ ptal se pan soudce, rýpaje do toho kamene tužkou. „To je buřík, ne?“

„Je a pořádný kus,“ potvrzoval pan Hejda. „Tak hlásím, pane soudce: Lysický Václav, cihlářský dělník, devatenáct let, bytem v cihelně, máte to? praštíl nebo uhodil přiloženým kamenem, váha pět kilogramů devět set čtyřicet devět gramů. Pudila Františka, statkáře, Dolní Újezd číslo 14, máte to? do levého ramene, čímž týž utrpěl zlomení kloubu, frakturu ramenní a klíční kosti, krvácující ránu v ramenném svalu, přetržení šlahy a svalového pouzdra, máte to?“

„Mám,“ řekl pan soudce. „A co má na tom být tak zvláštního?“

„To budete mrkat, pane soudce,“ prohlásil Hejda důrazně. „Já vám to povím po pořádku. Teda jsou tomu tři dny, co si pro mne poslal ten Pudil. Vy ho znáte, pane okresní.“

„Znám,“ pravil soudce. „Měli jsme ho tu jednou skrz lichvu a jednou — hm —“

„To bylo za přičinou ferbla. Teda ten Pudil to je. Víte, on má třešňový sad až k řece; ona se tam Sázava kroutí a proto je tam širší než jinde. Teda ten Pudil si pro mne ráno poslal, že se mu něco stalo. Já ho najdu v posteli, jak heká a nadává. Tak prý šel včera večer na sad podívat se na vajksle, a tam vám nachystal na stromě nějakého kluka, jak si cpal do kapes třešně. Víte, on je ten Pudil trochu rabiát; tak on si odepjal řemen, stáhl kluka za nohu se stromu a řeže do něho řemenem. A vtom na něj někdo z druhého břehu volá: Pudile, nechte toho kluka! On ten Pudil trochu špatně vidí; já myslím, že je to od toho pití; zmerčil jenom, že na druhém břehu někdo stojí a kouká na něj. Proto jen pro jistotu řekl: Co je ti po tom, lumpe, a řezał do kluka tím vic. Pudile, zařval ten člověk na druhém břehu, pusťte toho kluka, jo? Pudil si myslí, co ty mně můžeš udělat, a proto jen kifikl: Vlez mně někam, ty troubou! Jen to řek, a už ležel na zemi se strašnou bolestí v levém rameni; a ten člověk na druhém břehu povídal: Já ti dám, ty mamlase staťek! Poslouchejte, oni toho Pudila museli odnést, ani vstát nemohli; a vedle něho ležel tenhle kámen. Ještě v noci jeli pro doktora; doktor chtěl Pudila odvézt do špitálu, protože má všechny kosti na madru; prý mu ta levačka zůstane chromá. Jenže ten Pudil teď o žních do špitálu nechce. Teda ráno si

Karel Čapek (1890—1938), český prozaik, dramatik a novinář, pocházel z lékařské rodiny z městečka Malé Svatoňovice. Jeho dílo je předznamenáno zájmem o člověka, láskou k lidem a představou ideálního světa bez nepřátelství, bez nenávisti a štvaní, světa pevných hodnot a čistých mravů. Snažil se naučit lidí hledat krásu ve všedním dění, v životě druhého člověka a ve věcech, jež je obklopují. V jeho tvorbě jsou dvě významná období, spojená s osudovými chvílemi mezizálečné Československé republiky, s jejím počátkem a koncem. První přineslo v letech 1919—1924 díla Loupežník, Trapné povídky, RUR, Ze života hmyzu, Věc Makropulos, Továrna na absolutno a Krakatit. Druhé velké tvůrčí období ve druhé polovině třicátých let vyvrcholilo jeho největšími díly, jimž se začlenil do světové demokratické fronty proti fašismu. Byly to Válka s mloky, Bílá nemoc, protifašistické bajky, aforismy a apokryfy a konečně v době ohrožení Československa bojovné drama Matka. Našim čtenářům jistě není jméno Karla Čapka cizí. I ti, kteří žádný z jeho románů nečetli, mohli shlédnout na televizní obrazovce jeho dramata Bílá nemoc a Matka a film natočený podle románu Krakatit.

K nejčtenější části Čapkovy díla patří jeho Povídky z jedné a druhé kapsy, psané z rozkoše vyprávět, mistřně stylizovanou hovorovou řečí, historky plné obyčejné lidské zkušenosti a hluboké moudrosti. Několik povídek otiskneme v nejbližších číslech Života. Doufáme, že se vám budou líbit.

pro mne poslal, že toho prašivku mizerného, co mu to udělal, toho vola, co mu to udělal, musím aretyrovat. No dobrá.

Poslouchejte, když mně ukázali ten kámen, zůstal jsem koukat; on je to buližník s nějakým kyzem, takže je těžší než vypadá. Potěžkejte; já jsem jej na omak odhadl na šest kilo — schází jenom jednapadesát gramů. Panečku, s takovým kamenem se musí umět házet. Pak jsem se šel podívat na ten sad a na řeku. Co byla zválená tráva, tam se svalil ten Pudil; z toho místa byly ještě dva metry k vodě; a řeka, pane, řeka tam je na první pohled dobrých čtrnáct metrů široká, protože se tam kroutí. Pane soudce, já jsem začal křičet a skákat a povídám: pínestre mně honem osmnáct metrů špatná! Potom jsem zarazil kolík na to místo, kde se svalil ten Pudil, přivázal jsem k němu ten provázek, svléknu se a plavu s druhým koncem provázku v hubě na druhý břeh. A co byste řek, pane okresní; ten špatný stačil atakorát k druhému břehu; a to ještě pak přijde kus hráze a teprve nahore je cestička. Já jsem to třikrát přemříl: od toho kolíku na tu cestičku, to je navlas devatenáct metrů a dvacet sedm centimetrů.“

„Člověče Hejdo,“ řekl soudce, „tohle snad není možné; devatenáct metrů, to je nějaká dálka; poslouchejte, nestál on ten člověk ve vodě, jako uprostřed řeky?“

„To mně taky napadlo,“ pravil pan Hejda. „Pane okresní, od jednoho břehu k druhému je hloubka přes dva metry, protože je tam takový zákrut. A po tom kamenem byl ještě dolík v hrázi; víte, ten druhý břeh tak trochu vydlaždili, aby to tam nebrala voda. Ten člověk vytrhl ten kámen z hráze a mohl jej hodit jenom z cestičky, protože ve vodě by nestál a na hrázi by sklouzzi. To teda znamená, že hodil devatenáct celých dvacet sedm setin metru. Víte, co to je?“

„Třeba měl prak,“ minil soudce nejistě.

Pan Hejda na něho výčítavě pohleděl. „Panokresní, vy jste nikdy neházel z praku, že jo. Tak to zkuste, vystřílet z praku dvacetiliberní kámen. To byste musel mít katapult. Pane, já jsem se s tím kamenem dřel dva dny; zkoušel jsem udělat nějakou smyčku a roztočit jej, víte, jako při vrhu kladivem; já vám říkám, to vám vyklouzne z každé smyčky. Pane, to byl čistý vrh koulí. A víte,“ vyhrkl rozčileně, „víte vy, co to je? To je světový rekord. Tak.“

„Ale dejte pokoj,“ užasl pan soudce.

„Světový rekord,“ opakoval četník Hejda slavnostně. „Ona závodní koule je trochu těžší, váží sedm kilo; a letošní rekord v závodní kouli je šestnáct metrů bez nějakého centimetru. Devatenáct let, pane, byl rekord patnáct a půl metru; až letos jeden Amerikán, jakpak on se jmenuje, nějak jako Kuck nebo Hirschfeld, hodil skoro šestnáct. Tak to by při šestkilové kouli mohlo dělat osmnáct nebo devatenáct metrů; a my tedy máme o dvacet sedm setin vic! Pane okresní, ten chlap by dohodil závodní kouli dobrých šestnáct a čtvrt, a bez tréninku! Ježíši Kriste, šestnáct a čtvrt metru! Pane

soudce, já jsem starý vrhač. Ale tenhle kámen, pane, jsem hodil jenom patnáct a půl metru; víc jsem ze sebe nedostal. Devatenáct metrů! hrom do toho, řekl jsem si, toho chlapa musím dostat; ten nám udělá rekord. Představte si, vyfouknout Americe rekord!“

„A co s tím Pudilem?“ namítl soudce.

„Cert vem Pudila,“ křikl pan Hejda. „Pan soudce, já jsem zahájil pátrání po neznámém pachteli světového rekordu; to je národní zájem, no ne? Tak nejdřív jsem mu zaručil beztrestnost za toho Pudila.“

„Nono,“ protestoval soudce.

„Pořekejte; zaručil jsem mu beztrestnost, když opravdu dohodí šestkilovým kamenem přes Sázavu. Okolním starostům jsem vyloučil, jaký to je slavný výkon a že by se o něm psalo v celém světě; a řekl jsem, že by ten chlap na tom vydělal hromadu tisíc. Ježíšmarjá, pane soudce, od té chvíle všichni mládenci z celého okoli nechali zní a hnali se tam na tu hráz, aby házeli kamenem na druhou stranu. Ta hráz už je úplně rozebraná; ted roztoukají kdejaký mezník a bourají kamenné zdi, aby měli čím házet. A já stojím na hrázi a dohlížím; to se rozumí, nikdo nedohodí dál než asi doprostřed řeky — pane, to koryto bude, myslím, tím kamenem už napůl zanesené. Tedy včera k večeru ke mně přivedli mládence, a to prý je ten, co tím kamenem potoloukl toho Pudila. Však ho, huncúta jednoho, uvidíte, čeká venku. Poslouchej, Lysický, povídám mu, tak týs hodil tímto kamenem po Pudilovi? Jo, on povídá, on mně Pudil nadával, a já jsem se dožral, a on tu jiný kámen zrovna nebyl. Tak tady máš jiný takový kámen, jářku, a teď dohoď na Pudilův břeh; ale jestli nedohodíš, ty kujone, tak ti proženu perka!“

Tak on vzal ten kámen — pracky měl jako lopaty, postavil se na hráz a mířil; koukám, techniku neměl žádnou, styl žádný, nepracoval nohami ani trupem a plums! hodil kámen do vody asi čtrnáct metrů; víte, je to dost, ale — Dobrá, tak já mu ukazuju: Ty trulanete, to se musíš postavit takhle, pravým ramenem dozadu, a když hodiš, tak současně přitom musíš vyrazit tím ramenem, rozumíš? Jo, on na to, zkřivil se jako svatý Jan Nepomucký a plums! hodil kámen na deset metrů.

Víte, to mě dožralo. Ty lumpe, kříčím, ty žes trafil toho Pudila? Ty lžeš! Pane vachmajstr, povídá on, pámbu ví, že jsem ho trefil; ať se tam Pudil postaví, však já na něj zas dohodím, na toho psa zlýho. Pane, já jsem teda běžel za tím Pudilem a prosím: Pane Pudile, koukejte se, tady jde o světový rekord; prosím vás, pojďte zas nadávat na tem vaš břeh, on ten cihlář po vás hodí ještě jednou. — A to byste nevěřil, pane soudce: ten Pudil že ne, a že nepůjde ani za nic. Vidíte, tiše lidé nemají žádné

výšší zájmy. Tak jdu zas na toho Vaška, toho cihláře. Ty podvodníku, kříčím na něj, to není pravda, žež Pudila pobíl; ten Pudil říká, že to byl jiný. To je lež, povídá Lysický, to jsem

udělal já. Tak ukaž, povídám, dohodiš-li tak daleko! Ten Vašek se jen drbe a směje: Pane vachmajstr, povídá, takhle naprázdně, to já neumím; ale do toho Pudila se trefím vždycky, na toho mám dozer. Vašku, říkám mu po dobrém, dohodiš-li, pustím té; když nedohodiš, tak půjdeš sedět pro těžké ublížení na těle, žež toho Pudila zchromil; ty holomku, za to dostaneš půl roku. Tak to já si odsedím v zimě, řekl ten Vašek; a já jsem ho teda ve jménu zákona zatkнул.

Ted' čeká na chodbě; pane okresní, kdybyste tak z něho dostał, hodil-li opravdu ten kámen nebo jestli jen renomýruje! Já myslím, že se lekne a odvolař; ale pak mu, lumphovi, nasolit aspoň měsíc pro klamání úřadů nebo pro podvod. Já vám ho přivedu."

"Tak vy jste ten Václav Lysický," řekl okresní soudce, pohlížeje přísně na bledovláščo delinkventa. „Vy se přiznáváte, že jste v úmyslu ublížit mu hodil tenhle kámen na Františka Pudila a jste mu přivodil těžké zranění. Je to pravda?"

"Prosím, pane soudce," začal provinilec, „to bylo tak: on ten Pudil tam mlátil nějakého kluka, a já jsem na něj volal přes tu řeku, aby toho nechal, a on mně začal nadávat —"

"Hodil jste ten kámen nebo ne?" spustil soudce.

"Prosím, hodil," řekl provinilec zkroušen; „ale on mně nadával, a tak já jsem popad ten kámen —"

"Hrom do vás," rozkrikl se soudce. „Proč lžete, člověče? Nevíte, že na to je veliký trest, když chcete obulikovat úřady? My dobře víme, že jste ten kámen nehodil!"

"Hodil, prosím," koktal mladý cihlář, „ale on mně Pudil řekl, abych mu vlezl někam —"

Soudce se podíval tázavě na četnika Hejdu, jenž bezradně pokrčil rameny. „Svlékněte se, člověče," obořil se soudce na zdraceného vinika. „No tak honem, — a kať taky! Buďte to?"

Nyní stál mladý obr, jak ho Pán bůh stvořil, a trásl se; nejspíš se bál, že bude mučen a že to už patří k věci.

"Koukejte, Hejdo, na ten deltoides," pravil soudce Tuček. „A ten dvojhlavý sval — co tomu říkáte?"

"No ten by ušel," míní pan Hejda znaelecky. „Ale břišní svaly nejsou dost vypracované. Pane okresní, na vrh kouli je potřeba břišních svalů, víte, jak se otáčí trup. Kdybych vám ukázal své břišní svaly!"

"Člověče," bručel soudce, „vždyť to je břicho, koukejte ty hruby; hergot, to je hrudník," řekl pichaje prstem do zlatého chmýří na Vaškových prsou. „Ale nohy jsou slabé; tiše venkovanci mají vůbec špatné nohy."

"Protože je neohýbají," pravil pan Hejda kriticky. „Tohle přece nejsou žádné nohy; pane, vrhač musí mít nějaké nohy!"

"Obraťte se," vyjel pan soudce na mladého cihláře. „A co ta záda?"

"Tady od ramen je to dobré," míní pan Hejda, „ale dole, to není nic, ten chlap nemá v trupu žádný švunk. Já myslím, pane okresní, že to nehodil."

"Tak se oblete," utíral se soudce na cihláře. „Poslouchejte, člověče, poslední slovo: hodil jste ten kámen nebo ne?"

"Hodil," mumlal Václav Lysický s beraní tvrholavostí.

"Vy osle," vyhrkl soudce, „hodil-li jste tím kamenem, tak to je těžké ublížení na těle a s tím půjdete ke krajskému soudu a dostanete několik měsíců, rozumíte? Nechte už toho naparování a přiznejte se, že jste si to s tím kamenem vymyslel; já vám dám jenom tři dny pro klamání úřadů, a můžete jít. Tak co, uhodil jste tím kamenem toho Pudila nebo ne?"

"Uhodil," pravil Václav Lysický zarytě. „On mně přes tu řeku nadával —"

"Odveďte ho," zařval okresní soudce. „Zatracený švindlér!"

Za chvíliku vstrčil ještě jednou hlavu do dveří četník Hejda. „Pane okresní," řekl mstivě, „takhle mu dát ještě poškození cizího majetku; víte, on vytáhl kámen z té hráze, a teď je ta hráz celá rozebraná."

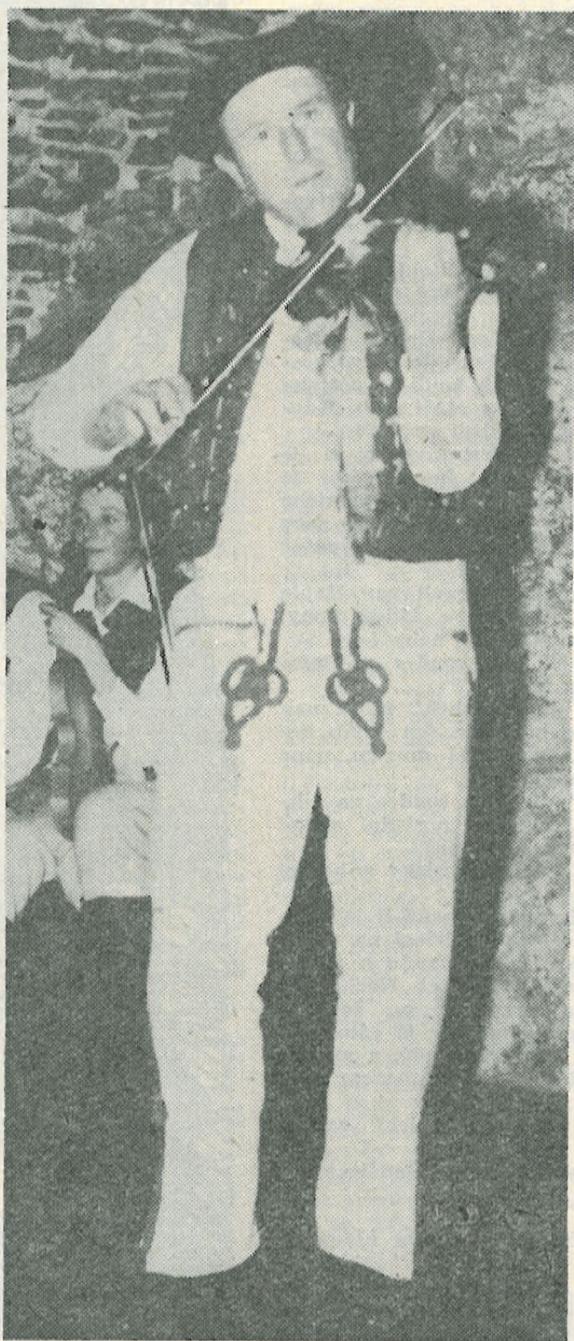
Novobelská dychovka nechýba na žiadnom krajanskom pôdujati

Záber z vystúpenia kacvinských ochotníkov

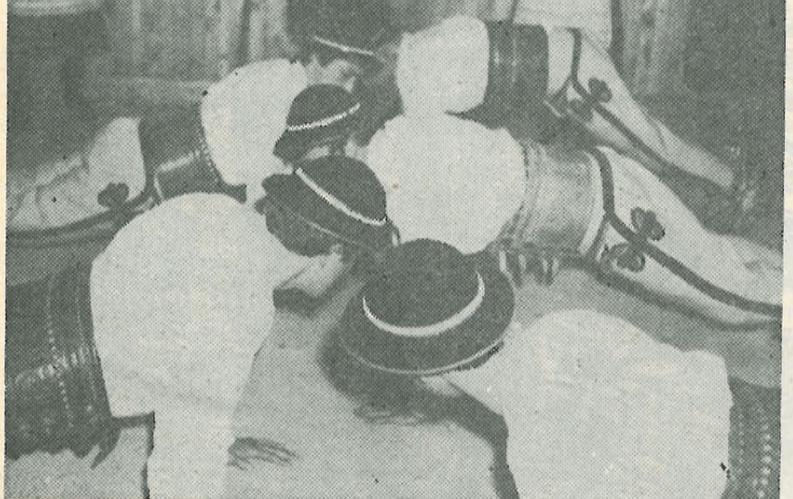
Vystupuje súbor MS KSČaS z Malej Lipnice

Zpívají žáci ze Zelova
Sólo pre primáša Belej

Ožili páračky v Novej

Zbojnícky tanec v predvedení jurgovského súboru

KIEŽBY BOLO VIAC NASLEDOVNÍKOV

Zijeme v dobe závratných zmien a rýchleho životného tempa, dobe, v ktorej sa čoraz viac zabúda na to, čo kedysi sprevádzalo život našich pradedov: ako žili a pracovali, ako si obveselovali svoj nefalky život, aké mali zvyky a obyčaje, teda všetko, čo nám odozdváva tradícia, ktoréj prirodzené fungovanie sa, žiaľ, stále viac narúša.

Naša spoločnosť si hned od svojho vzniku nastolila ako jednu z hlavných úloh kultivovanie rodín, českých a slovenských tradícií. A nezriedka, treba objektívne priznať, je jej činnosť na tomto poli veľmi úspešná. Práve zásluhou MS KSČaS obnovil sa zvyk ohrávania májov v Krempachoch, Nedeci a inde, ožili vopakedy bežné páračky, počujeme starodávne piesne a pod.

Vyznamný podiel na oživotvorení týchto pekných zvykov či ľudových obradov, na zachovaní kontinuity dávnych tradícií v speve a tanci majú naše ochotnícke súbory, najmä folklorne. Ich činnosť spočíva nielen v predvádzan-

ní pripravených programov krajanom, ale aj vyhľadávaní pôvodných piesní a tančov, ktorími neustále obohacujú svoj repertoár. Kus záslužnej práce v tejto oblasti vykonal krajanský zbor v Zelove a podnes pôsobiace folklórne súbory MS KSČaS v Nedeci, Novej Belej, Jurgove, Kacvine a Malej Lipnici. Pritom je zvlášť patešiteľné, že si latku ambícií postavili primerane vysoko. Svojim umením dokázali očariť i to najnáročnejšie publikum, aké je napr. na folklórnych slávnostach v Detve, buď niektorých domácich podujatiach.

Coraz lepšie a odvážnejšie si počinajú naša detské spevácko-tanečné súbory, najmä v Krempachoch, ale aj vo Vyšných Lapšoch, Jurgove a Hornej Zubrici. Eudový program, čardáše, polky a iné tanče v ich predvedení, podobne ako starších súborov, nejednemu z krajanov zovreli srdece a pripomenuli mladé roky. Kiežby ich bolo viacej, aj v iných školách.

Mnoho dávnych melódii by upadlo do zábudnutia, nebyť takých muzikantov ako napr. Ven-

gríncovi z MS KSČaS v Privarovke buď kapely v Harkabuze, Novej Belej, Nedeci a inde. Počívame ich s úľubou na prehliadkach či spoločných vystúpeniach so súbormi, hrávajú na svadbách, ktoré i vďaka nim si nezriedka zachovávajú pôvodný ráz.

V tomto stručnom prehľade krajanskej kultúrnej činnosti nemožno opomenúť divadelné krúžky, ktorých vystúpenia boli vždy mimoriadnym sviatkom v každej obci. Takým sa stala aj posledná prehliadka div. krúžkov vo Vyšných Lapšoch za účasti našich divadelníkov z Podvlnka, Malej Lipnice, Novej Belej a Nedeca.

Zivot od začiatku sprevádzal všetky počinania našich ochotníkov a priam kronikárskym spôsobom zaznamenal na svojich stránkach každý ich úspech, radosti i problémy, popularizoval ich, aby našli čo najviac nasledovníkov. Tomu má slúžiť aj dnešná fotoreportáž.

J.S.

pod vedením Lydie Smetanové

antiška Ščureka z Novej

Snímky: A. Krištofeková, D. Surma a J. Šternogová

Spievajú žiačky z Novej Belej

Nedecká Veselica počas vystúpenia

Peter Jaroš

TISÍCROČNÁ

VČELA

(III)

POKRAČOVANIE Z PREDOŠLÉHO ČÍSLA

Starý Martin Pichanda sa z roka na rok menil. A keby len raz! Jeho žena Ružena ho s údivom pozorovala, ale slovami mu odporovať nedokázala, nuž len nemo pokyvkávala hlavou. Zarážalo ju aj to, že mužove premeny mälokto zbadal. Kristína sa sužovala pre svoje vdovstvo, Samo mal stáresti s početnou rodinou a ostatnému, cudežiu svetu na človeku veľmi nezáleží. Iba ak vtedy, keď sa môže vysmiať alebo radovať z biedy iného. Ružene sa zdalo, že muža už nebavilo ani gázdovstvo tak ako vopakdy, lebo sa jednočasne babral s nejakými inými pletkami. Kosíť kosiť, ale už neskúmal po sebe ani po iných strnisko v každom radku. Už si nekľakal na vlastnú košienku a nepovedal s údivom, keď zbadal neskozenú trávu: „Kosa tadiaľto išla, mohla predsa každá byľka padnúť, a nepadla. Akože to?“ Inokedy sa vracať spolu z pola a medzi humnami ako obyčajne volali deti na starého: „Geografia horí!“ Ale Martin sa už za nimi nerozbehol, nekričal, ani nenadával, len sa pobavene a zmierivo usmial. A keď prekvapené deti vykukli spomedzi krov a ich hustých listov, prihovoril sa im veselo: „Tak čo, deti moje, zahŕňme sa na krytiky? Vy budete strihnúť a ja s mojou starou sa schováme...“ Ružena sa neraz zamýšľala nad mužovou premenou a odrazu sa jej zazdalo, že najneskôr do mesiaca Martin zomrie. Začalo jej byť tak ľuto, že sa k nemu pollepšila. Varila mu jeho najobľúbenejšie jedlá a prepáčila mu každú nedbanlivosť. Len sa čudovala, že Martin je stále veselý, že mu chuti ještia a neraz si aj nemilobahu zavtipkuje. Chcela ho napomenúť, chcela mu nejakou naznačiť väčnosť chvílie, ale vždy sa zlakla. Mesiac však ubehol a Martin žil dalej. Ubehol rok-dva a Martin stále žil. Vtedy pocitila výčitky svedomia a začala pomýšľať na spoved. Túžila sa vyspovedať zo zlých myšlienok, a tak sa ich zbaviť. Chcela dostať na spoved aj muža Martina, ktorý sa však v poslednom čase kostolu vyhýbal. Špekulovala a rozmyšľala, akoby muža prekabátala a pritiahať k viere. Ochoriem naozaj alebo len tak naoko, alebo radšej veľmi väčne, dumala. Potom vysloví svoje posledné želanie! „Muž môj Martin, pod so mnou na spoved!“ Ak neochoriem naozaj, Martin všetko zbadá a bude ešte horšie. Trápila sa, sužila a robotu, do ktorej sa chystala, robila len tak ledabolo, týchtykom. Pustila sa zmútia smotanu. Ani na ňu dobre nepozrela a hned ju vliala do dbanky so všetkými mučiami. Napadali do nej počas dňa, lebo z nej v zamyslení strhla pokrevku. Mútala, hlavu si napínala dumaním a vymýšľaním a ani nezbadala, ako zmútila. Začala vyberať maslo, prepláčala ho v studenej vode, vylizala na tanier a cifrovala dreviou lyžicou. Vtedy vbehl do kuchyne vnútropolat. „Stará mama, stará mama, natri nám chleba s maslom!“ vykrikovali a začali sa na ňu leviť. Spamätala sa. Odkrojila prvý okruštek chleba a začala ho natierať maslom. Skoro zhískala od prekvapenia, lebo iba teraz si všimla, že maslo bolo samá mucha. Tu mušacia hla-

va, tu noha či krídlo. Odrazu jej prišlo zle a okríkla vnúčence: „Dnes maslo ještia nebude, pokazilo sa!“ Schytla maslo aj okruštek chleba, vybehl ku chlievom a všetko vykydla prascom. Deň spovedi sa priblížil a Ružena sa rozhodla oznámiť mužovi, aby sa pripravil. V dome ho nenašla, nuž sa pobrala do humna. Martin tam pofajčieval s rovesníkmi Dulom a Cyprichom. Dula stál rozkošne a zoširoka rozprával, akého belára Srba spoznal, keď bol pred pätnásťimi rokmi v Novom Sade navštíviť krajanskú rodinu. Skamarátil sa s tým Srbom, chodili spolu do krém, ba aj na záletoch boli, ale čoskoro sa z chlapíka vyklul známenitý zlodaj. Začal Dulu nahovárať, aby sa k nemu pridal, že spolu vykrádnú nemeckú banku v Belehrade a potom zmiznú do Južnej Ameriky. Dula nesúhlasil a Srb sa namosúril. Tri dni sa s ním nerozprával a zasa ho začal nahovárať na nové zbojstvo. Nepoddal sa a len Srb klepol po prstoch dreviou paličkou. Opäť mal od neho pokoj. O ďalšie tri dni prišiel Srb s kufrom a v ňom plno zlatých retiazok a hodiniek. Bolo ich toľko a tak hlasno tikali, že nebolo počuť idúci vlak. Vtedy sa Dula vylakal, že sa ešte so Srbom dostane niekom na galeje, a začal sa pakovať. Ale Srb ho nechcel pustiť, lebo sa nazdával, že ho ide udať. Pobili sa. „Ten mal hlavu tvrdšiu,“ dokončoval príbeh, „ako obuch na sekere. Aj sa mi napokon prihodilo udrieť ho obuchom po hlave. Neveril som vlastným očiam, ale obuch sa otkol, stípal, ba priamo zohol, a na jeho hlave ani stopa!“ Chlapi si zhlboka vzdychli, túzobne zastenali pri cigaretách a chceli sa odrazu rozhovoriť. „Ja by som s ním bol kradol!“ ozval sa Martin. Vtedy vošla do humna Ružena. „Kradnúť sa ti zacheulo?! ozvala sa. „Ech, daj pokoj, ty tomu nerozumieš!“ zahriakol ju Martin. „Tak ja tomu nerozumiem,“ rozčertiťa sa Ružena. „Ty chceš kradnúť, do hanby nás priviesť, seba do áreštu, a ja tomu nerozumiem!“ Dula a Cyprich sa poušmial a začali sa poberať. „Ty, ty si horšia ako tá Eva z Važca,“ ozval sa Martin, keď už boli kamaráti odišli. „A ty, bezbožník, ty si aký? Na spoved pôjdeme! Obidvaja!“ zaútočila Ružena na muža. „Ja čudoval sa Martin. „Prečo ja?“ — „Počuj, nehnevaj ma!“ vyprskla žena. „Nemodlís sa, do kostola nechodiš! Potom sa človek ani nečuduje, že chceš kradnúť! A ešte si ani svätou spovedou nechceš na duši uťaviť!“ Martin videl, že s rozhnevanou ženou si teraz neporadí preto zmlkol. Ružena si myslala, že vstúpil do seba a pokorila sa. Prestala do neho dobiedzať. Na druhý deň však začal Martin postenkovat a hned od rána si natierať plece i koleno špiritusom. Božekal jojkal, ba si aj zanadával. Ružena ho najprv nedôverivo obchádzala a potom sa na neho osopila:

— A čože to ty tu stváraš s tým špiritustom? Ved' si už od rána skoro pollitrovku vysúchal na koleno!

— Nevidiš, reuma ma má vo svojej moci! Tu bolest by som neprial ani najväčšiemu nepriateľovi, ale sám ju musím znášať!

— Reuma? — čudovala sa Ružena. — Ph, božeti mi! — uťavila si opovrživo. — Vari ja

Valent Pichanda, budúci nádejny doktor práv žil v Prahe a študoval tam už niekoľko rokov. Žil zo skromného štipendia a dlho mu trvalo, kým sa naučil gázdovať s peniazmi. Kým nespoznal Lídú Tomečkovú, ktorá ho pozvala k sebe na privát, bývalo sa mu všelijako. Praha sa mu však páčila, očarili ho umelecké pamiatky, divadlá, kabarety, výstavy, ale aj časopisy a knihy. Istý čas sa zaujal aj o politiku, porovnával situáciu v Čechách a na Slovensku, uvažoval o možnostiach zápasu o národné uvedomenie krajanov. Nakoniec sa pridal k svojim priateľom — tolstojovcom. Spolu čítali Tolstého a rozširovali jeho filozofické myšlienky, pomáhali chudobným, starým a slabším. Po odchode najbližších priateľov stratil kontakt s tolstojovcami a ocitol sa sám. Pred zúfalstvom ho zachránila známost s Lídou Tomečkovou a spoločnosť slovenských študentov, s ktorými sa obyčajne pohádal a postupne sa so všetkými rozišiel.

nemám reumu? I v pleci i v nohe a kriče ani nespomínam!

— Nie je reuma ako reuma! Ved' ja nemôžem koleno zohnúť a ľavé plece si vôbec necítim! Veru by som si teraz nekľakol, ani keby mi šlo o život.

— A načože ty spomínaš kľačanie, há? — zrúkla Ružena.

— Len tak, aby si vedela.

— Čo aby som vedela?

— Ze si nemôžem kľaknúť.

— Načisto si nemôžeš?

— Namôjdušu!

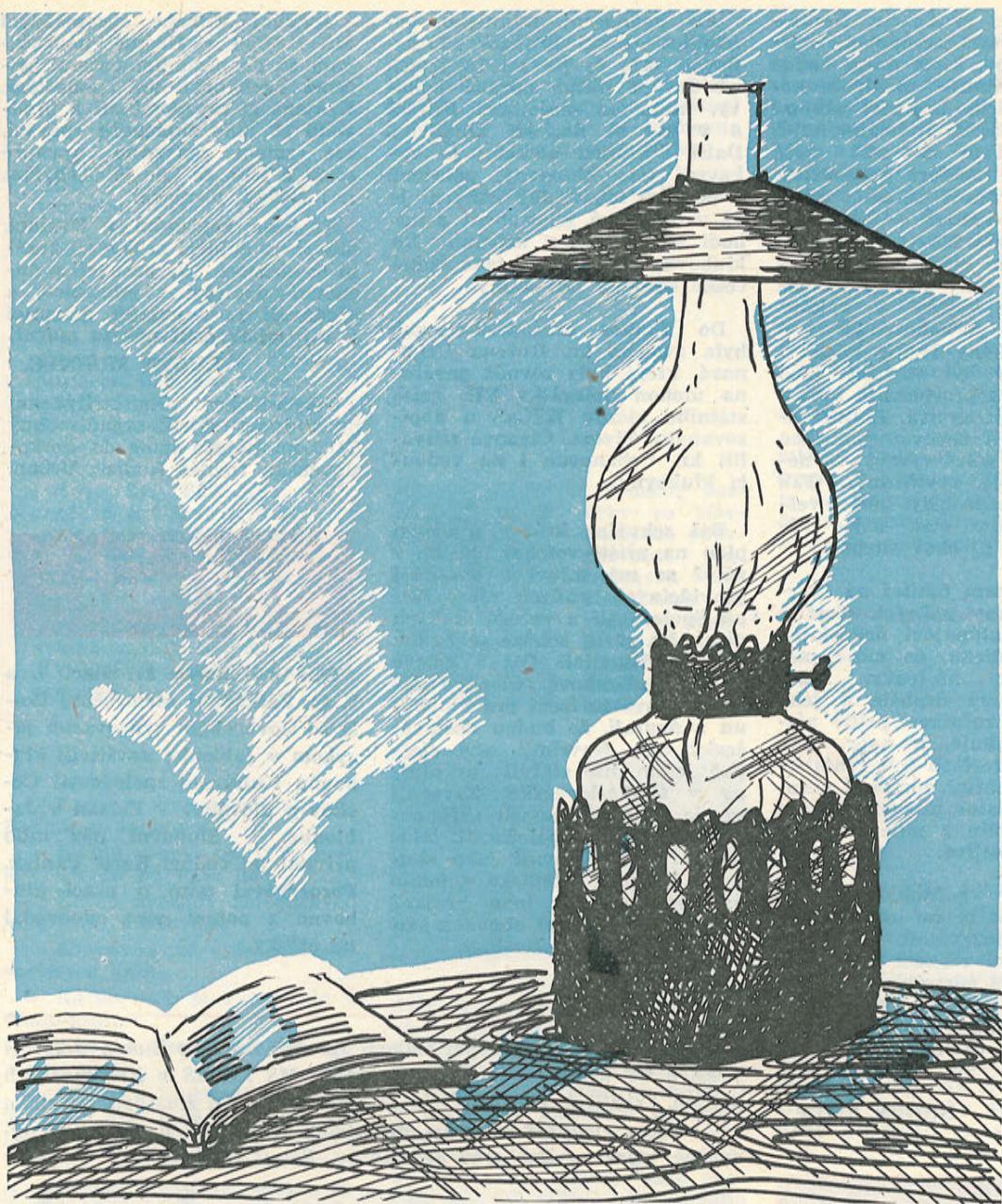
— Len sa nedušuj!

— Nemôžem!

— Ja viem, prečo si ty tak zrazu ochorel, — pohrozila mu žena. — Na spoved sa ti nechce!

— Či chce alebo nie, to je teraz vedľajšie. Sama vidíš, že kľačať nemôžem... Hanbuť do kostola robiť nepôjdem, ešte by som postojačky voľakoho urazil.

Každy večer videl Samo Pichanda, ako jeho deti zaspávajú s modlitbami na perách. Večer čo večer pri pečastiach svojich posteli kľačiačky šepkali slová vrúcných modlitieb, ktoré ich naučila matka. Večer čo večer, keď si s Máriou Tahli do manželskej posteľ a súkľu svetlo petrolejky, počul Samo modliť sa aj vlastnú ženu. Odovzdane a pokorne ďakovala bohu za uplynulý deň. Skromne a bojazlivu žiadala od neho chlieb, zdravie a šťastie pre svoje deti, pre muža, celú rodinu i pre seba. Keď zmlkla a stíchla, zdalo sa Samovi, že načúva, či sa aj on modlí, alebo že čaká, kedy sa pomodli aj on. Už-uz sa mu zdalo, že sa ho Mária optya, prečo sa nemodli, ale nikdy sa to neodvážila. Možno aj tušila, čo sa deje so Samom. Boha niet, hovoril si Samo. Prišiel na to jedného dňa a odrazil, takmer nečakane, ako slepá kura k zrnu. To poznanie sa mu zdalo hned také samozrejmé, až sa čudoval, prečo na to neprišiel skôr a prečo na to nepríde každy. Možno na to prišiel pri čítaní biblie, možno pri pohľade na hviezdy, ale je isté, že nie pri čítaní ateistickej literatúry. Knihy a články o nejestvovaní boha začal čítať až potom, keď už v boha neveril. Pre Sama bolo dôležité, že prišiel na to sám a sám sebe si prvý povedal: boha niet. Myšlienky, ktoré potom kde-kade čítal, ho len utvrdzovali v jeho presvedčení: „Človek človeku bohom! Náboženstvo je forma odcudzenia: Nie boh stvoril ľloveka, ale ľovek boha. Ľovek sa sám v sebe stráca, lebo sa rozpĺýva do podoby boha... Boh za svoje jestovanie vďačí ľudskej túžbe po šťastí... Keď Samo prišiel na to, že boha niet, najprv ho to len uspokojilo. Neskôr začal rozmyšľať o tom, čo dalej. Ako žiť bez boha? Boli sa viac alebo menej, alebo vôbec? Byť horším alebo lepším? A po čase veľkých rozpakov a trýzní si povedal: „Samo, ži ako doteraz! Zostaň ľovekom. Ľovek je a nech je i zostane tvorcem všetkého na zemeguli! Ľovek nepotrebuje boha, aby bol a zostal ľovekom.“ Žil si Samo tak ako predtým, a keď mohol, bol naschvál a vedomie lepším. Žene defom ani nikomu nevytýkal, že nie sú takí ako on.

Kresba: Areta Fedaková

Nikomu sa ani veľmi nezdôveroval. Prestal sice chodiť do kostola, ale farára zdravil naďalej. Len raz večer sa pred vlastnou ženou trocha roztvoril. Mária sa ako zvyčajne modlila v posteli, ležiac horeznačky. V kratuškej pauze medzi dvoma modlitbami, keď si omylo pomysiel, že s modlením už skončila, Samo jej ticho oznámil: Mária, ja v boha neverím! Ani sebou nemykla, ani nezjedloklá, len mu rukou zakryla ústa a modlila sa ďalej. Potom sa k nemu pritúlila, z hlbky duše, fažko si vzdychla a potichu sa rozplakala. Plakala usedavo a vrúcne, akoby chcela vyplakat mužove hriechy. Na druhý deň sa však o včerajsku nezmienila ani slovkom, len bola odvtedy k Samovi pozorniejsia, milšia a starala sa o neho ako o choré dieťa. Samo znášal jej pozornosť a rovnako jej ich odplácal. V tom čase si začal bližšie a pozornejšie všímať otca. Neviel ho chodiť do kostola, ale porozprávať s ním o vere a o bohu sa neodvážil. Často o otcovu rozmyšľal. Prestal veriť oj on? Alebo len tručuje? Mal rád starého farára a tento nový mu niečim neulahodil? Rozhodol sa vyčkať. Čas mu najskôr a najlepšie odhalí pravdu. Akoby náhodou aj jeho navštívil farár Krepčuch. Zdôveril sa mu, že pred pár dňami sa dôverne rozprával s jeho otcom a chcel by sa porozprávať aj s ním. Usadil farára za stôl, ponúkol ho mliekom a sadol oprosi. Výčkaval, trpeživo sa usmieval. Farár sa ho vypytoval, čo číta a aké noviny, knihy a kalendáre si objednáva. Samo rozprával a farár naoko pokojne prikyvoval. Odrazu však na Samu priam zrákol:

— Tie bohorúkačské knihy a brožúry, ktoré má váš otec, čítať tiež?

— Čítam! — priznal sa.

— A vyspovedať z hriechov sa vám potom nežiada?

— Necítim potrebu.

— Ach ták, vy necítite potrebu? To preto vás už rok nebolo vidieť v kostole?!

— Pomodlit sa môže človek aj doma! — povedal Samo stroho.

— Nuž a aké sú tie vaše modlitby?

— Všeljaké! Najčastejšie práca!

Farár na chvíliku stíhol, potom sa usmial a začal miernejšie i opatrnejšie:

— Čudujem sa vám, že čítate tie odporné, boha urážajúce taťafatky. Ste predsa rozumného človeka!

— Som zvedavý človek, pán farár.

— Spomäťajte sa, máte predsa deti!

— Viem!

— Neznabohov sa ľudia štitia všade, v každej robote, — povedal prísne farár Krepčuch a vztyčil výhražne prst, aby ním už o chvíli prudko d'obel smerom k Samovi: — Nielen za seba, ale predovšetkým za svoje dieťky zodpovedáte. A tie cheú jesť každý deň. Musíte sa správať tak, aby ste ich mohli zodpovedať a bez úhony vychovať. Ja si však myslím, že my dvaja si budeme dobre rozumieť... S pánombohom!

Nerozumeli si dobre, lebo Samo sa v kostole ani na fare neukázal. Už druhý mesiac robil pri železnici ako sezónny murár a tajne dúfal, že ho prijmú natrvalo. Opravovali mosty, stavali hlásky. Chodievali z Hýb traja, okrem Sama aj dva starší železníciari, Ján Anosta a Biro Tolký. Pohýnali sa z domu ráno hned po piatej, aby ešte pred sieštou boli v robeze. Anosta, bratranec Samovho otca, bol sice od Sama o desať rokov starší, ale tykali si. Biro Tolký bol Maďar. Pred rokmi sa priženil v obci do chudobnej pa-

stierskej rodiny a naučil sa pekne po slovensky. Obidvaja boli dobrí chlapia a Samo ich mal rád. Po mesiaci, keď sa spoznali pri múre, v reži i v robote, zdôveril sa Pichanda so svojím tajomstvom: „My dvaja, Ján Anosta a Biro Tolký, zmeníme svet. My dvaja, Maďar a Slovák, vylepšíme Uhorsko. My dvaja, Jano a Biro, spasíme Rakúsko-Uhorsko!“

Samo Pichanda si od ohúrenia sadol na tečlu. Tehla sa operala o zem a o jeho zadok kantom, vrezávala sa mu do tela, bolestivo sa znucovala živému mäsu. Dlhho nedôvratil. Vyskočil na rovné nohy hned potom, ako mu Anosta a Tolký oznámili: „Sme komunisti, vstúpili sme do sociálnej demokracie. Prisahaj, že to nikomu neprehradiš! Prisahaj!“

Vydesený Samo odprisahal: „Prisahám!“

Obidvaja sa hned uvoľnene zasmiali.

— Nemusíš sa tak báť, — začal Samo chláčolí Anosta. — Vidím, že sme fa vyfakali, ale smrť nám ani tebe nehrozí. Naopak, to čo robime, robíme iba preto, aby sme si polepšili...

— Prečo potom tá prisaha? — spýtal sa nedôverčivo Samo.

— Železníciari majú prísny zákaz byť socialistami. — vysvetľoval mu Tolký. — Inak ťa okamžite prepustia!

— A prečože sa vás socialistov tak boja? — spýtal sa začudované Samo. — Čo ste to vy zač?

Vtedy sa obidvaja opreteky rozhovorili. Ako keby chceli ukázať, že im chutí zakázané ovocie, ako keby sa chceli pred Samom vystatovať svojou výnimočnosťou. Vieš, čo my sociálni demokrati vlastne chceme? Vieš, aký je nás program? Prerobíme kapitalistickú spoločnosť na socialickú. Historickým poslaniom nás, robotnickej triedy, je poraziť vladnúcu triedu kapitalistov. Ty si tež robotník. Samo, pôjdeš, musíš ísť s nami. Keď zviazime, budeš mať aj ty v rukách politickú moc. Naša sociálnodemokratická strana uhorská je medzinárodná politická strana. My sme za rovnosť medzi ľuďmi bez ohľadu na národnosť, rasu, náboženstvo a pohlavie. Vybojujeme pre ľud všeobecné voľné právo, zdemokratizujeme súdnictvo, zákonodarstvo a správu. Zrušíme stále vojsko, odlúčime cirkev od štátu a jej majetok prenajmeme robotníckym družtvám. My sociáldemokrati zvlnoprávnieme všetky národy, zospoločenstvime lesy, vodné diela, bane, dopravu. Prebojujeme osemnásťročný pracovný čas, poistíme každého pracujúceho, zvlnoprávnieme ženy, zavedieme dozor na pracoviskách. My socialisti vyriešime v Uhorsku raz navždy národnostný problém zvlnoprávnením všetkých národov a národností. A rozluškneme aj krikľavý agrárny problém. Pre nás nie je problém, ktorý by sme nevyriešili. Začiatok dvadsiateho storočia, milý Samo, patri nám a bude nám patrī celé...

— A vari sa vám to naozaj podari? — neveril Samo.

— Musí sa nám to podarí! Budeme organizované bojať proti podnikateľom, proti krize, proti kapitalistom a kapitalistickému štátu. Začneme štrajkovať, prestaneme pracovať, a keď bude treba, zoberieme do rúk zbrane. Štrajkovali stavební robotníci v Bratislavе, krajčíri v Komárne, robotníci Sternlichtovej smaltovne v Lučenci, robotníci vo vrútockých dielňach, opäť robotníci v Bratislavе, v Budapešti i vo Viedni. A keď nastane vhodný čas, pôjde do štrajku celá krajina, celá Európa, celý svet... A krajina, Európa i svet bude nás! Len nás musí byť veľa, oveľa viac ako teraz. A preto aj ty vstúp medzi nás, sociálnych demokratov! Neváhaj a vstúp! Budť našim členom, bud jedným z nás!

— Vari môžem? — prekvapil sa Samo.

— Nemôžem, musíš!

— No, neviem! (...)

— Na tretí týždeň ich Samo obidvoch prekvapil.

— Chlapia, boha, idem s vami! — zrúkol na nich v pondelok.

A tak sa stal Samo Pichanda sociálnym demokratom.

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

NÁŠ HLAS V PRON

Poľnohospodárstvo je tou oblasťou, ktoréj Krajinská rada Vlasteneckého hnutia národnej obrody venuje veľkú pozornosť. Zaoberá sa ním Komisia pre otázky sociálnej politiky, vidieka a poľnohospodárstva KR, ktoréj som členom. Na jednom zo zasadnutí tejto komisie som poukázal na niektoré otázky, ktoré sa podľa mňa nepriaznivo odrazili na celkovom vývoji nášho poľnohospodárstva. Tak napr. dlhé roky sa len hovorilo, ako treba poľnohospodárstvu pomôcť, ako ho zlepšiť, že treba doň investovať, ale v praxi sa predsa neveľa urobilo. Kupovali sme obrovské množstvo krmív za drahé devízy, ale výsledok bol taký, že súkromne hospodáriaci rolníci nemali možnosť získať tieto krmoviny a museli, najmä v menej úrodných rokoch, znížiť stav ošípaných a jatočného dobytka, čo sa neskôr muselo odraziť na nedostatku mäsa.

Nevyvijali sa náležite ani družtvá, ktoré neboli plne samosprávne. Keď ide o rolnicke krúžky, splnili svoju úlohu. Dokázali, že sa na našich poliach dajú pracovať strojmi a stali sa podnetom pre mechanizáciu poľnohospodárskych prác. Neskôr sa však vývoj krúžkov začal uberať iným smerom, než to mali stanovené pôvodne. Začali vznikať veľké strojové mechanizačné základne a krúžky sa v dôsledku reorganizácie menili na väčšie organizmy — družtvá rolnickejkrúžkov, pôsobiace na zásade štátnych podnikov, ktoré nám rolníkom nevyhovovali. V roku 1981 začali vznikať nové rolnicke krúžky, ktoré zároveň začali plniť úlohu rolnickej odborov. Navyše krúžky vidieckych gazdieniek sa začalo pretvárať na aktív RK. Robilo sa nátlaky na rolnicke krúžky, ktoré prestali pôsobiť na zásade dobrovoľnosti. A keď k tomu dodáme, že ani poľnohospodárska služba nepomáhala rolníkom, čo bolo jej povinnosťou, obraz vidieka a poľnohospodárstva nevyzeral potešiteľne.

Poukázal som i na to, že rolníkom naďalej chybujú stroje, že umelé hnojivá a iné chemické prostriedky musia vysievať ručne, čo je zdraviu škodlivé a preto znechucuje. Sú veľké rozdiely medzi životnou úrovňou na vidieku a v meste. Rolníci nemajú dovolenky, chýba im celý rad sociálnych a kultúrnych vymozieností. Sú v mnohom odkázani sami na seba. Bolo by treba vriešiť i otázkou lístkov na mäso, ktoré nedostáva žiadnen obyvateľ vidieka, čo vlastní nad 0,5 ha pôdy. Je predsa rozdiel mal 0,5 ha pôdy niekde v úrodnnej veľkopolskej oblasti alebo u nás pod Babou horou, kde sa na tak malé ploche nedá prakticky nič využívať.

Na ďalšom zasadnutí spomínanej komisie som sa venoval otázkam mladých rolníkov. Zdôraznil som, že im treba ďo najviac pomáhať v rozvíjani poľno-

hospodárskej produkcie. Nemožno však pritom zabúdať na starších rolníkov, ktorí dnes, keďže sa uprednostňuje mladých, nemajú prakticky možnosť nákupu poľnohospodárskych strojov, napr. traktorov. Tým sa totiž môže spôsobiť, že niektoré gazdovstvá, ktoré vedú starší rolníci, začnú čoraz viac upadať a dosahovať horšie hospodárske výsledky, hoci v opačnom prípade by nemuseli. Pritom ceny strojov sú neporovnatelné vysoké k výkupným cenám poľnohospodárskych produktov. Ceny týchto produktov mali by byť stabilné, lebo ich výkyvy neprospevajú rozvoju poľnohospodárstva. Rolníci totiž úmerne s cenovou politikou menia často smer výroby, čo neprospevia jej zvyšovaniu. Tak bolo napr. naposledy, keď s veľkým poklesom cien vajec výrazne klesol aj chov sliepok.

Poukázal som taktiež na zhorejúci sa stav poľných ciest a nebezpečne stúpajúci nedostatok vody na vidieku, čo môže mať katastrofálne následky. Začalo uhlie je čoraz drahšie a jeho prídely pre rolníkov príliš nízke, čo spôsobuje, že napr. chov ošípaných prestáva byť rentabilný. Treba taktiež odstrániť chronický nedostatok prostriedkov na ochranu rastlín a plne zabezpečiť umelé hnojivá.

Pre rast poľnohospodárskej produkcie je priam nevyhnutná komasácia pozemkov. Treba s tým začať vo veľkom a čo najskôr. Keď sa odstráni všetky tie nedostatky, keď sa zlepší kultúrne a sociálne podmienky — mladí budú chcieť pracovať na vidieku.

EUGEN KOTT

HUSINEC

V samostatné miestne skupině KSČS v Husinci u Wroclawi se 11. března 1984 konala volební schůze, které se zúčastnili všichni členové této MS. U této důležité příležitosti navštívili naše krajané Čechy místopředseda UV a předseda obvodního výboru KSČS v Zelově kr. Zenon Jersák a úřadující člen UV kr. Eugen Mišinec.

Po celé minulé volební období byl předsedou MS KSČS v Husinci dnes už 88letý kr. Fridrich Pultár, který je dnes ještě společensky aktivní navzdory pokročilému věku. Dnes se kulturní a společenský život našich krajanů Čechů v této obci, založené před více než 200 lety českými exulanty a nazvané podle významného českého reformátora Husa, soustřeďuje především v klubovně MS. Tato historicky zajímavá vesnice má dnes vážný problém. Mladé totiž hromadne odcházejí do blízkého Słupina, kde jsou kamennolomy, do Wroclawi a dalších měst. V obci zůstávají pouze starší lidé. Scházejí se pravidelně každou neděli v klubovně MS, kde si mohou společně zavzpomínat, pohovořit a zapívat si krásné české písničky.

Při hodnocení minulého volebního období krajané zdůrazňovali mj., že po asi 25 letech užívání je nutná oprava budovy, která je majetkem KSČS a v níž se nachází klubovna. Další důležitou otázkou je vybavení této klubovny, položené v pěkném místě. Její zařízení je už velmi staré, opotřebené a nehodí se k dalšímu užívání. Do klubovny nepřichází také žádné české časopisy ani knihy.

Do funkce místopředsedkyně byla zvolena kr. Růžena Urbanová, která byla rovněž pověřena úlohou delegátky VII. celostátního sjezdu KSČS a dopisovatelky Života. Členové schválili kr. Urbanovou i na vedoucí klubovny.

Byl schválen krátký pracovní plán na příští volební období, v němž se mj. mluví o pořádání pravidelných schůzek všech členů Společnosti a večerů českých písni. Na příští schůze se budou zvát představitelé OV v Zelově a UV v Krakově. Členové zádají o nové zařízení pro klubovnu a doufají, že budou dostávat český tisk. Navrhují, aby alespoň jedno dítě strávilo prázdniny v Československu. Zavazují se, že se budou snažit přijmout nové členy do Společnosti. Klubovnu si představují jako skutečné kulturní středisko v tomto prostředí. Kromě toho krajané navrhovali, aby byl obnoven starý název obce — Husinec.

Jednání valného shromáždění MS KSČS v Husinci pokračovalo až do pozdního večera, přičemž nechybělo ani pohostění. Krajané si zavzpomínali a předvedli se jako znamenití zpěváci, což znova potvrdilo prastaré rěčení o tom, že kde je Čech, tam je i pěkná písnička.

Přejeme krajanům v Husinci, aby si co nejdéle zachovali dnešní soudržnost, aby pečovali o duševní dědictví svých otců a předávali je nejmladší generaci a aby jejich úsilí nebylo marné.

EUGEN MIŠINEC

Od redakce: Na třídenní prázdninový zájezd organizovaný ČÚZ-em pojede letos do Československa rovněž Roman Urban.

JABLONKA

Dňa 23. marca t.r. žiaci 7. a 8. tr. Základnej osemročnej školy so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke navštívili klubovnu Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku v Jablonke. V klubovni nás milo privítal jej vedúci Karol Paniak. Porozprával nám o práci klubovne a potom nám odpovedal na otázky.

Veľkú radosť krempašským žiakom spravili odmeny Života v súťaži kresieb '83, ktoré im odovzdal predseda MS KSČS v Krempachoch krajan František Kovalčík. Na snímke usmiata a šťastlivá skupinka výhercov s riaditeľkou školy Michalinou Kalatovou a učiteľkou výtvarnej výchovy Barbarou Jędrolovou. Foto: AMK

MATKÁM

Umělci věnují matkám básně a písne, děti kreslí neumělou rukou obrázky, starší za peníze ušetřené z kapesního kupují kyticu. To všechno proto, aby k svátku matek projevili svou lásku a vděčnost těm, které všechno obětují dětem a tak málo chtějí pro sebe. Děti jsou středem jejich života, i ty malé doma, i starší školáci, i ty dospělé, které se už osamostatnily.

Toho dne, 26. května, s tradiční kyticou k svátku matek jsme ujistili maminky o naší lásce k nim a slíbili jsme, že nezklamejme jejich naděje.

K srdečným přání k svátku matek se připojuje ÚV KSČaS a kolektiv naší redakce.

— Kedy je otvorená klubovna KSČaS v Jablonce?

— Každú sobotu od 16.00 hod. a v neděli od 15.00 hod.

— Kočko zväzkov slovenských kníčkov má klubovna?

— Klubovna má vyše 2000 slovenských kníčkov.

— Kočko osôb si vypožičalo a čítalo kníčkov?

— Ako na zimné mesiace, pomere málo.

— Možno v klubovni hrať spoločenské hry, také ako šach, biliard, pozerať farebnú televíziu, hrať na hudobných nástrojoch?

— Možno hrať šach, dámku, biliard — sú k dispozícii. Možno tiež hrať na harmoniku. Ale farebný televízor, gitary a iné hudobné nástroje sú pokazané — čakajú na opravu.

Na záver našej návštavy vedúci klubovne každém z nás daroval peknú kníčku. S radostou sme ich prijali a poděkovali. Rozišli sme sa s pozdravom — dovidením.

Z klubovne KSČaS sme išli navštíviti gminnú kníčnicu, kde už na nás čakala a milo nás privítala jej vedúca Marta Chovanecová. Potom nás oboznámila s prácou kníčnice, s obsluhovaním katolíckych kníčkov a pozvala nás do čítárne. Tam sme poprosili o odpověď na naše otázky.

— Kočko kníčkov má gminná kníčnice?

— Gminná kníčnice v Jablonce má vyše 12 000 kníčkov. Okrem polských kníčkov — kníčnice má okolo 300 slovenských kníčkov.

— Kočko kníčkov požičiavate?

— Do kníčnice prichádzajú Jablončania, ale aj cezpolní vypožičiavate kníčkov bud' čítaiť. Cezpolní môžu vypožičiavať kníčkov len vtedy, keď dajú kauciu. Jablončania to nemusia robiť. Požičiavame vyše 2 000 kníčkov ročne.

— Požičiavate aj slovenské kníčkov?

— Áno. Slovenské kníčkov najčastejšie požičiavajú žiaci zo všeobecnovzdelenávacieho lycea v Jablonke.

Poděkovali sme vedúcej kníčnice za návštěvu a informaci. Naši žiaci si určite budou požičiavať kníčkov nielen zo školské kníčnice, ale aj z klubovne KSČaS a z gminnej kníčnice.

Zhováral sa: JÁN HALÁC

NAŠI MATORANTI

Srdcny pozdrav zo slávnostného odovzdávania maturitných stužiek nám do redakcie poslali žiaci Gymnázia P.O. Hviezdoslava v Kežmarku —

Alžbeta Sojová a Marta Magarová z Kacvín a Jozef Krištofík z Vyšných Lapšov. Pripomeňme, že v tomto roku na strednej priemyselnej škole elektrotechnickej v Košiciach maturuje aj Jozef Majerčák z Novej Belej.

Všetkým želáme same jedničky a úspešné skúšky, zase školám dobrých maturantov, mnoho spokojnosti a pracovných úspechov.

KRAKOV

V činnosti krakovskej Miestnej skupiny nastali v poslednom čase veľké zmeny. Súvisi to okrem iného s tým, že sa konečne naskytuje možnosť získania pre túto banku našej Spoločnosti miestnosť pre kultúrnu prácu. Je to pre krakovských aktivistov ozaj velké potešenie, lebo Miestna skupina v Krakove pracuje vždy pri sídle ÚV KSČaS, mala s tým skutočne veľa problémov.

Krakovčania na svojej volebnej schôdzi, ktorá sa konala 28. februára tr. v sídle ÚV si určili presný plán práce, a čo je najdôležitejšie, začali ho od prvých chvíľ realizovať. Príkladom toho je prvý hudobný večierok, ktorý sa konal 7.3.1984 v sídle ÚV KSČaS na ul. Zygmunta Augusta 7/3-4.

Ked zoberieme do úvahy, že to bol prvý podujatie tohto druhu, napĺňa nás optimizmus. Nezabúdajme však na večierok. Ten bol skutočne čarodivný, veď koho by

nerozveseliли pekné slovenské a české pesničky v podaní člena skupiny Beel Street Band Jerzyho Michala Božka, ktorý bol skutočne skvelý. Spev spája všetkých o to však viac, že večierka sa zúčastnila mladšia časť krakovskej miestnej skupiny našej Spoločnosti. Je samozrejmosťou, že dobrý majster dokáže prebudíť mladé talenty. Tak to bolo aj tentokrát, noví nádejní interpreti po začiatocnej ostychavosti si niekedy až moc vásivo hľadali priestor pre seba. Majster J.M. Božek im hudobným sprivedomom v tomto veľmi rád napomáhal.

V svojej činnosti krakovská mládež bude aj nadále pokračovať. V rámci kultúrnej aktivity sa plánuje okrem iného: zriaďanie turistického krúžku, premetanie národopisných filmov,

diapozitívov, večer spomienok z návštiev v ČSSR, prednášky o slovenskej hudbe, o účasti Slovákov v Poľsku v protifašistickom odboji, o význame Krakova v živote a osudoch Čechov a Slovákov, utečencov z ČSR po mnichovskej zrade, o družbe Krakova a Bratislavu, atď.

O návrhy do plánu práce, ako vidíme, nie je nádza. Treba ich len realizovať. Žiaľ tu už prichádzajú problémy. Najprv s miestnosťou pre klubovňu a potom s jej vybavením, ktoré zdá sa, že sú hámam jedinými v činnosti tejto MS.

Začiatky sú však len začiatkami, a krajanským aktivistom v Krakove ostáva len pevne verif., že všetko sa rýchlo vyrieši.

L. MOLITORIS

PÁRAČKY NA VESELO

V marci toho roku sa v Kulturnom dome v Lopusznej konal už dvanásťtyrén súťaže v páraní peria, ktorú zorganizovalo Gminné kultúrne stredisko v Lopusznej. Tejto súťaže sa zúčastnilo osem Krúžkov vidieckych gazdinek z nowotarskej gminy. Spiš reprezentovali tri obce: Krempachy, Nová Bela a Durštin. Gazdinky okrem tradičného súťaženia v páraní peria

Na Durštiny dobrze, na Durštiny šmialo, ino na Durštiny genši je za malo.

Lopušnianskym babom pierziny splešniali, pevnie jif na pienirze v sumšku trzimaly.

A v Gronkovie nie splešniom bo pierzin nimajom, ej bo one v stodole na šanie legajom.

Na Šlemborgu baby takie paradnice, poprzipraviali se genše zoušnice.

Krempašské gazdinky (zľava) — Irena Kovalčíková, Alžbeta Krištofeková a Štefánia Paluchová. Foto: A. Krištofeková

predvedli kultúrny program, ktorý bol zvlášť hodnotený. V súťaži párania peria si všetky krúžky radili veľmi dobre. 20 dkg peria spárali v priebehu 25 minút. Bolo zaujímavé sledovať ich šikovné ruky keď svižne preberali prstami a rýchlo rastla kôpku spáraného peria. O to zaujímavejši bol kultúrny program, v ktorom sa vystriedali veselé a vtipné pesničky a komické scény. Krempašanky s humorom takto zaspievali o iných ženách:

Dobrže tisto dobrze
kie še mome dže zyjšč,
pošpievač pobojočí
trohe še učesič.

Kočko bolo krúžkov, točko bolo rôznych nápadov. S najkrajším, najtipnejším a najvýstížnejším programom vystúpili krempašské gazdinky v zložení: Alžbeta Krištofeková, Irena Kovalčíková, Štefána Paluchová, Helena Petrašeková, Maria Grigušová a Ludmila Brzyzová. Za prvé miesto Krúžok vidieckych gazdinek z Krempach dostal odmenu v hodnote 6. tis. zl. Spolu s nimi prvé miesto obsadili tiež gazdiny z Ludžmierza, ktoré boli rýchlejšie v páraní. Ženy z Durštiny ziskali druhé miesto a z Novej Belej tretie miesto. Podujatie svojim vystúpením spestril študentský súbor z Krakova „Skalni“.

AMK

Na čo treba pamätať...

... V JÚNI. Z mája by nám nemala zostať nedokončená práca. Jún možno venovať ošetrovaniu rastlín, zberu sena, ako aj iným práciam na gazdovstve.

NA POLI

Ako obvykle, snažíme sa očistiť z buriny, ako aj kypriť medziriadky. Zemiaky rady rastú v „perinke“. Podzemné časti zemiakov si vyžadujú prístup vzduchu. Keď je na pôde škrupina, rastliny horejce zaväzujú hľuzu. Ale je jedna podmienka, od ktorej závisí účinnosť týchto prác — vykonávať ich po dásdzi, nikdy keď sa za radom práši. Totiž vtedy pestovacími prácam u celkom vysušíme pôdu. A zemiaky veľmi potrebujú vlhko v čase keď kvitnú.

Repa, nielen cukrová — dáva dobrú úrodu, keď v júni lístie zakryje medziriadky. Musí sa preto dbať o kyprenie medziriadkov, ničenie buriny na plantáži, dokrmovanie repy poslednou dávkou dusíka. Keď koncom júna repa zatieri väčšiu časť medziriadkov, môžeme byť spokojní s úrodou.

V ZÁHRADE

Záhradné rastliny si tiež vyžadujú intenzívne ošetrovanie v tomto mesiaci. Škrupina na pôde a burina sú ich najväčšími nepriateľmi. Zo zeleniny jedine kapusta si nevyžaduje častejšie kyprenie medziriadkov. Obvykle stačí 1–2 násobné okopávanie po sadení. Zelenina je pažravá, najmä na dusík. To neznamená, že si nevyžadujú aj draslík a fosfor. Ale tieto hnojivá by sa mali používať pred siatím.

Na zeleninu sa nesmie dať preli vela dusíka, lebo jeho nadmerné množstvo ostáva v rastlinách v podobe zdraviu škodlivých dusitanov.

V tomto mesiaci na ovocné stromy útočí plieseň jabloní a hrušiek, ako aj iní škodcovia. Vyžaduje si to dobré postrekovanie. Novozasadene stromky sa musia polievať. V júni začínajú na ovocných stromoch vyrastať výhomky, na ktorých budú na budúci rok kvety. Preto im v tomto čase treba dodať nevyhnutné množstvo dusíka. V prípade podvýživy stromov v tomto čase, v budúcom roku bude mälo ovoce.

NA LÚKACH A PASTVINÁCH

Neotáľať so zberom prvého sena. Cím skôr sa prvýkrát pokosí, o to bohatší bude druhý zber a dokonca možno dosiahanie celkom dobrý tretí zber. Tráva na seno by mala byť kosená ráno, keď po noci je v nej mälo jednoduchých cukrov, ktoré ľahko podliehajú stratám v prvej fáze sušenia. Opačne na siláz, by sa tráva mala kosiť v popoludňaj-

sich hodinách, lebo vtedy obsahuje dvojnásobné množstvo týchto cukrov a tie uľahčujú silážovanie.

Treba sa usilovať o urýchlenie vysýchania trávy. Keď ráno pokosenú trávu v slnečný deň prevrátme, akurát sa z nej vypari nadmerné množstvo vody a procesy rozkladu masy sa zastavia. Také seno obsahuje oveľa viac krmovinových zložiek, ako sušené pomaly.

Treba sa snažiť aj podsušení trávu čím skôr celkom vysušiť. Najhoršie je, keď schne na lúke niekoľko dní. Vtedy rosa a slnce vyluhujú zo sena veľa zložiek a tým zhoršia jeho hodnotu. Počas častého prevracania odpadávajú najhodnotnejšie listky. Teda najlepšie je trávu dosušovať pomocou ventilátora, studeným vzduchom alebo silážovať ako senosiláž, alebo dosušovať na rôznych sušičkach (plotoch, kozloch atď.).

V prípade nepriaznivého počasia mierne zvädnuté seno sa musí soliť a skladovať do kopcov. Soľ zabraňuje zohrievaniu a plesneniu. Takéto solené seno môže ležať v kopcoch až do zvážania. Pred zvážaním stačí keď kopce na niekoľko hodín prevrátiť. Nedosušené seno možno soliť počas ukladania do stohu či v stodole. Na 100 kg sena používa sa do pol kilograma krmivoovej soli. Solené seno je chutné a dobytok ho rád žerie.

Po zbere sena a vypásaní, pastvinu treba posilniť dusíkom v množstve 100–150 kg liadku či liadku — vápenno-amónneho na hektár. Ak sa na jar nedal dralik alebo príliš mälo draslíka, treba okrem dusíka použiť 75–100 kg draselnej soli na ha. Namiesto minerálnych hnojív je veľmi dobre použiť hnojovku, kompost, či drobno rozložený maštaličný hnoj. Keď príši hnojovku netreba riediť vodou.

OCHRANA RASTLÍN

Proti pásavke zemiakovej musíme energicky bojovať. Na malých poliach zemiakov, či paradajok je najlepšie pásavku zbierať do fliaš s vodou. Je to námaha práca, ale kto nemá poprašovať alebo nemôže kúpiť vhodný preparát pre ničenie škodca, môže týmto spôsobom zachraňovať zemiaky, paradajky, či tabak.

Do boja proti pásavke zemiakovej by mali byť v obchodoch nasledujúce preparáty: Evisekt, ktorého používame 25 dkg na ha, Cymbusz — 0,1 litra na ha, Ripcord 10 tekutý — 0,25–0,30 litra na ha, Decis 2,5 EC — 0,3 — 0,4 litra na ha. Okrem toho ešte zelené tekutiny: Protox M tekutý, Enlofós 50, Gamakarbatox prachovitý a suspenzový.

DOBYTOK

V júni by mala byť nadalej základom kŕmenia dobytka a oviec pastvina. Priemerne je v stave uspokojit krmovinové pojízdky kravy, ktorá dáva nie viac ako 10 litrov mlieka denne. Preto keď pastvina patrí k slabým alebo priemerným, dobytok treba prikrmovať zelenými krmovinami tak, aby denne mohol dosiať od 50 do 60 kg zelenej masy. Zelené krmivá sa musia dopĺňovať slamou a plevami, pretože pokles množstva vlákna sa nepriaznivo odrazí na obsahu tuku v mlieku.

Množstvo zelených krmív potrebnych dobytku na celý rok treba naplánovať skôr: ak používame krmovinové zmesi a vysievame ich, na jeden kus dobytka môžeme určiť 30 árov poľa a na úrodných poliach 20. Ľahšie sa zmestíme v krmovinovej bilancii, keď zelené krmivá využívame bez strát — pretože musíme dávkovať pastvinu. Ak nie sú možnosti založenia ohrád, dobytok musíme privázať ku kolíkom, aby nešliapal trávu a aby ju dôkladne spásal.

Pastvinu môžu už v júni využívať staršie teľatá — tie trojmesačné si budú iba zvykať na pasenie a zelené krmivo nemôže byť základným krmivom. Vyše šestmesačné teľce môžu dobre využiť mladú, šťavnatú trávu, ale nesmie sa zabúdať na pridanie jaderných krmív, aby sa dobre rozvíjali. Teľatá od 6 do 12 mesiacov by mali denne dostávať 1–2 kg jaderných krmív, najlepšie ráno, pred vychádzaním na pastvinu.

ZBIGNIEW RUTA

ZELENÁ
KRONIKA

KAŽDÝCH 72 CM ZEMIAK

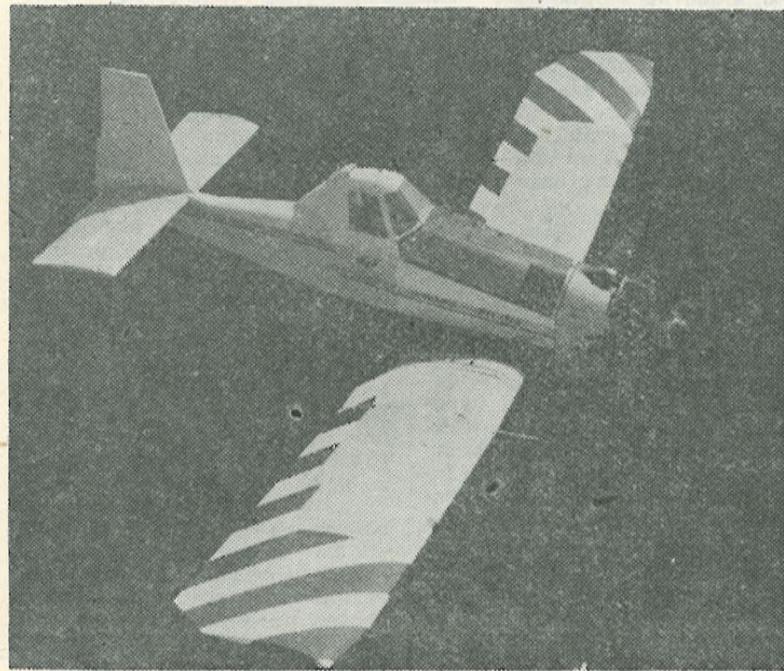
Skoro vo všetkých krajinách je citelný nedostatok pracovných sil. Práve toto vytvára nevyhnutnosť mechanizácie mnohých poľných prác, tak isto pri sadení zemiakov. Mechanizácia nas nútí zemiaky sadiť redsie. Nebude preto nižšia úroda?

Nie, dokazujú to výskumy uskutočnené v Dánsku. V súčasnosti tam sadia zemiaky v riadkoch vzdialenosť od seba 72 cm a v jednotlivých riadkoch sadia zemiaky každých 16 cm od seba. Biologické testy dokázali, že zemiaky redsie sú väčšie, chutnejšie a majú väčšiu výživnú hodnotu. Vďaka tomu sa možno vyhnúť stratám, ktoré značne znížujú úrodu.

KOBALT KONZERVUJE POTRAVINY

V niekoľkých krajinách, o.i. v Anglicku a USA predávajú potraviny konzervované lúčmi gamma, ktoré vysiela jeden z izotopov kobaltu. Výskumy trvali vyše 40 rokov a vo výsledku týchto výskumov boli všetky pochybnosti vysvetlené. Touto radiačnou metódou sa v súčasnosti konzervuje veľa potravínarskych článkov: obilie, zelenina, ovocie. Vďaka týmu lúčom si zachovávajú sviežosť 30 dní a výživne hodnoty mnoho mesiacov.

ZÁVOD NA DOPRAVNÉ ZARIADENIA V MIELCI (Ereszovské voj.) vyrába viac druhov lietadiel pre poľnohospodárske účely. Jedným z nich je viačučlové lietadlo Dromader, ktoré sa teší veľkému úspechu medzi používateľmi doma a v zahraničí o.i. v USA, Venezuela, Kanade, Bulharsku, Juhoslavii. Svedčí to o dobrej kvalite týchto lietadiel, ktoré zároveň možno používať na hasenie požiarov a pre agroletecké práce. Na tohoročnom Jarnom veľtrhu v Lipsku v NDR toto lietadlo získalo zlatú medailu. Na snímke: Dromader počas letu.

PRETEKY s emblémom holubice MIERU

Sportové podujatie s najkrajším názvom. Každý rok v máji grupuje na štarte nielen najlepších amatérskych cyklistov sveta, ale zároveň vyznavačov ideí mieru, bratstva a priaľstva, ktoré symbolizuje na tričkách účastníkov biela picassovská holubica. Za 37 ročníkov týchto nádherných pretekov štartové listiny zaznamenali už vyše 3700 mien cyklistov nebojačného srdca, z ktorých vlastne každého možno považovať za hrdinu. Kto pozná atmosféru, podmienky a nároky sprevádzajúce toto podujatie uzná, že tvrdenie o hrdinoch nie je prehnané. Veď prekonat 2000 km po cestách-necestách, v čase i nečase, v čoraz silnejšej konkurencii nie je jednoduché. A predsa väčšina účastníkov PM to dokázala.

Kedže dnes, keď pišeme tieto riadky, je k začiatu Pretekov mieru ešte niekoľko týždňov a nemôžeme popísť priebeh tohto ročného zápolenia (ktorý čitatelia už akiese pozajnajú), vrátime sa aspoň stručne k najslávnejším postavám tohto podujatia.

Jedným z prvých bol nezabudnuteľný Ján Veselý, víťaz Pretekov mieru v r. 1949 (dvakrát bol druhý), ktorý zároveň významne prispel k prvenstvu československého družstva v tomto podujatí v rokoch 1950–51 a 1954–55. Tento fenomenálny cyklista, držiteľ 26 titulov majstra ČSSR (na ceste, do vrchu, na dráhe a v cyklokrose!), vyhral na PM 16 etáp a vytvoril rekord, ktorý až po štvrtstoči dokázal prekonať Olaf Ludwig z NDR.

Najväčším súperom J. Veselého bol v tom čase jeho priateľ z družstva Vlastimil Ružička, ktorý aj keď v PM nevítazil, vyhral 12 etáp, bol trikrát členom víťazného druž-

stva a v celkovom hodnotení obsadil raz druhé a raz tretie miesto.

Už za čias Veselého zažiarila nová hviezda — Gustav Adolf Schur z NDR, dvojnásobný víťaz (1955, 1959) a vôbec desaťnásobný účastník týchto pretekov. Legendárny Thäve sa nadľah usadił na špičke najlepších cyklistov sveta a svoju vysokú triedu potvrdil dvomi titulmi majstra sveta na hradskej (1958–59), striebornou olympijskou medailou (1960) a bronzovou v r. 1956.

Koncom šesdesiatych a na začiatku sedemdesiatych rokov sa objavil nový cyklistický fenomén — Ryszard Szurkowski, ktorý čoskoro zatienil všetkých dovtedajších majstrov. Akoby aj nie, veď až štyrikrát vyhral Preteky mieru (1970, 71, 73, 75), čo sa asi dlho nikomu nepodarí, a na dôvažok vybojoval tri tituly majstra sveta a dve strieborné olympijské medaily v družstvách (1972, 76). Hoci sa už blíži k štyridsiatke, ešte stále závodí a nezriedka vyhráva nielen na domácich, ale i zahraničných pretekoch.

Veľké šance na prekonanie rekordu R. Szurkowského má mladý cyklista NDR Olaf Ludwig, ktorý už v r. 1982 vyhral PM. Vlani bol sice „až“ tretí, ale zato doteraz vyhral už 17 etáp a prekonal tým samého J. Veselého. Je mimoriadne všestranným cyklistom, vyhráva „časovky“, znamenite šprtujete, dobre sa cíti v horách... Všetko je ešte pred ním, veď má iba 23 rokov.

Uviedli sme iba päť mien z bohatej histórie Pretekov mieru. Každý rok pribúdali k nim ďalšie, a tak bolo aj počas nedávneho 37. ročníka tohto nezabudnuteľného podujatia.

JAN KACVINSKY

Vynikajúci polský futbalista Grzegorz Lato, účastník majstrovstiev sveta 1974, 1978 a 1982, ukončil aktívnu športovú činnosť. Stalo sa to pri príležitosti medzištátnego stretnutia Poľsko-Bielorusko, v ktorom „kráľ strelov“ zahral v reprezentančnom mužstve po 104. raz. Tisíce fanúškov mu na rozlučku zhotovili búrlivé ovácie.

Hviezdy svetovej estrády

SECRET SERVICE

S predstaviteľmi švédskej populárnej hudby sme sa doteraz mali možnosť zoznámiť najmä vďaka známej skupine ABBA (pisali sme o nej v Živote č. 12/78), ktorá si pred niekoľkými rokmi náhle podmanila skoro celý svet. Zdalo sa, že štvorici: A. Linkstadová, A. Faltskogová, B. Andersson a B. Ulvaeus sa v tejto krajine ešte dlho nikto nevyrovnaná. Oprávnenie. ABBA je,

ako tvrdia mnohí odborníci, stále najlepšia a jej popularita sa o nič nezmenšila. A jednako sa naposlasy objavila skupina, ktorá začína so slávnou ABBA-ou čoraz vážnejsie súperiť. Je to práve Secret Service. Skupina, ktorá si už našla milióny obdivovateľov v najlepšom slova zmysle najmä vďaka tónom, ktoré — povedali by sme — laho dia ušiam.

Popularita tejto skupiny a vôbec história jej vzniku sa začala celkom jednoducho, prakticky jednou piesňou. Pripravil ju vedúci skupiny Ola Hakansson pre „Grand Prix Eurovision“. Aby pieseň mohol nacvičiť a nahrať, pozval do štúdia niekoľkých priateľov hudobníkov, ktorých dobre poznal. Bolo ich päť a všetci dovtedy hrávali v rozličných skupinách. Avšak po nahrávke piesne zostali už spolu a založili novú skupinu Secret Service.

Už svojim prvým gramofónovým hitom Oh, Susie, sa im podarilo umiestniť sa na špičke najlepších švédských skupín. Potom sa už ich popularita začala rýchlo rozširovať aj v zahraničí, najmä vďaka melodickej hud-

be. Čoskoro prišli prvé zahraničné zájazdy, ktoré ich zaviedli o.i. do Francúzska, Španielska, Talianska, Brazílie, Peru. Navštívili aj Nemeckú demokratickú republiku, kde vystúpili i v televíznom programe Ein Kessel Bunes.

Séf skupiny tvrdí, že vo svojej hudbe uplatňujú aj vlastné

nádišenie, radosť, ktoré pocíujú pri hre a snažia sa to preniesť na svoje obecenstvo. Medzi najúspešnejšie skladby tohto švedskej kvintety patria popri už uvedenej skladbe Oh, Susie také tituly ako Ten O'Clock Postman, Ye-Si-Ca, Flash in The Night, Dancing in Madness, ako aj mnoho iných.

BOŽENA NEMCOVÁ

RUŽOVÝ PÚČOK

Bol jeden otec a mal tri dcéry, pekné ako tri ruže, ale tá najmladšia bola najdriečnejšia, najúprimnejšia, najrobotnejšia.

Raz išiel otec do hlavného mesta na jarmok. Kým odišiel z domu, opýtal sa dcéry, čo by si ktorá priala, aby im z jarmoku priniesol.

Staršie dve dcéry si pýtali šaty, ozdoby, pletky, najmladšia si nepýtala nič, iba keď sa jej otec po druhý raz opýtal, čo by si priala, aby jej doniesol, povedala:

— Ja si nič inšie nežiadam, milý otec, len jeden ružový púčok, ale aby taký pekný bol ako nijaký na svete!

— Budeš ho mať! — slúbil otec, rozlúčil sa od milých dcér a na cestu sa vybral.

Zdravý na jarmok došiel. Peňazi mal dosť, nuž nakúpil viac, ako bolo treba. Keď už všetko nakúpil dcérám, šaty, ozdoby, rôzne pletky, šiel sa poobzerať po ružovom puku. Ale kočkóvek chodil po celom jarmoku, po všetkých záhradách sa obzeral, ruže nikde nenazrel. Čas ruží sa už minul, a hoci by bol za ne zlatom platil, predsa ich nikde nedostal. Veľmi ho zarmútilo, že nemôže svoju najmilšiu dievča takú skromnú žiadosť splniť, a smutný sa vrácal domov — i cestou sa ešte vypytoval na ružový púčok. Eudia sa mu smiali, že sa mal včašie ohľať, keď chce ruže.

Už sa bližil pomaly domov, keď mal ešte prejsť cez horu. Ako tak šiel zamyslený a nehľadel na cestu, zablúdil a prišiel do húštiny. Vidí, že nie je na dobrej ceste, prediera sa z húštiny a tu pride do dolinky. Naprostred doliny vidí ružový krík a na kríku jediný, prekrásny púčok. Zhíkol od radosť, popošiel ku kríku a odtrhol púčok.

Vtom zahučal les, akoby sa hravica hnalá, zem sa zatrasila a spoza kríka sa vyrútila na človeka ozrutaná zvieracia ohava.

— Ako si sa opovážil odtrhnúť tento ružový puk, môj najmilší kvietok, pekný ako nijaký na svete! — zahrmela potvora hromovým hlasom, až sa človeku od strachu koleňa podlamovali. Trasúc sa porozprával, pre koho ten puk odtrhol, a ponúkol ohave všetky svoje peniaze alebo hocičo iné, čo by si za púčik zažiadala.

— Ja za ten puk nič inšieho nežiadam, iba to, čo ti najprv v ústrety pojde, keď sa

domov vrátiš, — tak mu to ozrutané zvieratisko povedalo, hrozný pohľad naňho upierajúci. Čo si mal neborák počať? Slúbil, čo ohava žiadala, aby živý vyviazol.

— No dobré, — pristalo zvieratko, — o tri dni mi to sem na toto miesto pošleš, ak nie, zle sa ti povodí.

Potom zvieratko zmizlo a človek sa smutný poberal domov. Keď sa už bližil k domu, neprial si nič iné, len aby mu nikto v ústrety nešiel. Ale čože, najmladšia dcéra ho zďaleka videla prichádzat, otca si spoznala, hneď všetko stáť nechala a v ústrety sa mu ponáhľala! Mačku, psa by bol radšej videl, keby ho prví vitali, ako svoje najmladšie dievča. Ale čo sa stalo, už sa neodstane!

— A či ste mi, tatuško, doniesli ružový púčok? — opýtala sa dcéra, keď si otcu pohozkala.

— Doniesol, doniesol, pekný ako nijaký na svete, ale, dievča moje, drahý je! — povedal otec a dal sa do pláču.

Preťakla sa dcéra a dohovárala otcovi, prečo ho kúpil, ale otec pokrútil hlavou.

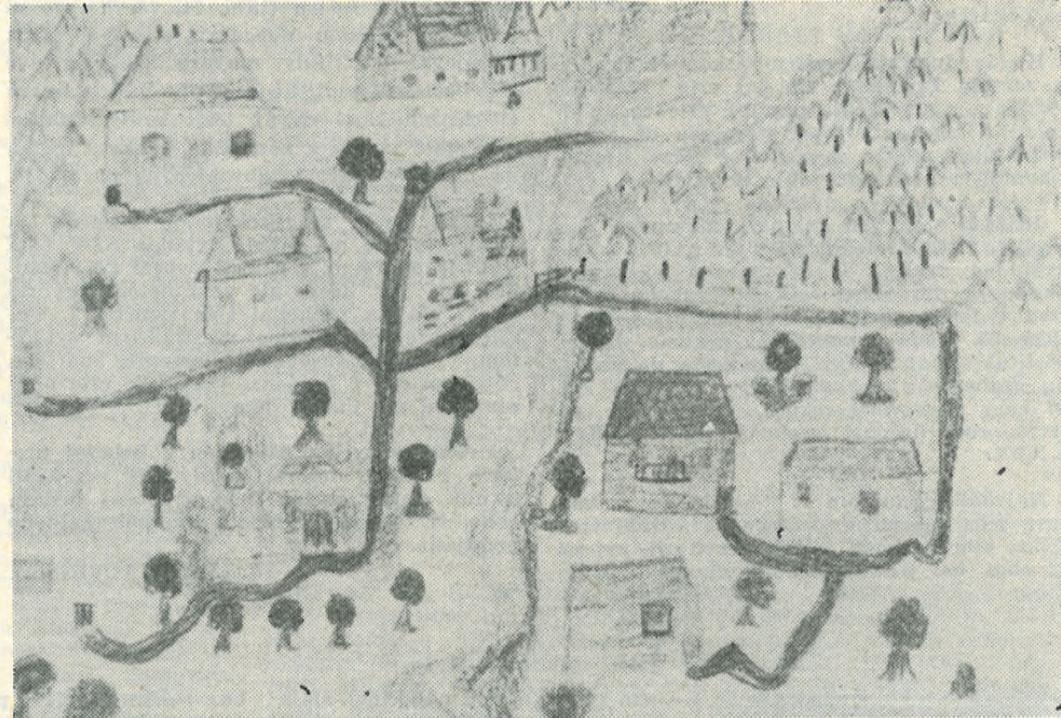
— Ech, dievča moje, ved' by ja bol rád všetko svoje bohatstvo zaň dal, keby som si len teba bol zachoval! — odpovedal jej otec a potom porozprával, ako obišiel a prečo mu si na tretí deň k tej ohave.

Dcéra sa, pravdaže, preťakla, keď počula otcove slová, ale mala dobré i smieľé srdce a rieka:

— Už sa preto netrápte, tatuško, keď je tak, poručeno pánu bohu, pôjdem, a čo ma čaká, to azda už pretrpím, — takto otca potěšovala a krásny púčok si za opasok dala. Potom s otcom vošla do domu.

POKRAČOVANIE V BUDÚCOM ČÍSLE

Moja obec, kresba Andreja Petráška (8 tr.) z Krempach.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu polskú divadelnú a filmovú herečku. Debutovala v r. 1970 v Krakove. Z mnohých filmov, v ktorých hrala, treba spomenúť veseloher Nico silných a Milu, alebo odíd' (Nie ma mocnych, Kochaj albo rzuć), Mastičkár (Znachor), Kráľovna Bona, Epitafium pre Barbaru Radziwillovú a seriál Do poslednej krvi (Do krvi ostatniej). Napište nám jej meno a pošlite do redakcie, pričom uvedte aj svoj vek.

* * *

V Živote č. 310/84 sme uverejnilí snímku českého herca Josefa Abrhama. Knihy vyrebovali: Dorota Krišková z Vyšných Lapšov, František Klukošovský z Krempach, Helena Molitorisová z Kacvina, Jozef Grobarčík z Oravy, Jacek Siuty z Witowa a Dianuta Sarnová z Čiernej Hory.

VESELO SO ŽIVOTOM

— Myslím si, chlapček, že je už neskoro na šalátové semiačka.

— Nič to za to, my ich budeťme siť aj tak až zajtra ráno.

* * *

— Mamička, veľmi by som chcela byť dobrá, ale neviem, ako sa to robi!

* * *

— Anička, pust to rádio!

— Ja ho nedržím, mamka!

* * *

— Mama, nesiem prekvapenie!

— Aké?

— Kúpila som ti cukríky, lebo chlieb ešte nemali.

Ondrik večeria s neumytými rukami a mamička sa hnievá:

— Ako môžeš jest s takými rukami!

— Ale, mamička, ved' ja nemám iné!

* * *

— Ondrik, neukazuj prstom na ludi!

— Ale, stará mama, ved' ten prst sa volá ukazováčik.

* * *

— Jurko, zase ješ počas vyučovania. Na to je predsa presťavka.

— Ja som, prosím, nechcel trátiť cez prestávku čas.

* * *

— Prečo máš takú ufúlanú tvár?

— Pán učiteľ nám povedal, že mladším treba pomáhať.

— No a?

— Pomohol som mladšiemu bratovi zjest čokoládu.

K MÁJOVÉMU
SVIATKU MATIEK

Mamička

Lúbim ťa... Budeš chcieť
odo mňa bozk a kvet?
Dávam ti oboje:
i voňavé i sladké.
Čo by som nedala
za všetku lásku matke?
Aj tisíc takých bozkov,
aj ruží celý sad...

TEXT A HUDBA:
ALOJZ ČOBEJ

Prvý máj

Do žltých púpav, do lúčnych šiat
obliekol sa celý kraj.
Ak na tú krásu dívaš sa rád,
do kroku si zaspievaj:

Keď zimné ľady stratia sa z riek
a do záhrad vkročí máj,
vlož svoju radosť do pesničiek
a s nami si zaspievaj:

Či stačí, ak aj s troškou
ta niekoľ stále rád?
Či stačí, ak aj s troškou
ta niekoľ stále rád?
Či z mála na mnohé
sa šťastie premení?
Vyrastie k oblohe?
Zažblnká v prameni?
Či stačí aj to málo,
len vrúcaný bozk a kvet,
aby sa ľuďom zdalo,
že opeknieve svet?
Hej: klíči zrniečko,
derie sa z teplých brázd.
Svieť na nás, slniečko,
nech môže klások rást!

RUDOLF DOBIAŠ

Dnes všade vládne úsmev a jas,
veje zástav celý les.
Tak dobre nalaď svoj mladý hlas,
zaspievaj si s nami tiež:

REFRÉN:
Prvý máj krásili celý svet,
smiech a radosť mestom prúdi.
Prvý máj ako lúčny kvet
nesieme si nad hlavou:
V májovom vánku kráčame vpred
pod červenou zástavou,
pod červenou zástavou!

Pochodom

1. Do žltých púpav, do lúčnych šiat
obliekolsa ce-lý kraj. Ak na tú krásu dívaš sa rád,
do kroku si zaspie-vaj. Prvý máj krásili celý svet,
smiecha radosť mestom prúdi. Prvý máj ako lúčny kvet
nesieme si nad hla-vou: U májovom vánku kráčame vpred
pod červenou zásta-vou,

F G C F O C G⁷

DOKONČENÍ Z PREDCHOZÍHO
ČÍSLA

No jo, řekla Mica a podívala
se po sobě. Ale můžeme takhle
ke stolu?

Ostatní kočičky se po sobě ta-
ké podívaly a řekly: Nemůžeme.
A měly pravdu. Takhle umou-
něné kočky nemohou přeče k
bile prostřenému stolu.

Ale co budeme dělat? řekla
Fifi, která vypadala jako černo-
bílé puntíkováné hedvábí.

Snad, mňoukala Číča, snad se
budeme muset umýt vodou.

Umýt! A dokonce vodou! vy-
dechly kočičky zděšeně. Ale to
přeče nemyslís vážně?

Já se mýt vodou nebudu! za-
ječela Fifi, jakoby by ji už někdo
strkal do škopku.

Já taky ne, přidávaly se kočičky
a za chvíli byly na střeše
zase dva tábory. Ke komínu si
sedly kočky, které se mýt nech-
tely, a k okapu ty, které se umýt
chtěly.

Sluníčko roztrhalo mlhu a
vyšplhalo se na samý prostředek
oblohy. Začalo hrát a za chvíli
byla na střeše ze sněhu po-
topa a z okapu přeselo.

Jé, voda, mňoukaly kočky. Ty,
co se jí bály nejvíce, dal se na
útěk a prchaly se střechy po
schodech až do pokoje a tam se

schovaly pod postel a ani nedu-
taly. A zůstaly také navždycky
černé nebo mourovaté nebo stra-
katé, protože si saze nejenom
neumyly, ale ještě si je rozma-
zaly.

Ty odvážnejší si řekly: Když
už za námi voda přišla až sem,
což abychom se v ní trochu
omyly? A tak si nejdřív umyly
fousy, potom jedna druhé vydr-
bala záda a nakonec byly kočič-
ky bílé jako z cukru.

A od těch časů chodi po svě-
tě kočičky bílé i černé, strakaté
i mourovaté.

DRAHUŠE ČERNÁ

Pod'akovanie Matice slovenskej

Všetci žiaci slovenčiny zo Základnej osmročnej školy v Re-
piskách veľmi srdečne ďakujú prostredníctvom Života Matice
slovenskej za pekné knihy a časopisy pre deti a mládež.

Budeme sa snažiť využiť tieto knihy a časopisy pre obohatene-
nie vedomostí zo slovenskej literatúry, kultúry a súčasného ži-
vota Slovákov.

Veľmi osožné pre nás sú výlety do Československa a rekre-
ačné pobedy niektorých našich žiakov v Banskej Bystrici.

Vďační žiaci:

Kristína Jurcovianová
Anna Trátorová
Kristína Kubíčová
Helena Šíšková
Marek Slabý
Marek Milon
Mária Vášilevská
Danúša Kančová
Mária Kančová
Terka Šíšková
Ondrej Drášoň

Halina Budrová
Zofia Fejrová
Monika Madejová
Kristína Milonová
Janina Šíšková
Halina Mronová
Kristína Vojtěšková
Monika Milonová
Ján Šíška
Ján Kuriak

Odkud
mají
kočičky
svou
barvu

TAKÝ JE ŽIVOT

OVCE NA LODI. Supertanker, plávajúci pod vlnkou Saudskej Árabskej, uspôsobil na prevoz oviec z Austrálie do štátov Perzského zálivu. Na siedmich poschodiach nad palubou a troch poschodiach v trupe lode môžu naraz previeť stovadsať päťtisíc oviec.

SULTÁNI SWINGU. V roku 1978 zazneli prvý raz v rozhlasovej piesne z platnej Sultáni swingu, ktorú nahrala skupina Dire Straits. Piesne spieval vtedy ešte úplne neznámy gitarista Mark Knopfler. Odvtedy vydala skupina už štyri veľmi úspešné albumy, a mnohí tvrdia, že popularita Knopflera a jeho piesní sa rovná popularite Jimmiego Hendrix. Fakt, že už trikrát vystupovali pred parížskym obecenstvom, to potvrdzuje.

SÚKROMNÉ OSTROVY. Ostrov Fisolo v Benátskej lagúne nedávno predal súkromníkovi. Zdá sa, že benátske ostrovy sa stanú predmetom stavebných špekulácií, pretože je to už druhý ostrov v súkromnom vlastníctve.

ROZTRŽITÝ. Séf austráliskej tajnej služby John Ryan odstúpil z funkcie. Utrpel poriadnu blamáž, keď jeho ľudí pozatýkali pri cvičnom prepade exkluzívneho hotela v Melbourne. Zubudol totiž o cvičení upovedomil vedenie hotela.

SOCHÁROVÉ LÁSKY. Americkému sochárovi J. Browningu sa napriek vynaloženému úsiliu nepodarilo zbaviť jednej slabosti: často sa zamiloval do nejakej filmovej hviezdy. Na svoje zaľúbené listy dostával odmietavé odpovede, pretože sa nemohol pochváliť ani slávou ani peniazmi. Aby sa utešil, zakaždým vylesal šesť stôp vysokú sochu objektu svojej väčšiny a v noci ju tajne umiestnil v parku. Raz ho zadržali na mieste činu. Súd po prehliadke neobyčajných prác uložil Browningovi stodolárovu pokutu. „Jeho sochy nemôžeme poklaňať za umelecké diela“ znel rozsudok. Autora obvinili zo znečisťovania verejných priestorov...

KÝM DIEĽA DOSPEJE

RASTIE A ROZVÍJA SA. Zavesme hrátku nad posteľkou trojmesačného dieťaťa a uvidíme, ako upreme bude na ňu hľadiť, keď ňou pohybujeme. Eude sa dokonca pokúsať chytíť ju ručičkami. Samozrejme tieto pokusy neprinesú úspech tak rýchlo, lebo pohyby dieťaťa v

tomto období nie sú ešte koordinované, presné a zladené s okom. Ale predsa každý deň prináša pokrok. Stále lepšie ide trojmesačnému dieťaťu dvhanie a otáčanie hlavičky, naťahovanie ručičiek. Ak ho položime na brušku, vie zdvihnuť hlavičku aj s plecami niekoľko centimetrov nad posteľku. Maličké ručičky s tenulkými prštečkami sa vedú pohybovať dokonca aj v spánku.

POLROČNÝ. zdravý, dobré sa vyvíjajúci kojencie vie už veľmi veľmi. Samozrejme, stáva sa, že s ovládnutím nejakej schopnosti nútí rodičov čakať trochu dlhšie (týždeň alebo dva), zato inú nadobudne rýchlejšie. Ved' neexistuje rovnaké deti.

Pokusy posadit sa samostatne sú v tomto veku všeobecné. Dieťa sa vie šikovne prevrátiť z chrbta na bruško a v tejto polohu sa dviaha na ručičkách a nožičkách a pokúša sa posadiť. Počas týchto pokusov sa stáva, že raz hlavička, inokedy zadoček prevažia a dieťa musí opäť začínať z ležiacej polohy. Keď dieťa posadíme, rýchle sa kloní dopredu, čo znamená, že ešte nie je zrelé pre samostatné sedenie. Preto ho k tomu nenufme. Zato zaistenie dieťaťa slobody pohybu a priležitosti na cvičenie urýchluje deň, keď bude dosťatočne silné a schopné sedieť dlhšie a rovno.

PLAZIŤ SA dieťa usiluje už vo veku 6–7 mesiacov života. Je to veľmi primitívny, ale účinný spôsob pohybovania sa pomocou jednej nožičky, ramien a rúk. Druhá nožička slúži na udržanie rovnováhy. Stáva sa tiež, že dieťa sa nepokúša plaziť, ale začína chodiť bez tejto prechodnej fázy. Samozrejme nemusíme sa tým znepokojovala.

PRAVDY
A POVERYROSTLINY V LOŽNICI
ZHORSUJÍ KVALITU
VZDUCHU.

Ne. Přítomnost pokojových rastlín nemá žádný významnejší vliv na složení vzduchu, který během spánku dýcháme. Pouze květiny se silně aromatickou vůní bychom měli z ložnice odstranit, protože pronikavá vůně může podráždit nervový systém a způsobit poruchy spánku.

ZUBNÍ PLOMBY MOHOU
ELEKTRIZOVAT.

Ano. Jestliže máme v ústech různé druhy kovů, které přicházejí do styku s kyselinami (obsahují je sliny), může reakcí vzniknout elektrický náboj, který citlivější člověk pocítí jako lehký „úder“. Nejlepší obranou je dát si zhotovit všechny zubní výplně a části umělého chrupu z nekovových materiálů.

ZADNÍ ZUBNÍ STOLÍČKY SE
NEJRYCHLEJÍ KAZÍ.

Ano. První zadní stoličky vyrastou u většiny lidí jako první zuby stálého chrupu — proto se

ponejvice jako první plombují, případně vytrhávají. Ne však proto, že jsou to nejstarší zuby, ale proto, že se zanedbávají. Mnohé děti si totiž nepriyvýkly na pravidelné čištění mléčného chrupu a o to více pak trpí stoličky chrupu stálého.

RASTLINY,
OVOCIE...

VERONIKA OBYČAJNÁ

Veronica chamaedrys, ľudovo veronika, je rastlina s popínavými stonkami, dlhá až 30 cm. Rastie na čistinách, pri potokoch, v lese. Má oválne, ostro zúbkovité zamiatové listy. Od mája do júna rastú na nej jasnomodré kvietky s tmavomodrými žilkami. Niekedy môžu byť kvietky aj ružové. Má jemnú slabú vôňu.

Liečive účinky, ktoré v 16. a 17. storočí objavili nemeckí botanici, má kvet aj celá časť nadzemou. Veronika má čistiacie vlastnosti, odporúča sa pri fažkostach trávenia a proti únavi. Napomáha eliminovaniu zvyškových organických látok. Takisto sa odporúča pri zápale hrdla a ústnej dutiny.

Niekto receptov

Obklady na podráždenú plet s hnisavými vyrážkami:

Uvarite si odvar zo 40 g kvetu veroniky a z pol litra vody (necháte vrieť 10 minút a sedíte). Z pripraveného odvaru si potom robíte na tvár obklady. Necháte ich pôsobiť 15 až 20 minút. Obklady si prikladajte na plet niekoľkokrát denne.

Takto získaný odvar z veroniky môžete používať aj na vyplachovanie ústnej dutiny a na klektanie.

Čaj proti únavi:

Pripavíte si čaj z 10 g veroniky a z 1/2 l vody. Necháte vrieť 15 minút. Precedíte ho a osladíte medom. Pijete 2 hrnčeky čaju denne.

Pri chorobách obličiek a zápaloch močového mechúra. Uvaríte si čaj z 35 g kvetu veroniky a z 1 l vody. Varíte 10 minút. Precedíte ho a pijete medzi jedlom 3 hrnčeky čaju denne.

ZO ŠÍREHO
SVETA

V JUŽNOM FRANCÚSKU, v departemente Dordogne speleológovia objavili jaskyňu a v nej na stenách okolo 15 kresieb pochádzajúcich pravdepodobne pred 25 000 rokmi. Sú to kresby zvierat: mamutov, koní a kozorožcov. Ak výskumy potvrdia predbežné datovanie kresieb bude to znamenať, že sú o ok. 10 tisíc rokov staršie ako kresby zo slávnej jaskyne v Lascaux, ktorá sa ostatne nachádza v tom istom departemente vo vzdialosti necelých 100 km.

NEOBVYKLÉ DIELO vzniklo v Helsinkách, finskom hlavnom meste. Je to obrovský obraz-mosaika. Má dĺžku 1,5 kilometra a plochu skoro 500 štvorcových metrov. Jeho tvorcami bolo 3605 maliarov amatérov. Tak teda Fini prekonali doterajší rekord Švédov, ktorí vytvorili výtvarné dielo s plochou 238 štvorcových metrov, a tým budú zapísaní v Guinessovej knihe rekordov.

SVET ZVIERAT je v Brazílii bohatý ako nikde inde na svete. Žije tam 1580 z 8700 známych druhov vtákov a 750 druhov cicavcov žijúcich na zemeguli. Žiaľ aj tuná ľudové ohrozenie faunu. Klčovanie džungle a pytliačenie spôsobuje, že je stále mennej mravčiarov a opíc, hynú amazonské tulene, oceloty, čierne vŕstany. Vlada vydala zakaz polovať na divé zvieratá, ale v ľudoprázdných oblastiach sú fažkosti s kontrolou dodržiavania tohto zakazu. Jedinou záchrannou je zakladanie rezervácií a národných parkov. V Brazílii je ich 23, ale je to stále príliš málo.

Podobne je v Afrike. Napr. v Keni sú ohrozené slony. Veľké stáda slomov stále bojujú o pokrm. Pytliačenie, dlhotravajúce suchá a explootácia lesov zväčšuje ich ohrozenie.

Vo svete zvierat je veľa fascinujúcich faktov, o ktorých sa všeobecne málo vie. Napríklad to, že mravec môže uniesť farachu, ktorá päťdesiatkrát prevyšuje váhu vlastného tela. Krty za jednu noc vie vykopať tunel dĺžky do 100 metrov. V tele husenice sa nachádza viac ako 200 svalov, a slimák „ovonávajú“ pomocou jazyka, ktorým zachytávajú vôňu zo zeme a vzduchu.

DÔVTIPÉ RYBIČKY. Majú názov Thassoma dupprey, sú zriedkavé a veľmi zaujímavé. Americkí vedci z univerzity v Honoluulu si všimli niečo, čo ich veľmi prekvapilo. Totiž spozorovali, že tieto rybičky vedia, podľa situácie, meniť pohlavie. Ak sa zo skupiny ryb odstráni mužských jedincov, niektoré rybičky, ktoré boli dotyčne samičkami, ich vedia úspešne nahradiť.

Tieto slušivé šaty majú predĺžený živôtik s mierne naberanou všivanou sukňou, kimonové rukávy a košeľový golierik. Všimnite si originálny slamený pletený opasok a malý slamený klobúčik.

Tento rok kockované látky sú veľmi módné. Na chladnejšie letné dni vám odporučame tieto dvojdielné šaty. Kabátik je voľný s kimono-vými rukávmi, dvojradovým zapínaním, malým stojatým golierikom a veľkými vreckami zapínanými na gombíky. Sukňa je skladaná, opasok kožený a platený klobúk.

Všimnite si originálnu kombináciu týchto dvojdielných šiat. Dlhý voľný, kabátik, zapínaný po celej dĺžke, s veľmi širokými všivanými rukávmi, je z pásikovanej látky a sukňa z kockovanej, samozrejme farebné zladená.

VIEŠ, ŽE...?

BANDAR SERI BEGEWAN, sultán petrolejového ministra na ostrove Borneo by potreboval skoro päť rokov, ak by ehej denne nocoval v inej izbe svojho paláca, ktorý ich má 1788. Je to druhý, čo do počtu izieb, palác na svete.

KVETY Z... KONZERVY. Vezmememe nôž na otváranie konzervy, konzervu, ktorá má tvár pekného, farebného kvetináča otvoríme, každý deň polievame jej obsah a o mesiac alebo dva máme krásne kvitnúcu rastlinu. Kto mohol prísť na taký nápad? Samozrejme Japonci. V Japonsku

sa práve taký dar najčastejšie dáva pri príležitosti narodenín, rodinných jubilejných osláv, počas stretnutí chlapca s dievčaťom. A nápad je jednoduchý. V konzerve sa nachádzajú semená a patrie prepravovaná pôda s umelými hnojivami. Kvety v konzervách predávajú v šiestich rôznych druhoch, ktoré kvitnú po celý rok.

... CESNAK môže pôsobiť ako antibiotikum a zabijať baciely nachádzajúce sa v črevach? Prednosti cesnaku poznali už v starejke, ale liečivé vlastnosti tejto neobvyklej rastliny vzbudzujú stále väčší záujem vedcov. Jedna z teórií, ktorej autorom je dr. Konvick z mnichovskej univerzity tvrdí, že cesnak odohráva úlohu v predchádzaní rakoviny. V tých oblastiach sveta, kde obyvatelia pravidelne jedia ve-

ké množstvá cesnaku, počet ochorení na zvieratách dokázali, že výťažok cesnaku brzdí rozvoj rastlinových buniek.

ZÁZRAČNÝ STROM Z FILIPÍN Na Filipínoch rastie strom, ktorý je medzi miestnymi obyvateľmi známy pod názvom changa. Čoraz častejšie ho však volajú „naftovým stromom“. Prišlo sa na to, že v jeho plochoch je olej s obsahom 16 percent alkoholu, ktorý zložením a svojimi vlastnosťami veľmi priporúča petrolej. Aj v iných krajinách juhovýchodnej Ázie sa začal vyhľadávať tento strom, pretože sa môže stať dôležitým náhradným zdrojom palív, ktoré sa dosiaľ získaval spracúvaním ropy. Pre Filipíny je tento objav veľmi dôležitý, pretože spotrebujú tekutého paliva uspokojovali na 85 percent dovozom ro-

rení na rastlinu je menší. Výypy. V krajine v súčasnosti využívajú trojročný plán na založenie plantáží, z ktorých sa bude získavať „rastlinný petrolej“:

JEDNA RODINA — PÄTNÁST DETÍ

V sovietskom Jakutsku nie sú početné rodiny zriedkavosťou. Dedina Jedejci však poznajú v celej autonómnej republike. Žije tu 12 žien, ktoré majú spolu 135 detí. Rekord drží rodina Jakovlevcov s 15 deťmi. Päťdesiatročná Tatiana Jakovlevová daťa život šiestim chlapcom a deviatim dievčatám; vekový rozdiel medzi najstarším a najmladším diefaom je 21 rokov. Rodina dostala značnú pomoc od štátu, susedia im pomohli pri prestavbe domu a priama finančná podpora presiahla 10 tisíc rublov.

**LEKARZ
WETERYNARIU**

Dzisiaj odpowiem zbiorowo na kilka listów, w których powtarzają się te same problemy nurtujące hodowców.

POMÓR SWIŃ — jest chorobą zaraźliwą, na którą zapadają świnie bez względu na wiek i w każdej porze roku. Zarazek pomoru jest bardzo odporny na działanie różnych czynników zewnętrznych. Zimno nie niszczy go, nawet przeciwnie — niska temperatura ułatwia mu dłuższe przelewanie. Również i sól nie niszczy zarazka, tak że w miesięcy solony może on utrzymać się do pół roku. Ze środków odkażających najlepiej i najszybciej zabija wirusa pomoru roztwór sody żrącej, a także roztwór wapna chlorowanego. Zarazek pomoru świn zabija również wysoka temperatura, a więc gotowanie. Zarażenie następuje przez bezpośrednie zetknięcie się świn zdrowych z chorymi lub pośrednio — przez załączoną wodę do picia, pasze zanieczyszczone odchodami chorych zwierząt. Zarażenie może również nastąpić wskutek podawania świniom wody z plukania mięsa pochodzącego ze świn podanych ubojowi z konieczności

lub pokątnego handlu. Objawy choroby występują między 4 a 20 dniem od chwili wtargnięcia zarazka do organizmu świń. Zależy to od odporności organizmu, na którą wpływają warunki utrzymania i żywienia. Od warunków tych zależy również przebieg choroby. Objawy te uzależnione są od przebiegu choroby. Jeśli choroba przebiega szybko, śmierć następuje nagle. Jeżeli choroba przebiega wolniej, objawy są wyraźne: świnia traci apetyt, jest smutna, zagrzebuje się w słomę, chód ma chwiejny a niekiedy wydaje się, że jest sparaliżowana. Choroba może też objawiać się w ten sposób, że świnia szybko chudnie, ma podkasany brzuch, chętnie pije gnowówkę, a temperatura ciała wynosi 40,5 — 41,5 stopnia. Poza tym przy powolnym przebiegu występuje cuchnąca biegunka koloru szaro-zielonkawego lub nawet krwawa. Na skórze pojawiają się czerwonosinie drobne plamki szczególnie na brzuchu, w uszach i wewnętrznej stronie nog. Przebieg choroby jak podano wyżej wydaje się różny. Śmiertelność jest duża. Znane są jednak przypadki, że niektóre sztuki zdrowieją. Są one bardziej niebezpieczne, gdyż wydalają z siebie zarazki i stają się źródłem nowego zakażenia. Maciory, które przechorowały pomór, wydają na świat prosiątko nie zdolne do życia. Padają one zaraz po urodzeniu lub też później. Maciory takie należy usuwać z hodowli. W razie wystąpienia objawów wzmacniających podejrzenie pomoru, należy bezzwłocznie

wezwać lekarza. Pomór jest chorobą zwalczaną z urzędu. W celu zlikwidowania zarazy chorobę świnie zabija się, a mięso odkaża przez gotowanie. Po usunięciu świn odkaża się zagroda roztworem żrącej sody. Wprowadzenie zdrowych świń do takiej zagrody dozwolone jest dopiero po uchyleniu zarządzeń weterynaryjnych. W zapobieganiu pomorowi należy zwrócić uwagę na to, aby kupować świnie tylko z gospodarstw wolnych od chorób świń, a kupując na targu żądać od właściciela świadectwa miejsca pochodzenia, zdarzają się bowiem i tacy, którzy wywożą swoje prosiątko na targ wtedy, gdy w ich chlewie pojawia się choroba. Świnę nowonabytych nie wprowadza się od zaraz do chlewa, lecz przechodzi w oddzielnym pomieszczeniu przez okres miesiąca.

ROBACZYCA PLUC U OWIEC — Przyczyna choroby są długie cienkie robaki dostające się do płuc. Robaki te mogą zatkać oskrzela, to jest przewody prowadzące powietrze do płuc. W ten sposób część płuc, których oskrzela zostają zatkane robakami, pozbawione są dopływu powietrza i przestają pracować. Na robaczyce płuc najczęściej chorują młode owce i kozy. Chora owca lub koza kaszlać wykrztusza z oskrzeli pasożyty, lub niewidoczne golenym okiem jaja pasożyta, które zanieczyszczają otoczenie. Przy kaszlu jaja mogą dostać się też do gardła i zostają wtedy polkniete. Wówczas w żołądku takiej owcy rozwija-

ja się z jaja dojrzałe robaki które przechodzą przez przepokarmowy i z kałem wydają się na zewnątrz. Jeśli owce jedzą paszę lub wypijają wodę której są jaja pasożyta, to ich organizmie rozwinię się bak, który wędruje do płuc tam wywołuje wspomnianą chorobę. Pierwszym objawem choroby jest posmutnienie zwierzęcia i kaszel, który na początku słabszy, potem silniejszy i ciągły. Zwierzę w czasie kaszlu ślekuje. Z nosa wycieka płyn, który czasem zawiera krew. Ciek powoduje swędzenie nosa, dającego chorem zwierzę trzesień o ziemię. Oddychanie się coraz bardziej utrudnione. Jeśli choroba trwa dłużej, zwierzęta duże leżą, chudną i pojawiają się u nich obrzęki dolnej części szyi na pokrywach, brzuchu i dolnej części klatki piersiowej. Złe odżywianie i zwłaszcza małe, gorzej przechodzą chorobę, która w przeważnie kończy się śmiercią. Nie uniknie się w przypadku choroby wezwania lekarza, zapobiec chorobie, dobrze by wypasać zwierzęta kwaterami, jest co 5 dni przepędzać je nową kwaterą. Niezbędne także okresowe odrobaczanie owiec.

INFLUZENA KONI — choroba zaraźliwą wywoływaną przez wirusa. Zakażenie następuje przy zetknięciu się koni z chorymi oraz przez nieszczególnie moczem i kątami zwierząt paszy, wody a wiat i przez człowieka. Szerzy-

ZUZKA VARI

ČO NA OBED?

PAŽÍTKOVÁ POLIEVKA

Rozpočet: 100 g koreňovej zeleniny, 2 viazaníčky pažítky (szczypiorek), 50 g masla, 50 g krupice, soľ, 1 kocka slepačieho bujónu alebo vývar z kostí, 2 žltky, 50 g postrúhaného syra.

Na polovicu masla oprážime umytú, nadrobno postrúhanú zeleninu, pridáme krupicu, popräžime do zlata a podlejeme vývarom. Druhú polovicu masla vymiešame so žltkami a syrom, osolíme a zamiešame do horúcej polievky. Nakoniec pridáme pokrájanú pažítku.

DETVIANSKY GULAS

Rozpočet: 500 g baranieho mäsa z plecka, 60 g masti, 3 veľké cibule, soľ, mletá červená paprika, 300 g zemiakov, 3 strúčky cesnaku, kečup.

Umyté a na hrubšie rezance pokrájané baranie mäso dáme na pokrájanú spnenú cibuľu, pridáme cesnak rozotretý so soľou, mletú červenú papriku, podlejeme vývarom a dusíme. Pred dohotovením pridáme kečup a na kocky pokrájané, v šupke uvarené zemiaky.

Podávame s chlebom a hlávkovým šalátom.

ZELENINOVÝ PUDING

Rozpočet: 2 kaleráby, 8—9 mrkvíčiek karotiek, 4 vajcia, 50 g masla, 100 g hrubej múky, 60 g syra, 5 dl mlieka, mleté čierne koreniny, soľ, strúhanka.

Z masla a múky pripravíme bledú záprážku, zalejeme je mliekom a uvaríme na hustý bešamel. Do bešamułu pridáme tvrdý postrúhaný syr, na chrenovom strúhadle postrúhané kaleráby a karotku, soľ, mleté čierne koreniny, žltky a z bielkov ušťahaný tuhý sneh. Žlaha zamiešame, dáme do masla vymiestenej a strúhankou vysypanej pudingovej formy a vo vodnom kúpeli pomaly varíme. Uvarený puding vykllopíme, nítou alebo tenkým nožom pokrájame na rezy, posypeme opráženou strúhankou a pokvapkáme maslom.

Puding môžeme podávať aj so šalátovou omáčkou alebo zemiakovou kašou.

ŠALÁT

JARNÝ REĎKOVKOVÝ ŠALÁT

Rozpočet: 3 viazaníčky reďkovky, 1 viazaníčka mladej cibuľky, 1 viazaníčka kôpnu, 2 vajcia, soľ, cukor, 1 dl kyslej smotaniny.

Umyté a očistené reďkovky pokrájame aj so šupkou na tenké kolieska, pridáme nadrobno pokrájanú cibuľu aj s viňafoú, zalejeme smotanou, v ktorej sme rozmiešali cukor a osolíme. Salát dáme na misu a posypeme na tvrdo uvareným a na kocky pokrájaným vajcom a nadrobno posekaným kôprom.

OSLÁVENCOM

ZETKOVÝ KRÉM S OVOCÍM

Rozpočet: 5 dl mlieka, 100 g cukru, 2 žltky, 20 g hladkej múky, vanilkový cukor, jahody alebo maliny, šťahačka.

Žltky s múkou rozmiešame v troche studeného mlieka. Ostatné mlieko s cukrom prividejme do varu, za stálého miešania prilejeme žltky s múkou a povaríme dve minuty (stálé miešame). Vychladnutý krém ešte prešláhame metličkou alebo v mixéri. Umyté pokrájané jahody dáme do vyšších pohárov, zalejeme krémom a navrh dáme zasa jahody. Krém pred podávaním ozdobíme šťahačkou.

OVOČNÝ KOLÁC

Rozpočet: 250 g polohrubej múky, 150 g práškového cukru,

150 g margarinu, 3 vajcia, lyka prášku do pečiva, ovocie.

Margarín vymiešame s ovocom, postupne pridáme valičom stálé miešanie, po pridáme čerstvé alebo zavádzané ovocie, pokrájané na malé kúsky a nakoniec vsypeme mazanec s práškom do pečiva. Cesto rozotrieme na vymasenú a mukou pospaný plech a vložíme. Vychladnutý koláč posypeme cukrom.

MLADÝM GAZDINÁM

Aby špenát nestratil jasnú farbu, varíme ho ho (spočiatku odkrytý) vo väčšom množstve osolenej vody.

Mrkvu varíme alebo dusíme malom množstve vody a zakrytú, aby si uchovala jej chuť. Málo výraznú chuť mi môžeme zlepšiť kečupom a citrónovou šťavou.

Zeler si zachová peknú žltou farbu, ak ho dáme variť do vedej a okyslenej vody.

Vonkajšie zelené listy hľaviceho šalátu majú väčšiu biogickú hodnotu ako svetlo „srdiečko“ šalátu.

Zemiakovú kašu riedime horúcim mliekom. Keby

się tej choroby sprzyja długi okres rozsiewania zarazków przez konie, które przechorowały influenzę — trwa on miesiącce, a nawet lata. Choroba rozprzestrzenia się szybko, niekiedy może opanować wszystkie konie we wsi. Koń traci apetyt, od czasu do czasu chwytą pokarm, przeżewiuje go leniwie, nie polka, często opiera głowę o żłob, nie zwraca uwagi na otoczenie, oczy ma zamknięte gdyż są wrażliwe na światło i obficie izawią. Na przedpiersiu, podbrzuszu i nogach występują obrzęki. Temperatura dochodzi do 40–42 stopni, a nawet wyżej. Nieco później występuje zaparcie lub biegunka, co wskazuje na zapalenie żołądka i jelit. Poza tym może pojawić się obrzęk gardła, który grozi śmiercią przez uduszenie. Zazwyczaj po 6–8 dniach temperatura spada, a w ciągu następnych 1–2 tygodni następuje wyzdrowienie. Niekiedy choroba lubi trwać 3 tygodnie i dłużej. Po przechorowaniu, konie są odporne na influenzę do końca życia. Przy podejrzeniu tej choroby trzeba wezwać lekarza a samo zwierzę odosobić. Dotychczasową karmę zamienia się na zielonki, dobre słodkie siano, marchew. Wodę do picia podaje się odstaloną — niezbędny zimna. W okresie zdrowienia należy zwierzę dobrze odżywiać. Zapobieganie przy tej chorobie jest identyczne jak i przy wszystkich innych chorobach zakaźnych.

H. MĄCZKA

použili studené mlieko, kaša by sa pri spracovaní lepila.

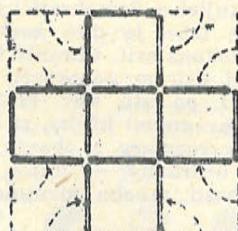
Omeleta urobená s vodou je chrumkavejšia ako s mliekom.

Do zvyšných vajec pridáme strúhanku, soľ, mleté čierne koření a urobíme malé guľky, ktoré uvaríme v hovädzej polievke.

Rýchly múčnik pripravíme z ovocia zaliatého uvareným pudingom.

Koláče alebo zákusky, ktoré pred pečením potierame bielkom, dostanú veľmi peknú farbu, ak do bielka pridáme lyžíku medu.

**ODPOVEĎ:
HLAVOLAM:**

SILUETY A STÍNY: figurky a jejich stíny: 1–14, 3–16, 5–8, 7–2, 9–12, 11–6, 13–18, 17–4. Silueta č. 15 nemá svůj stín a stín č. 10 nepatří k žádné postavičce.

S PRAWNIK

SZCZEGÓLNE UPRAWNIENIA KOMBATANTÓW

W dniu I stycznia 1983 r. weszła w życie ustanowiona o szczególnych uprawnieniach kombatantów. Ustanowiona ta określa uprawnienia przysługujące uczestnikom walk o narodowe i społeczne wyzwolenie Ojczyzny, uczestnikom Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Paździerskiej, walk przeciwko siłom reakcji i ruchom faszystowskim, uczestnikom walk o utrwalenie władzy ludowej, uczestnikom ruchu oporu, osobom, które ze względów politycznych narodowościowych lub rasowych były więzione w hitlerowskich obozach koncentracyjnych i więzieniach oraz osobom prowadzącym w okresie okupacji hitlerowskiej tajne nauczanie dzieci i młodzieży. Określone w ustawie uprawnienia przysługują osobom posiadającym obywatelstwo polskie oraz stałe miejsce zamieszkania na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jeżeli osoby te są członkami Związku Bojowników o Wolność i Demokrację lub spełniają warunki wymagane dla członkostwa tego związku.

KTO ORZEKA, ŻE DANA OSOBA SPEŁNIA WARUNKI DO UZYSKANIA UPRAWNIENI PRZEWIDZIANYCH W USTAWIE?

Orzeka o tym Związek Bojowników o Wolność i Demokrację wydając odpowiedni dokument, którym jest zaświadczenie albo legitymacja kombatanta, wystawione przez właściwy zarząd wojewódzki ZBoWiD na podstawie orzeczenia tego organu o spełnieniu przez kombatanta warunków do uzyskania świadczeń i uprawnień. ZBoWiD ustala również okresy działalności kombatantkiej. W braku danych do ustalenia okresu takiej działalności, gdy podstawa do uznania osoby za kombatanta jest nieetatowa, przyjmuje się okres działalności w wymiarze jednego miesiąca.

Jakie uprawnienia emerytalne przysługują kombatantom? Kombatantom, którzy nie są inwalidami wojennymi lub wojskowymi, natomiast byli więźniami obozów koncentracyjnych i więzień, jeżeli w związku z tym zostali zaliczeni do jednej z grup inwalidztwa — przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w przepisach o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (miedzy innymi większe świadczenia pieniężne).

W stosunku do wszystkich kombatantów, okresy działalności kombatantkiej zalicza się w wymiarze podwójnym do okresu zatrudnienia, od którego zależy przyznanie emerytury lub renty (zalicza się to również w wymiarze podwójnym do okresu prowadzenia gospodarstwa rolnego).

Kombatantom uprawnionym do emerytury lub renty, a nie otrzymującym dodatków z tytułu odznaczenia orderem lub tytułem honorowym, albo z tytułu tajnego nauczania, przyznaje się do emerytury lub renty dodatek kombatantki w wysokości 20% podstawy wymiaru emerytury lub renty miesięcznie, nie więcej jednak niż 3.000 złotych.

Do emerytur i rent przysługują kombatantom i członkom ich rodzin również następujące dodatki:

- rodzinne oraz dla sierot zupełnych
- dodatek pielegnacyjny po osiągnięciu 75 lat życia w wysokości 30% najniższej emerytury
- dodatek z tytułu odznaczeń państwowych wynoszący miesięcznie 20% podstawy wymiaru emerytury lub renty nie więcej jednak niż 3.000 złotych.

JAKIE SĄ UPRAWNIENIA KOMBATANTÓW, KTÓRZY NIE SĄ EMERYTAMI LUB RENCISTAMI?

Kombatantom, którzy nie mają prawa do renty lub emerytury, oraz nie mają niezbędnych środków utrzymania Prezes Urzędu do Spraw Kombatantów może przyznać w drodze wyjątku:

- emerytura, jeżeli osiągnęli wiek 55 lat kobieta i 60 lat mężczyzna
- rentę inwalidzką, jeżeli zostały zaliczeni do jednej z grup inwalidów.
- Członkom rodzin pozostającym po kombatancie Prezes Urzędu do Spraw Kombatantów może przyznać w drodze wyjątku rentę rodzinną, jeżeli osoby te:
- nie mają prawa do emerytury lub renty oraz nie mają niezbędnych środków utrzymania, a ponadto
- odpowiadają warunkom wymaganym do uzyskania renty rodzinnej.

Do rent i emerytur przyznanych przez Przesa Urzędu do Spraw Kombatantów przysługują dodatki rodzinne, dla sierot zupełnych, pielegnacyjny, z tytułu odznaczeń państwowych albo kombatantki. W razie śmierci osoby pobierającej emeryturę lub rentę przysługuje zasiłek pogrzebowy.

JAKIE JESZCZE DODATKOWE ULGI SĄ PRZEWIDZIANE DLA KOMBATANTÓW?

Kombatanci korzystają w miarę możliwości z pierwszeństwa w przyjmowaniu na leczenie w szpitalach i sanatoriach leczniczwa specjalnego i zakładowego.

Kombatanci objęci są badaniami profilaktycznymi, których celem jest uzyskanie oceny stanu zdrowia poszczególnych osób i ustalenie właściwego postępowania leczniczego. Badania prowadzą co 2 lata zakłady społeczne służby zdrowia właściwe ze względu na miejsce zamieszkania kombatanta. Ponadto kombatantowi zakwalifikowanemu na leczenie uzdrowiskowe przysługuje pierwszeństwo w uzyskaniu skierowania na to leczenie, a kombatantowi zakwalifikowanemu do domu pomocy społecznej przysługuje pierwszeństwo w uzyskaniu miejsca w takim domu.

Kombatantom przysługuje:

- ulga przy przejazdach miejskich środkami komunikacji
- zniżka cen wykupu od państwa lokalu mieszkalnego na własność
- pierwszeństwo w nabyciu od państwa działki rekreacyjnej
- pierwszeństwo w nabywaniu maszyn i urządzeń, a także środków opałowych, o ile prowadzą gospodarstwo rolne lub inną działalność gospodarczą na własny rachunek i nie zatrudniają pracowników najemnych

Ponadto kombatantom, którzy są emerytami, rencistami lub inwalidami przysługują uprawnienia:

- ulga przy kupnie biletów w wysokości 50% na przejazdy kolejowe i autobusami
- zniżka w wysokości 50% w opłatach za abonament telefoniczny oraz zwolnienie od opłat za używanie odbiorników radiowych i telewizyjnych.

(Podstawą do przyznania ulg stanowią: dokument stwierdzający uprawnienia kombatantkie, oraz aktualny odcinek emerytury lub renty wyplacanej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, a w odniesieniu do kombatantów nie pobierających emerytury lub renty — orzeczenie komisji lekarskiej do spraw inwalidztwa ustalające grupę inwalidzką.

- ulga w opłatach za korzystanie z energii elektrycznej gazowej i cieplnej dla celów domowych wynosząca: za energię elektryczną 90 zł miesięcznie (1080 rocznie), za paliwa gazowe 40 zł miesięcznie (480 zł rocznie), za centralne ogrzewanie 80 zł miesięcznie (960 zł rocznie), za ciepłą wodę 30 zł miesięcznie (360 zł rocznie).

Ulga ta przysługuje wyłącznie za zużycie energii do celów domowych w miejscu zameldowania na pobyt stały, bez względu na to, czy rachunek lub inny dokument (np. książeczkę opłat) wystawiany jest dla kombatanta, czy jego małżonka wspólnie z nim zamieszkującego. Uprawnienie do ulgi ustala właściwy dla miejsca zamieszkania kombatanta rejon energetyczny na podstawie przedstawionego zaświadczenia lub legitymacji kombatantkiej oraz odcinka przekazu pocztowego emerytury lub renty, a dla kombatanta inwalidy — orzeczenia o zaliczeniu do jednej z grup inwalidzkich.

Kombatantom inwalidom przysługuje również ulga w opłatach rejestracyjnych od pojazdów samochodowych oraz w opłacaniu składek za ubezpieczenie pojazdów samochodowych. Opłaty rejestracyjne od używanych do celów niezarobkowych motocykli i samochodów osobowych należących do kombatantów — inwalidów wynoszą:

- od motocykli i pojazdów samochodowych o ciężarze własnym do 400 kg oraz przyczep (naczep) — 100 zł
- od samochodów osobowych i towarowo-osobowych 200 zł.

Natomiast opłata rejestracyjna od należących do właścicieli gospodarstw rolnych ciągników typu rolniczego, przeznaczonych do robót rolnych i tylko okolicznościowo używanych do przewozu na drogach publicznych wynosi 600 zł.

DARIUSZ ANTONIAK

HVIEZDY O NÁS

Rozvaha a ovládanie — to je to, čo teraz potrebujete. Hrozia ti konflikty a prekážky, najmä v práci. Nepomôže ti, že udrieš pásťou do stola, viac dokážeš úsmevom. Ani doma nič nevyriešiš suchým tónom a prísnostou. Pozeraj na svet veselie, iste nájdeš nejaké východisko.

Budeš plný života a energie, ale mohol by si ju využiť na niečo iné, ako na náhodné známosti a lúbostné dobrodružstvá, ktoré vyvolávajú klebety a okrem toho ťa budú stáť veľa peňazí. Doma sa ovzdušie ochladí — môže to byť následok tvojej ľahkomyselnosti. Snaž sa prelomiť ľad srdečnosti a dobrým slovom.

Dobrý mesiac, aj keď trochu nepokojný. Ale ty sa v zložitých situáciach cítis ako ryba vo vode. Keď iní strácajú hlavu, vieš dobre využiť okolnosti. Len ne-

prepínaj svoje sily a nervy a nezanedbávaj zdravie. Nehrozi ti nič väzneho, ale musíš zmierniť životné tempo.

V práci budeš mať nezavinené starosti a nepríjemnosti. Neträgt sa, a pokojne čakaj, až búrka prejde. Všetko sa vysvetlí v tvoj prospech, získaš široké pole pôsobnosti a možnosť lepšej mzdy. Budeš mať aj štastie v hre.

Ak si šéfom, pouvažuj, či by si nemal odvolať niektoré svoje rozhodnutia. Porad' sa s priateľmi, neber na ľahkú váhu ich mienku. Nemusíš mať vždy pravdu. V osobnom živote situácia nie je ružová, čakajú ťa nedorozumenia a hádky, v ktorých nevieš držať nervy a jazyk na uzde.

Aj keď máš pravdu, urob niečo, čo obvykle nemáš vo zvyku:

ustúp! Presvedči sa, že diplomacia môže byť lepšou zbraňou ako útok. Máš svoj osud vo vlastných rukách. Všetko pôjde hladko, ak to sám nepokaziš svojím neobratným konaním.

Dobrý a úspešný mesiac. V rodine srdečnosť a zhoda. Opätnovaný cit ti prinesie mnoho radosť. Aj v práci získaš konečne uznanie, nové možnosti a podporu osoby, na ktorej ti veľmi záleží. Všetko pôjde dobre, až na finančnú situáciu. Tvoje ľahkomyselné utrácanie ti môže spôsobiť ťažkosti.

Prekvapíš sám seba. Objaviš v sebe organizačné schopnosti a bez ťažkostí splníš nejaké zložité povinnosti. Čaká ťa finančná odziena, ktorú veľmi potrebuješ, pretože neočakávané výdavky narušia rovnováhu domáceho rozpočtu.

Viac mrakov ako slnca, ale nevzdávaj sa. Ak budeš dôsledný, budúci mesiac bude úspešnejší. Máš okolo seba verných spojencov a nejedného srdečného priateľa. Ak ich neodradiš svojim ostrým jazykom, nájdeš v ich spoločnosti odpočinok a útechu.

Cakajú ťa šťastné dni. Zamiluješ sa a zabudneš na všetky komplexy. Naučíš sa vidieť dobrú stránku vo všetkom — v ľuďoch a v životných situáciach. Budeš schopný veľkomyselnosť a zhovievavosť. To ti môže pospiť, pretože v zamestnaní nejdeš výšku tak, ako očakávaš. Nemáš príliš veľké finančné nároky? Tvoji predstavnenia ich nebúdú chcieť užiť. Štastie ti však bude priať, nielen v láske, ale aj v hre. Nejaká výhra ti zlepší náladu.

Mesiac s knihou. Čas na učenie a dopĺňanie vedomostí. Vývoj situácie a ctižiadostivé plány ťa prinútia vrátiť sa k zanechaným štúdiám alebo dopĺňaniu vzdelania. Bude ťa v tom podporovať niekto blízky, komu leží na srdci tvoja kariéra. Nebude to ľahké, ale nevzdávaj sa. Čo sa dnes naučíš, v budúcnosti sa ti môže hodíť.

Neznáš nudu a jednotvárnosť, hľadáš silné dojmy a dobrodružstvo, ale keď si unavený, rád odpocíváš osamote. Niekoľko blízkych to môže špatne pochopiť a považovať za urážku. Srdečné slovo a vysvetlenie môže všetko napravíť.

NÁŠ TEST

MÁŠ VÝCHOVNÝ INSTINKT?

Víme, že niektorí z nás ho nemají. K tomu, aby ste mohli oceniť vlastné schopnosti v tomto smere, má pomoci náš test.

I. Co soudíš o píslove: „Malé děti — malé starosti, velké děti — velké starosti“?

1. Správně, děti jsou zdrojem neustálých starostí.

2. Děti působí nejen starosti, ale i radosti.

3. Je to píslove pro ty, kteří nesnášejí děti.

II. Na rodičovské schůzce se dozvídáš, že tvé dítě patří ke skupině žáků, s nimiž jsou výchovné potíže, ačkoliv dosud se to nikdy nestalo. Po návratu domů:

1. Bez diskuse trestáš dítě a delší dobu dáváš na jeho nespokojenosť s ním.

2. Promluvíš si s dítětem o situaci ve škole, ale snažíš se bezvýhradne zastávať názor učitele.

3. Nereaguješ, všechno se nějak vyřeší samo.

4. Vyslechneš argumenty dítěte a klidně přijmeš výchovné rozhodnutí.

III. Jdeš s dítětem na procházku. Náhle

se ti přes tvé varování vytrhne, běží a upadne do špinavé louže.

1. Pomůžeš mu vstát, utěšuješ ho a při jiné příležitosti mu vysvetlíš, že se zachovalo nesprávně.

2. Dáš mu výprask, aby se to podruhé neopakovalo.

3. Necháš ho vlastnímu osudu, aby se naučilo poslouchat.

Odpovědi bodujeme podle tabulky:

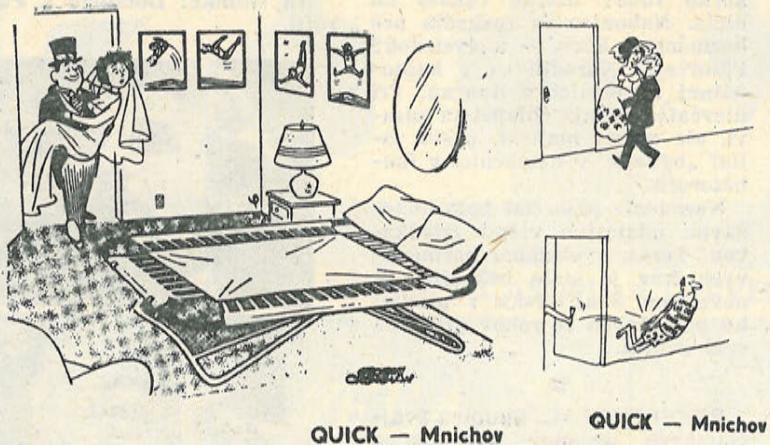
otázka	odpověď			
	1	2	3	4
I	0	5	4	—
II	0	3	1	5
III	5	0	0	—

15–9 bodů: Styk s dítětem je tvou přirozenou potřebou, jsi s ním tehdy, když tě potřebuje a dovedeš takový okamžik vycítit. Chápeš, že výchova neznamená jen péči o tělesné potřeby, ale především zájem o problémy dítěte, vytvoření srdečného ovzduší doma. Vidiš v dítěti partnera, nezlehčuješ jeho tužby, city a hry. Tvůj postoj k dítěti je akceptující a demokratický.

8–5 bodů: Podle tebe je dítě zosobněním všech etností a dokonalosti. Chráníš ho jako oko v hlavě před tisicem nebezpečí, od nemoci a úrazu až po zlý vliv vrstevníků.

Držíš dítě pod ochrannými křídly, zastupuješ ho, plníš všechny rozmary a choutky. Tvůj postoj — příliš ochranný — může přinést dítěti v budoucnosti mnoho životních problémů.

4–0 bodů: Svým způsobem děti miluješ, ale máš svůj vymyšlený ideální vzor dítěte. Tvoje požadavky nepřihlásíš k jeho skutečným vlastnostem a možnostem. Nechceš uznat, že dítě by mohlo zklamat tvé naděje. Dovedeš mu vnitřit svou autoritu, nedovolíš žádný ústupek od jednonu pro vždy stanovených pravidel. Tvůj postoj k dítěti je příliš rigoristický.

QUICK - Mnichov

QUICK - Mnichov

Aky je rozdiel medzi blhou a slonom?

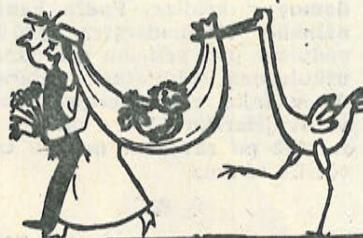
— Slon môže mať blchy a blha nemôže mať slony.

* * *

— Milan, prečo baletky tancujú na špičkách?

— Aby sa neprebudilo publi-
kum.

* * *

KROKODÝL - Moskva

PRALINE - Hamburg

„... a tak se vás ptám, pane Müllere, jestli můžete něco říct na svoji obhajobu, ach promiňte, přehodily se mi stránky!“

Slimáčia mama vystrája dieťa na prvú samostatnú cestu:

— Dieťa moje, dávaj pozor pre-
dovšetkým v zákrutách, tam ľahko môžeš dostať šmyk.

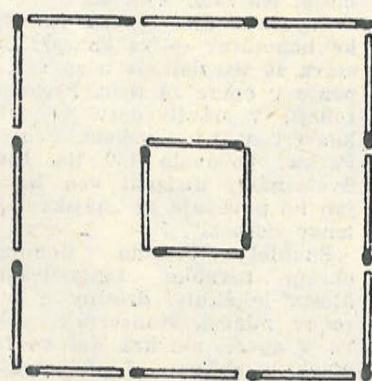
* * *

— Kto je ten muž v lóži vpravo?

— To je redaktor miestneho
denníka.

— A tá žena vedľa neho?

— To je jeho večerná príloha.

DOKÁŽEŠ TO?

HLAVOLAM

Osem zápaliek prestavte tak, aby vzniklo päť rovnakých štvorcov.
(Odpoveď na str. 29)

SILUETY A STÍNY

Postačí se pozorněji podívat, a spatříme různé odlišnosti. Porovnání figurek s jejich stíny ukáže, která z nich má svůj stín a který ze stínů se naopak nehodí k žádné postavičce.
(Odpověď na str. 29)

JMÉNO VĚŠTÍ

SABINA. Ženy tohoto jména jsou solidní a vytrvalé v učení, práci a plnění všech úkolů a povinností, které jim byly svěřeny. Rychle se učí praktickému životu a práci v domácnosti. Je milá, ale vážná. Známí ji mají rádi za snášenlivost, přátelský vztah k lidem, srdečnost a ochotu pomáhat všude tam, kde je pomoc potřebná. Děti ji mají rády. Sabina je k nim dobrá, starostlivá, doveďe si s nimi hrát, pomoci a poradit v jejich dětských problémech. Je učinlivá a pracovitá. Nesnáší něčinnost, mrhání časem a penězi. Už od školních let plní různé veřejné funkce; má plnou důvěru okolí. Sabina je výjimečně solidní a pocitlivá. Její životní plány jsou ani ne tak skromné, ale reálné a uskutečnitelné. Nehledá lehký zisk a slávu. Všechno si zaslouží poctivou prací. Nic v životě neziská lehce, ale právě to ji přináší zadostiučinění. Má zlaté srdce, vždycky na dlani. Ráda poslouchá a vypráví různé zajímavé příběhy. Provádí se za dobrého, rádného člověka, který ji miluje a váží si ji. Je výbornou ženou, matkou a hospodynou. Dobře vaří, doveďe ze skromných prostředků vykouzlit hostinu. Nejčastěji bývá kuchařkou, vychovatelkou, pokladní nebo sociální pracovnicí. Zije dlouho, všichni si jí váží jako dobrého, ušlechtilého člověka.

TADMIR

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale každý z nás sa niekedy pozrie do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám nejaký sen splní? Tak teda, keď sa

vám sníval:

Anjel — pre zdravého dobrá správa, pre nemočného smútok

Útok — narodenie potomka

Balet — budeš na pohrebe

Bič — rodinné rozpory

Brvno — domáce prekážky

Mraky — hádky a súdne rozpory

Budovanie domu — chráni sa pred nepriateľmi

Kupovanie domu — klebety

Otváranie dverí — zisk

Zatváranie dverí — strata

Navliekanie ihly — neúspech

Jahody — úspech v láske

Lyžica — pozvanie na hostinu

Plné umyvadlo — dostaneš peniaze

Prázdne umyvadlo — narobiš dlžoby

Flaša rumu — nešťastie, nehoda

Otrok — daj si pozor na svoje okolie

Ribezle — dosiahneš cieľ

Jelenie parohy — nevera milovanej osoby

Pochodeň — splníš svoje plány

Divoký kanec — pozor, máš nepriateľa

Skaly — veľké nešťastie

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TKCIS: 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCIS.

REDAKCJA: ADAM CHALUPEC (redaktor naczelny) Ján Spernoga (sekretarz redakcji), Dominik Surma, Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny) Eva Rudnicka, Alžbeta Stojowska (tłumacze). Opracowanie graficzne: Areta Fedak.

WYDAWCA: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Ján Galliak, Jozef Griglák, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Angela Kulaviaková, Ján Lukáš, Eugen Mišinec, Lýdia Mšalová, František Paciga, Severin Valšmanský, Andrej Vojtas.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumerate na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: kwartalnie 24 zł, rocznie 96 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeraty w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma – w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeraty w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumerate ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 193.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótu.

Numer oddano do składu 26.IV.84, podpisano do druku 22.V.84.

MARLON BRANDO. ktorého poznáme z filmu Krstný otec, vysielaného naposledy v našej televízii, kupil pred niekoľkými rokmi korálový atol Tetiaora v súostroví francúzskej Polynézie a ubytoval sa tam na stále. Zaviedol chov homárov, potom vybudoval pre privilegovaných turistov hotel v tahitskom štýle z kmeňov kokosových paliem a strechou z palmových listov. Naposledy sa začal zaoberať zakladaním Morskej univerzity, na ktorej vedci budú môcť študovať polynézske dejiny a kultúru, ktorá je ohrozená odtrhnutím sa od koreňov a na zabudnutie.

PLAVKY PO STO LETECH. Pro zdůraznění elegance plavek předvedli k nim v Londýně jako kontrast koupací úbor z roku 1884. Ano, za časů královny Viktorie si dívce nevyšlo k vodě v bikinách s leopardím vzorem. Ovšem pokud jde o obuv na pláž, vede rok 1884 nejméně v poměru 10:0. Kterou si vyberete?

MAGGI SLÁVI 101 ROKOV. Mnohí z nás si dochucujú polievku korením Maggi. Nie všetci labužníci však vedia, že prípravok dostal meno po Švajčiarovi Júliusovi Maggiom. Maggi sa narodil v r. 1846 v kantóne Thurgau a už od skorej mladosti sa vyznačoval veľkou pracovitosťou a obchodným talentom. Ako 23-ročný mal vlastný mlyn a v 32 rokoch bol majiteľom troch veľkých tovární na spracovanie mýky a kaše nedaleko Zurychu. Vyslúžil si meno najbohatšieho Švajčiarskeho mlynára. Maggi bol nielen úspešným podnikateľom, venoval sa tiež spoločenskej činnosti. Bol predsedom gymnastického spolku, založil cyklistický klub, pôsobil v dobročinných spoločkach.

Práve vďaka jednému z nich si Maggi všimol novú nepotešiteľnú skutočnosť. V 80-tych rokoch minulého storočia stále viac Švajčiarskych žien nastupovalo do práce v továrnach. Na vyváranie im čas už neostával.

Strava robotníckych rodín bola nezdravá a stále horšia. Vnukle to Maggimu nápad vyrábať chutné, výživné a nenáročné na prípravu práskové polievky. Bola to na tamtie časy hotová revolúcia. Do jedného zo svojich mlynov zaviedol novú „linku“ a presne pred 101 rokmi, roku 1883 sa na trhu objavili prvé vrecká práškovej hrachovej polievky firmy Maggi. V r. 1886 pán Július zverejnil recept na prípravu polievok a o päť rokov na polievkové kocky. Zakrátko si Maggiho výrobky získali celú Európu a pre mnohé gázdinky sa stali doslova nenahraditeľné. Pre svoju vysokú kvalitu sú cenné a používané dodnes. Na snímke: mladý Július Maggi so ženou.

BREAKDANCE. Na Západe sa objavil nový bláznivý tanec. Volá sa breakdance alebo elektrické boogie a odporúča sa jedine mládeži. Vyžaduje si totiž veľkú fyzickú zručnosť a odvahu riskovať saltá vo vzduchu, stojky na klave a iné nevyhnutné tanečné figúry...

Elektrické boogie sa tancuje nie na diskotékach, ale na ulici — v hlúčiku nadšených zvedavcov. Breakdance sa narodil v New Yorku, tancujú ho Černosi a Portorikánci na uliciach Bronxu, ale už má svojich nasledovníkov v Anglicku a v NSR.

Na snímke: majster breakdance neodmietne príspevky zvedavcov.

TRIKRÁT PÄT. Barbara Ruetischová, 27-ročná žena v domácnosti z Suhr vo Švajčiarsku nie-

koľko rokov márne čakala na dieťa. Nakoniec sa rozhodla pre hormónovú kúru — a výsledok? Pätorčatá! Narodili sa v kantónnej nemocnici v Aarau. Tri dievčatá a dva chlapci sú zdraví, ale veľmi maličtí, preto zatiaľ „bývajú“ v nemocnici v ikubátoroch.

Narodenie pätorčiat bolo doneďdávna udalosťou veľmi zriedkavou. Teraz, výsledkom hormónových kúr je stále bežnejšie. V nevelkém Švajčiarsku v priebehu posledných 10 rokov prišli na svet trikrát.

REFERENDUM... Skupina švajčiarskych občanov napsala a odoslała na adresu patričných orgánov peticiu, v ktorej sa dožadovali legalizácie verejných domov v krajinе. Podľa kantónneho zákonomadarstva, 100 000 podpisov pod peticiu rozhodne o uskutočnení celoštátneho referenda v tejto veci. Verejné domy v Švajčiarsku boli zavreté v r. 1942 po zavedení nového trestného zákona.

JODIE FOSTEROVÁ, mladá americká herečka, známa o.i. z filmu Taxikár, bola odsúdená na ročný dozor a pokutu 500 dolárov za prepašovanie z Paríža jedného gramu kokainu. Zasa Paul McCartney bol nútene zaplatiť 70 libier pokuty, keď mu colníci našli v batohine 5 gramov hašisu. Ex-Beatles vyjadril pritom málo zodpovedný názor, že mierne užívanie tejto drogy by nemalo byť trestané.

VOJNA TENOROV. Spor trvá už niekoľko rokov a dodnes sa nerozhodlo: kto je najväčším súčasným tenorom? Luciano Pavarotti alebo Placido Domingo?

Pavarotti, 47-ročný Talians, väžiaci 182 kg o tom nepochybuje: „Domingo? Všetko po mne opakuje, ale aj tak mu to nepomôže. Najväčší som ja.“

Pavarotti drží rekord vo výške honorárov — za koncert do stáva 40 tis. dolárov a za vystúpenie v opere 10 tisíc. Prekonal rekord v návštěvnosti — jeho koncert v newyorském Central Parku počúvalo 150 tis. ľudí. Svetoznámym dirigent von Karajan ho považuje za „najskvelejší tenor storočia“.

Spaniel Placido Domingo okrem rovnako fantastického hlasu, je štíhly, drieň a o 5 rokoch mladší. Koncertuje, spieva v opere, ale hrá tiež vo filmech a získava si obdivovateľov aj populárnymi pesničkami. V tomto roku sa predalo viac jeho platní ako Pavarottiho. A v ankete americkej hudobného časopisu Billboard o najlepšieho speváka roku Domingo po prvýkrát získal prvé miesto a predstihol svojho doteraz neporazného súpera. „Nemám chuť ani dôvod s Pavarottim bojať“ — sebavedome vyhlasuje Domingo. Ale k spoločnému koncertu sa zatiaľ nedal nahovorí ani jeden...

Na snímke: Domingo rotti.

DVOJNÍCI. Nikoho prekvapí, ak strene niekto sa podobá na jeho suseda na čašníčku zo závodného tu. Pozornosť všetkých vzbudi podobenstvo s slávnym. Mnohí šikovní tak získali na reklame peniaze nie menšie od „originálov“. Na Západe ne zjazdy dvojníkov, pretože ich televízia, ich snímky rejuje tlač.

Nedávno sa pred Buckským palácom stretli dvojníci anglickej kráľoviny: paní Jeanette Chomáčka gazdinká z Es alias kráľovná Alžbeta Grosbyová, speváčka na ku, na nerozoznanie kráľovnej-matke, Keith Stock — dvojník princa Prišli aj dvojníci princea a princezny Diany: oncovník cestovného kancelára banková úradníčka.

Stovky dvojníkov fľaviezd možno stretnúť len Marylin Monroeovu niekoľko desiatok. Po chodia Elvisovia Pre Clarkovia Gableovia a bývalých prezidentov. A Ján Pavol II. má v svojom dvojníku — Billida, policajta z Liverpoolu.

Na snímkach: Kojak Savalas, Sophia Loren a ich dvojníci: obchodný Texasu a čašníčka z

Roztočti kóto v prípado úsmevie riešiť stou. iste n

Bude ale niečo mosti ktoré toho Domáže to myseľ srdeč

Dol nepol situácie de. K dobré

NÁ

M

Vímu, a v tom

I. Če sta

1. Št

2. Če

3. Če

dčti.

II. tvé di

výcho

nestal

1. Če

dáváš

2. Če

škole,

názor

3. Če

samo.

4. V

prijím

III.

30